

Afstudeerwerkstuk

STEUN WAARDOOR DE HORECABRANCHE DE CORONACRISIS KAN OVERBRUGGEN

Naam student: Rosanne le Feber

*Opleiding: Hippische Bedrijfskunde
Major: Bedrijfskunde*

Afstudeerdocent: Gert Wim Stoffer

Zeewolde, 19 oktober 2020

Hoe moet de horecabranche ondersteund worden in het derde steunpakket, zodat zij de coronacrisis kunnen overbruggen?

Naam student: Rosanne le Feber
Adresgegevens: Hazeleger 44, 3892WL
Zeewolde
Studentnummer: 3022302
Email: 3022302@aeres.nl
Klas: 4BP

Hogeschool: Aeres Hogeschool Dronten
Opleiding: Hippische Bedrijfskunde
Major: Bedrijfskunde
Adresgegevens: De Drieslag 4, 8251JZ, Dronten
Afstudeerdocent: Dhr. G.W. Stoffer

DISCLAIMER

Dit rapport is gemaakt door een student van Aeres Hogeschool als onderdeel van zijn/haar opleiding. Het is géén officiële publicatie van Aeres Hogeschool. Dit rapport geeft niet de visie of mening van Aeres Hogeschool weer. Aeres Hogeschool aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade voortvloeiend uit het gebruik van de inhoud van dit rapport.

Voorwoord

Voor u ligt het vooronderzoek van mijn afstudeerwerkstuk over hoe de horecabranche ondersteund moet worden in het derde steunpakket, zodat zij de coronacrisis kunnen overbruggen.

Tijdens mijn afstudeerfase is het coronavirus uitgebroken en om de verspreiding van het virus tegen te gaan heeft het kabinet een aantal drastische maatregelen genomen. Door deze maatregelen wordt het sociale leven van de mensen in Nederland erg beperkt. Ook hebben de maatregelen negatieve gevolgen op de economie en het bedrijfsleven in Nederland. Bedrijven worden ondersteund door het steun- en herstelpakket waardoor de schade nu nog niet zo groot is. Tijdens het schrijven van mijn vooronderzoek is het derde steun- en herstelpakket in gang gegaan. Vooral de horecabranche wordt door de coronacrisis hard getroffen en zij hebben dan ook veel kritiek op dit nieuwe steunpakket.

Omdat het bedrijfsleven mij interesseert en het meemaken van een coronapandemie zeldzaam is heb ik ervoor gekozen om deze onderwerpen met elkaar te combineren voor mijn afstudeerwerkstuk. Zo wil ik door middel van interviews erachter komen hoe de horecabranche ondersteund moet worden in het derde steunpakket, zodat zij de coronacrisis kunnen overbruggen.

Ik wil Gert Wim Stoffer bedanken voor de begeleiding en ondersteuning die hij mij heeft gegeven tijdens het schrijven van mijn vooronderzoek. Ook wil ik alle geïnterviewde mensen bedanken die mee wilde werken aan het onderzoek.

Ik wens u veel plezier toe bij het lezen van mijn afstudeerwerkstuk!

- Rosanne le Feber -

Inhoud

Voorwoord	2
Samenvatting.....	5
Summary	6
1. Inleiding	7
1.2 Theoretisch kader	8
Coronacrisis	8
Ondernemers over de aanpak van corona	16
Samenvattend	21
1.2 Knowledge gap	22
Afbakening.....	22
1.3 Hoofdvraag en deelvragen	23
1.4 Doelstelling.....	24
2. Aanpak	25
2.1 Onderzoeksdoelgroep	25
2.2 Type onderzoek	25
2.3 Toepassing.....	26
2.4 Betrouwbaarheid en validiteit.....	27
3. Resultaten.....	28
3.1 Resultaten deelvraag 1	28
Label: Mening derde steunpakket.....	28
3.2 Resultaten deelvraag 2	30
Label: Aspecten derde steunpakket	30
3.3 Resultaten deelvraag 3	30
Label: Aanvullingen derde steunpakket	30
4. Discussie	33
4.1 Doelstelling.....	33
4.2 Reflectie uitgevoerde onderzoek	33
Het proces	33
De methode.....	33
De resultaten	34
Sterke punten van het onderzoek	35
5. Conclusies & aanbevelingen.....	36
5.1 Conclusies.....	36
Deelvraag 1.....	36

Deelvraag 2.....	36
Deelvraag 3.....	36
Hoofdvraag.....	37
Relevantie van de resultaten.....	37
5.2 Aanbevelingen.....	37
Korte termijn	37
Lange termijn.....	38
Gelijkwaardige vervolgsituatie	38
Bibliografie	39
Bijlagen	43
Bijlage I – Aanvulling op de tekst van de Coronacrisis	43
Bijlage II – Steun- en herstelpakket voor economie en arbeidsmarkt – Derde steunpakket	47
Bijlage III – Corona Monitor van de Nederlandse Vereniging van Banken	48
Bijlage IV – Effecten van overheidsmaatregelen in een crisis.....	49
Bijlage V – Volledige resultaten het onderzoek door ONL.....	51
Bijlage VI – Resultaten ONL: Tien voorstellen aan het kabinet.....	53
Bijlage VII – Gesprekspuntenlijst horecaondernemer.....	54
Bijlage VIII – Gesprekspuntenlijst horecabrancheorganisatie.....	56
Bijlage IX – Interview horecaondernemer respondent 1	58
Bijlage X – Interview horecaondernemer respondent 2	61
Bijlage XI – Interview horecaondernemer respondent 3	63
Bijlage XII – Interview horecaondernemer respondent 4	65
Bijlage XIII – Interview horecaondernemer respondent 5	68
Bijlage XIV – Interview horecaondernemer respondent 6.....	70
Bijlage XV – Interview horecaondernemer respondent 7	72
Bijlage XVI – Interview horecaondernemer respondent 8.....	76
Bijlage XVII – Interview horecaondernemer respondent 9.....	79
Bijlage XVIII – Interview horecaondernemer respondent 10.....	81
Bijlage XIX – Interview horecabrancheorganisatie respondent 11	84

Samenvatting

Dit onderzoek is geschreven tijdens ingang van het derde steunpakket in de coronacrisis, waarin de horecabranche zwaar getroffen wordt door meerdere sluitingen. De horeca was dan ook ontevreden over dit steunpakket. Dit heeft gezorgd voor de volgende hoofdvraag van dit onderzoek: “Hoe moet de horecabranche ondersteund worden in het derde steunpakket, zodat zij de coronacrisis kunnen overbruggen?”.

De resultaten zijn zeer relevant om het kabinet inzicht te geven over hoe deze steun eruit zou moeten zien, zodat ook de zwaar getroffen horecabranche de crisis kan overbruggen. In het vervolg kan het kabinet de resultaten van dit onderzoek bij een gelijkwaardige situatie meenemen wat tijd scheelt en de horecabranche de gewenste steun biedt.

Er is gekozen voor een kwalitatief onderzoek waarbij goed gekeken kan worden naar de waarnemingen en achterliggende overtuigingen van mensen. Er zijn voor het onderzoek diepte-interviews afgenomen onder tien horecaondernemers en een persoon uit de horecabrancheorganisatie ‘Koninklijke Horeca Nederland’ (KHN). Hierbij is gebruik gemaakt van een gesprekspuntenlijst. Door middel van diepte-interviews en diversiteit in de onderzoeksdoelgroep wordt de kwaliteit in dit onderzoek gewaarborgd.

Een belangrijk resultaat dat is voortgekomen uit het onderzoek, is dat het derde steunpakket niet kostendekkend genoeg is, waardoor veel horecaondernemers elke maand geld bij moeten leggen uit hun opgebouwde reserves, spaargeld of pensioen. Zij kunnen de coronacrisis dus alleen overbruggen door gebruik van eigen geld.

Een belangrijke conclusie is dat de percentages van de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL) en de Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW) te laag zijn en dus omhoog moeten, het liefst naar 100%. Anders gaan veel horecabedrijven de coronacrisis niet overleven.

Een aanbeveling voor het kabinet is om de steun pas af te bouwen op moment dat de horeca weer open mag en om ook dan de horeca te blijven ondersteunen. Op de lange termijn wordt aan de belastingdienst aanbevolen om de ondernemers de uitgestelde belastingbetalingen te kunnen laten uitsmeren over ongeveer 10 jaar.

Summary

This research is written at the start of the third governmental support package in the corona crisis in which the catering industry is severely affected by several closures. This industry was therefore dissatisfied with this support package. This resulted in the following main question of this research: "How should the catering industry be supported in the third support package, so that they can overcome the corona crisis?"

The results are highly relevant for the Cabinet to get insights into what this support should look like, so that the severely affected catering industry can also overcome the crisis. In the future, they will be able to take along the results of this research with them in an equal situation, which saves time and offers the catering industry the desired support.

The choice was made for a qualitative study in which people's perceptions and underlying beliefs can be closely examined. For the study, in-depth interviews were conducted among ten catering entrepreneurs and one person from the catering industry organization 'Koninklijke Horeca Nederland' (KHN). A list of talking points was used for these interviews. By means of in-depth interviews and diversity in the research target group, the quality of this research is guaranteed.

An important result of the research is that the third support package is not cost-effective enough, which means that many entrepreneurs in the catering industry have to withdraw money every month out of their accumulated reserves, savings or pensions. So, they can overcome the corona crisis, but they can do so by withdrawing a lot of their own money

An important conclusion is that the percentages of the 'Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL) and the 'Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid' (NOW) are too low and should therefore be increased, preferably to 100%. Otherwise, many catering companies will not survive the corona crisis.

A recommendation for the Cabinet is to reduce the support only when the catering industry is allowed to re-open and to continue to support the catering industry. In the long term, it is recommended that the tax authorities allow entrepreneurs to spread the deferred tax payments over approximately 10 years.

1. Inleiding

De coronacrisis in Nederland is onderdeel van de wereldwijde coronacrisis. De crisis is ontstaan door de uitbraak van de infectieziekte COVID-19 in 2019-2020. De verspreiding van de ziekte is sinds 11 maart 2020 als pandemie erkend. Begin 2020 werd SARS-CoV-2 – het coronavirus dat COVID-19 veroorzaakt – ook in Nederland geconstateerd (Coronacrisis in Nederland, 2020).

Op 27 februari 2020 is in Nederland de eerste besmetting vastgesteld van COVID-19. Nadat de WHO op 11 maart 2020 de uitbraak als pandemie kwalificeerde, zijn wereldwijd landen overgegaan tot het nemen van drastische maatregelen. Ook in Nederland heeft de uitbraak geleid tot rigoureuze maatregelen waarbij het maatschappelijke verkeer nagenoeg stilgelegd is door het sluiten van scholen, universiteiten, bibliotheken, musea, bioscopen, restaurants, cafés, sportscholen en kapperszaken. Daarnaast zijn zware beperkingen opgelegd aan de bewegingsvrijheid van de bevolking waardoor ook het niet gesloten deel van de samenleving slechts beperkt tot zeer beperkt kan functioneren (Dagvaarding, sd).

Ook zijn er door de overheid al meerdere lockdowns ingevoerd. De eerste lockdown was een 'intelligente lockdown' die begon op 23 maart en eindigde op 20 mei. Op 13 oktober werd er tijdens de persconferentie bekendgemaakt dat Nederland opnieuw in lockdown zal gaan vanaf 22:00 op 14 oktober. Dit keer gaat het om een gedeeltelijke lockdown met aangescherpte maatregelen waarbij eet- en drinkgelegenheden opnieuw hun deuren moeten sluiten tot verwacht half december.

Het coronavirus dwingt overheden er dus toe om maatregelen te nemen om het coronavirus te bestrijden, maar deze maatregelen hebben grote gevolgen voor de economie en het bedrijfsleven in Nederland. Zo verwachten in de meeste bedrijfstakken meer dan de helft van de bedrijven in september minstens nog een jaar te bestaan (CBS, sd).

Om de bedrijven overeind te houden zijn er door verschillende partijen maatregelen genomen. Zo verleende de Belastingdienst uitstel van betaling voor de inkomstenbelasting, Zorgverzekeringswet, vennootschapsbelasting, loonheffingen en omzetbelasting (btw). Ook heeft het kabinet uitzonderlijke economische maatregelen genomen door middel van meerdere steunpakketten (CBS, sd).

Er worden dus verschillende maatregelen genomen om het bedrijfsleven te ondersteunen tijdens de coronacrisis. Over deze genomen maatregelen wordt op verschillende manieren gedacht vanuit verschillende partijen. Zo wordt de ene sector namelijk harder geraakt door de maatregelen dan de andere sector. Tijdens het schrijven van dit afstudeerwerkstuk is de coronacrisis nog niet voorbij en is er overgegaan tot het derde steunpakket. Dit onderzoek zal zich gaan richten op een branche die door de coronacrisis zwaar getroffen wordt, namelijk de horecabranche. Zo heeft de horecabranche in beide lockdowns hun deuren moeten sluiten en tijdens het schrijven van dit afstudeerwerkstuk zijn deze deuren nog steeds gesloten en is er nog niet bekend wanneer zij hun deuren weer mogen openen. Ook heeft de horecabranche veel kritiek op het derde steunpakket en geven zij aan dat de verkregen steun niet genoeg is. Door erachter te komen hoe de horecabranche gesteund moet worden in het derde steunpakket, zodat zij de coronacrisis kunnen overbruggen, kan er meer inzicht verkregen worden over wat de juiste aanpak zou moeten zijn om de horecabranche overeind te houden tijdens de coronacrisis. Zo kan in het vervolg bij een gelijkwaardige situatie direct gehandeld worden waardoor de schade aan de economie wordt beperkt en de horecabranche beter in stand gehouden kan worden. Hierbij wordt de horecabranche, banken en de overheid geholpen.

1.2 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk is onderzocht wat er al bekend is over het onderwerp. Zo is er onderzoek gedaan naar de gevolgen van de coronacrisis op de economie, het bedrijfsleven, de werkloosheid en het aantal faillissementen. Ook is er onderzocht welke maatregelen door verschillende instanties zijn genomen tijdens de coronacrisis en de effecten hiervan. Als laatste is er onderzocht hoe ondernemers tegen de aanpak van de coronacrisis aankijken.

Coronacrisis

Op 11 maart 2020 werd de nieuwe Corona-virusziekte (COVID-19) door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) als een pandemie beschreven. Wereldwijd heeft COVID-19 niet alleen de volksgezondheid op sociaal gebied beïnvloed, maar ook op economisch vlak. Aanzienlijke inkomensdalingen, een stijging van de werkloosheid en afleiding in de transport-, voorzieningen- en industriële sectoren behoren tot de belangrijkste zorgen van de uitbreiding van de pandemie.

COVID-19 heeft invloed op het dagelijks leven van mensen en heeft de wereldeconomie belemmerd. De infectie heeft zich over de hele wereld verspreid, bijna in 213 landen volgens de WHO-rapporten, en heeft ernstige gevolgen gehad voor de economische- en gezondheidssystemen van de landen. Veel landen hebben hun faciliteiten, voorzieningen, onderwijsinstellingen, industriële sectoren, winkels voor dagelijks gebruik en andere op slot gedaan om de verspreiding van de infectie te voorkomen (Mishra, et al., 2020).

In bijlage I zijn nog aanvullingen op de tekst van de coronacrisis omschreven. In de tekst hieronder zijn de hoofdlijnen omschrijven.

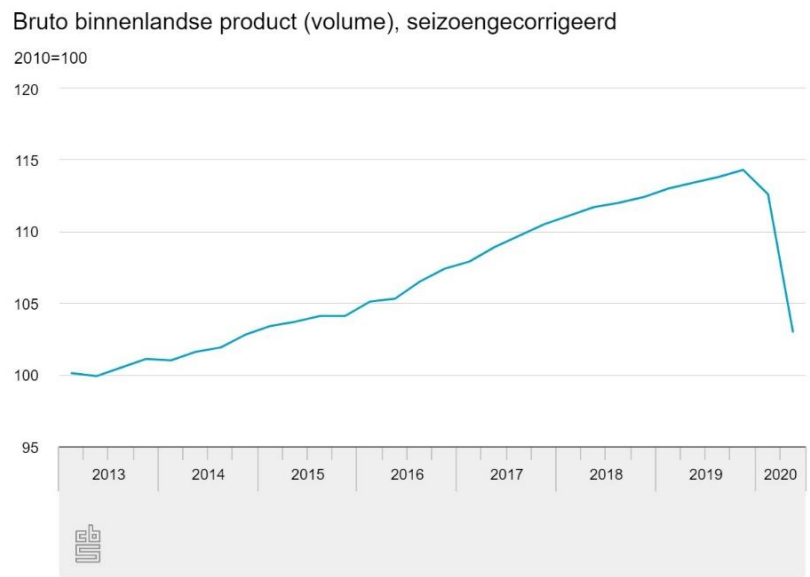
Gevolgen coronacrisis

De uitbraak leidde tot voor Nederland ongekende maatregelen, waarbij het maatschappelijke verkeer voor een groot deel werd stilgelegd. Onder meer alle scholen, universiteiten, bibliotheken, cafés, kapperszaken, musea, bioscopen en restaurants sloten op last van de landelijke overheid hun deuren. De centrale eindexamens op alle middelbare scholen werden geschrapt. Sportwedstrijden en tal van andere evenementen werden afgelast. Aan iedereen werd geadviseerd om 1,5 meter afstand van elkaar te bewaren en niet naar het buitenland te reizen als dat niet echt noodzakelijk was. Daarnaast werd gevraagd om zoveel mogelijk binnen te blijven en zo mogelijk vanuit huis te werken. Iedereen van buiten Nederland werd opgedragen alleen nog naar Nederland af te reizen als dat strikt noodzakelijk was (Coronacrisis in Nederland, 2020).

Ook zijn er al meerdere lockdowns ingevoerd door het kabinet. Door het vele thuiswerken en de lockdowns neemt de consumptie sterk af. Door maatregelen tegen de verspreiding van het coronavirus wordt een groot deel van de economie van Nederland negatief beïnvloed (Economische gevolgen van de coronacrisis in Nederland, 2020).

Gevolgen op de economie

In het tweede kwartaal van 2020 is het bruto binnenlands product met 8,5 procent gedaald ten opzichte van een kwartaal eerder. Een dergelijke krimp is niet eerder door het CBS gemeten. De daling van het bbp in het tweede kwartaal is voor meer dan de helft toe te schrijven aan de sterk gedaalde consumptie door huishoudens. Verder namen ook de investeringen en het handelssaldo sterk af. Ten opzichte van een jaar eerder kromp de economie in het tweede kwartaal met 9,4 procent (CBS, 2020). Tot het afgelopen kwartaal was de krimp van 3,6 procent in het eerste kwartaal van 2009 ten tijde van de financiële crisis de grootste gemeten teruggang (Nu, 2020). De twee weken lockdown in maart waren genoeg om de economie uiteindelijk te laten krimpen. In het tweede kwartaal zat Nederland twee volle maanden in een gedeeltelijke lockdown (NOS, 2020).

Figuur 1; Bruto binnenlands product (bron: CBS)

Bij twee kwartalen krimp op rij wordt er gesproken van een recessie. Hoofdeconoom Peter Hein van Mulligen zegt hier over: "Er is kolossale schade aan de economie met twee kwartalen op rij met in totaal 10 procent krimp. Zelfs in de jaren dertig hebben we niet zo'n teruggang gezien" (Mulligen, 2020).

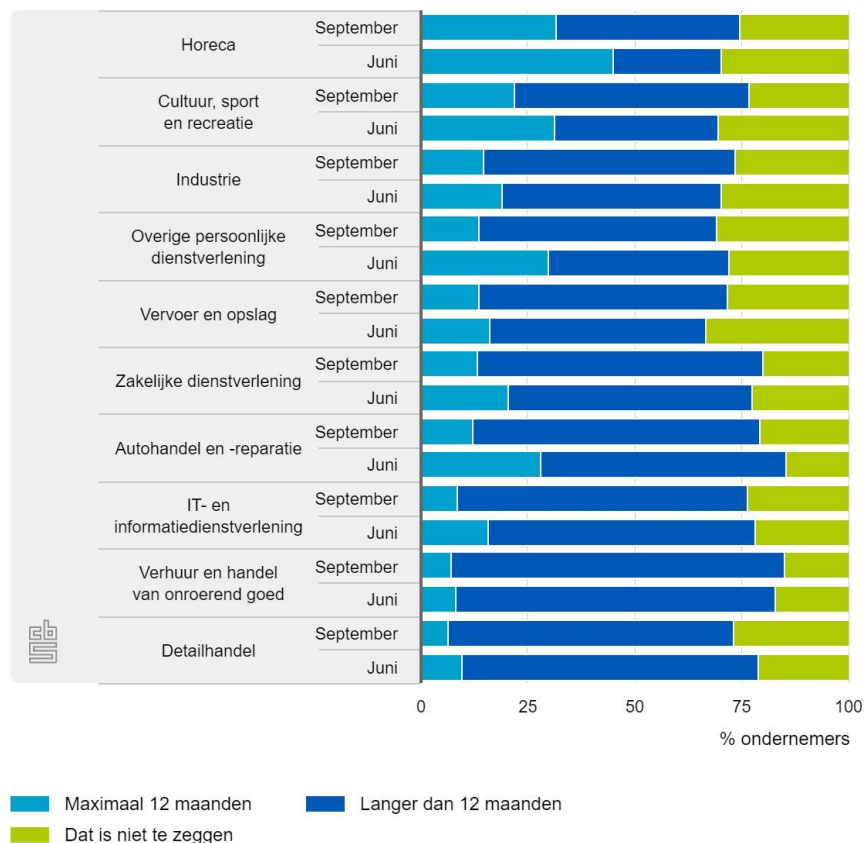
Consumenten zijn vergeleken met dezelfde periode in 2019 minder gaan besteden. Ze geven meer geld uit aan goederen en minder aan diensten (CBS, 2020). De ABN AMRO heeft geconcludeerd dat een combinatie van de ervaring van het virus en de strengere maatregelen direct terug te zien zijn in de bestedingen (Neuteboom, Golec, & Phlippen, 2020).

Gevolgen op het bedrijfsleven

Het CBS heeft begin september onder bedrijven een onderzoek gedaan naar de verwachte gevolgen van de coronacrisis en hieruit is gebleken dat het aantal ondernemers dat vertrouwt op minstens nog een jaar voortbestaan tussen juni en september in nagenoeg alle sectoren van het niet-financiële bedrijfsleven gestaag is toegenomen. Daarnaast heeft de coronacrisis tot september nog bij relatief weinig bedrijven geleid tot het ontslaan van eigen personeel. Wel nam volgens de ondernemers in veel bedrijfstakken de inzet van flexibel inzetbare medewerkers (ZZP'ers, uitzendkrachten, flexibele contracten) af.

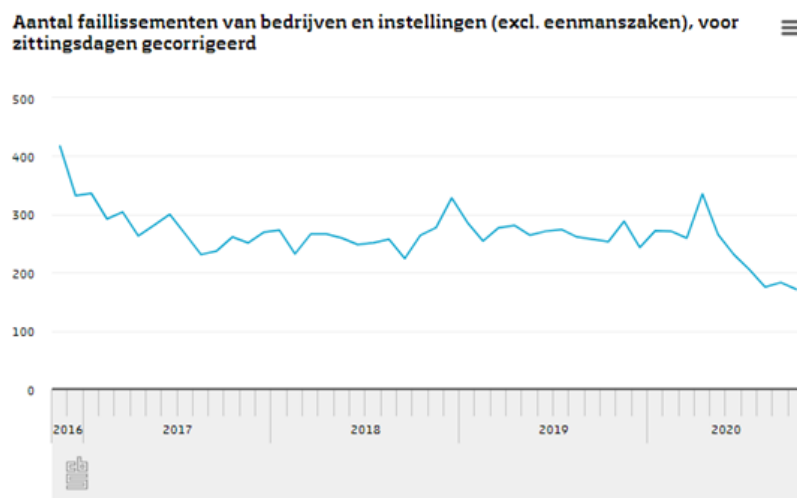
In de meeste bedrijfstakken verwachtte meer dan de helft van de bedrijven in september minstens nog een jaar te bestaan. In juni dacht nog maar een kwart van de bedrijven een jaar te kunnen overleven, in september 43 procent. Alleen in de horeca was dit een minderheid van 43 procent van de ondernemers. Wel nam het vertrouwen in minstens nog een jaar voortbestaan tussen juni en september in de horeca het meest toe (CBS, 2020). In figuur 2 is het vertrouwen van bedrijven bij aanhouden van de coronacrisis weergegeven.

Voortbestaan bedrijf bij aanhoudende coronacrisis

Figuur 2; Voortbestaan bedrijf bij aanhoudende coronacrisis (bron: CBS)

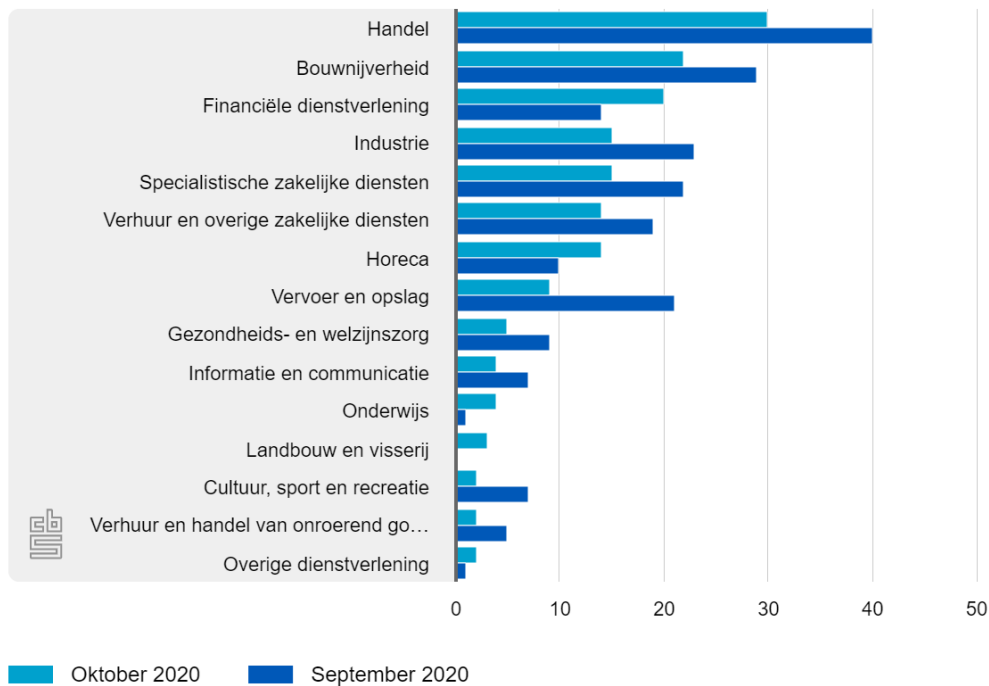
Terwijl we in de zwaarste economische crisis in jaren zitten, daalde het aantal faillissementen per maand, na de piek in april, voor vier maanden op rij. In september steeg het aantal faillissementen weer en in oktober is dit aantal weer gedaald (figuur 3). Het aantal door de rechtbank uitgesproken faillissementen is nu zelfs het laagste in 21 jaar. Peter Hein Mulligen denkt dat in veel gevallen de steunmaatregelen van de overheid ervoor hebben gezorgd dat ook bedrijven die het zonder corona ook moeilijk zouden hebben gehad, nu overeind worden gehouden. Dit worden zombiebedrijven genoemd (Clercq, 2020).

Figuur 3; Aantal faillissementen van bedrijven en instellingen (excl. eenmanszaken) (bron: CBS)

In oktober waren de meeste faillissementen in de handel gevolgd door de bouwnijverheid en de financiële dienstverlening. De handel behoort tot de bedrijfstakken met de meeste bedrijven. Relatief gezien werden er in september de meeste faillissementen uitgesproken in de sector horeca (CBS, 2020). Het aantal faillissementen van bedrijven en instellingen is te zien in figuur 4.

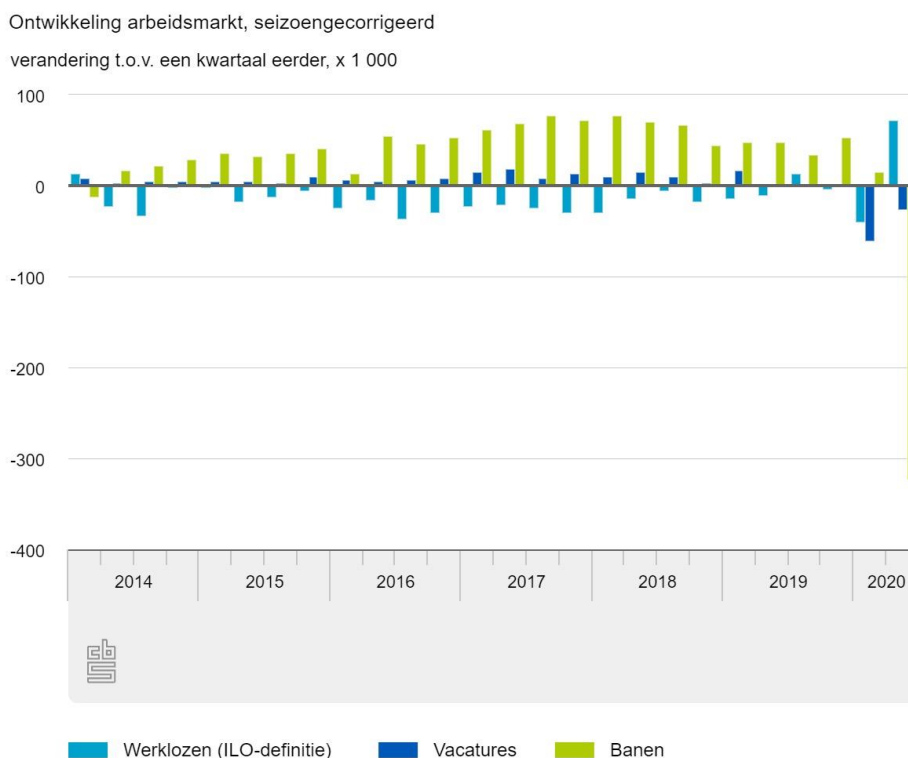
Aantal faillissementen van bedrijven en instellingen (excl. eenmanszaken)
naar bedrijfstak

Figuur 4; Aantal faillissementen van bedrijven en instellingen (excl. eenmanszaken) naar bedrijfstak (bron: CBS)

Gevolgen op de werkloosheid

In het tweede kwartaal van 2020 waren er 322 duizend banen minder dan een kwartaal eerder, een afname van 3,0 procent. Tegelijkertijd steeg het aantal werklozen met 72 duizend (+26 procent) naar 349 duizend. Aan het einde van het tweede kwartaal waren er 26 duizend vacatures minder dan een kwartaal eerder. In een half jaar tijd is het aantal openstaande vacatures met 30 procent afgenomen (CBS, 2020). De ontwikkeling van de arbeidsmarkt is weergegeven in figuur 5.

Figuur 5; Ontwikkeling van de arbeidsmarkt, seizoengecorrigeerd (bron: CBS)

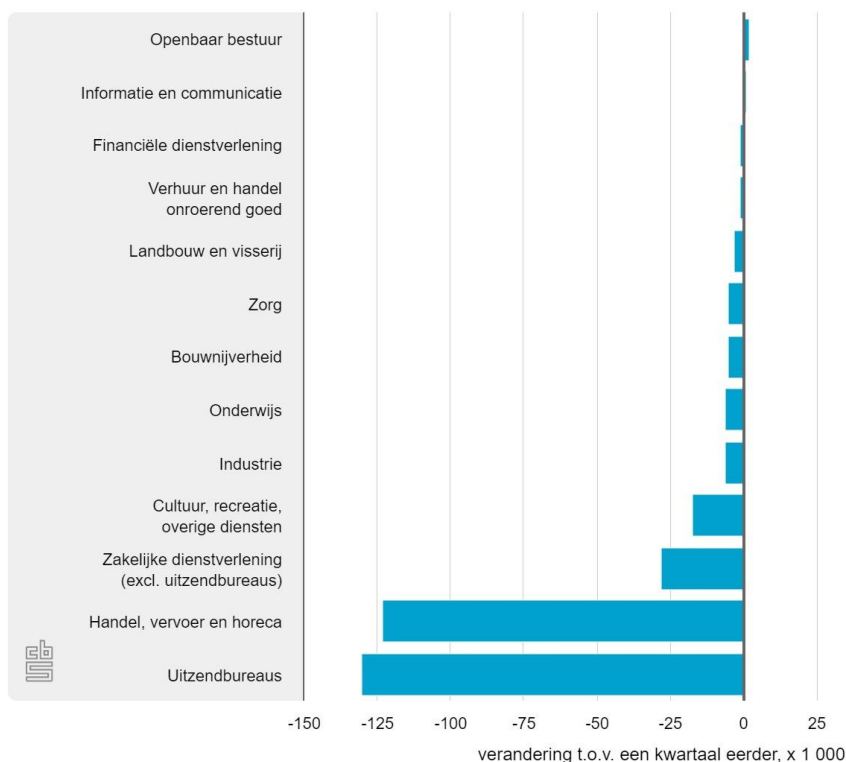
In figuur 6 is te zien dat enkele bedrijfstakken flink zijn getroffen door de coronacrisis. Zo is de daling het grootst bij uitzendbureaus. Verder nam het aantal flexwerkers af. De daling deed zich voor bij vrijwel alle groepen flexwerknemers. Vooral het aantal uitzendkrachten nam relatief veel af. Het aantal werknemers met een vaste arbeidsrelatie is in vergelijking met het tweede kwartaal van vorig jaar met 157 duizend toegenomen. Ook het aantal vacatures daalde in vergelijking met eind 2019 in alle bedrijfstakken (CBS, 2020).

De werkloze beroepsbevolking bestaat uit alle 15- tot 75-jarigen die in Nederland wonen en geen betaald werk hebben, maar wel recent naar werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn (CBS, sd). In het tweede kwartaal van 2020, het kwartaal nadat de maatregelen tegen de verspreiding van het coronavirus van kracht werden, nam het werkloosheidspercentage toe van 3,0 naar 3,8. Een dergelijke snelle kwartaalstijging van zowel het aantal werklozen als het werkloosheidspercentage deed zich niet eerder voor in de reeks met kwartaalcijfers die het CBS vanaf het verslagjaar 2003 samenstelt (CBS, 2020). In het derde kwartaal steeg het werkloosheidspercentage van de beroepsbevolking naar 4,5 procent (CBS, sd). De werkloosheidscijfers zijn te zien in figuur 7.

De toename van het aantal werklozen in juni valt samen met het aflopen van het eerste steunpakket van de overheid. De afgelopen drie maanden hield het kabinet met de looncompensatieregeling NOW 2,4 miljoen banen (deels) overeind (Ruiter, 2020).

Vooral jongeren worden door de huidige crisis geraakt. In de leeftijdscategorie van 15 tot 25 jaar steeg de werkloosheid volgens het CBS van 9,7 procent tot 10,7 procent. Bij groepen boven de 25 jaar ligt dat percentage veel lager. Jongeren worden met name geraakt omdat zij vaker een flexibel contract hebben en oververtegenwoordigd zijn in de geraakte sectoren, zoals de horeca (Ruiter, 2020).

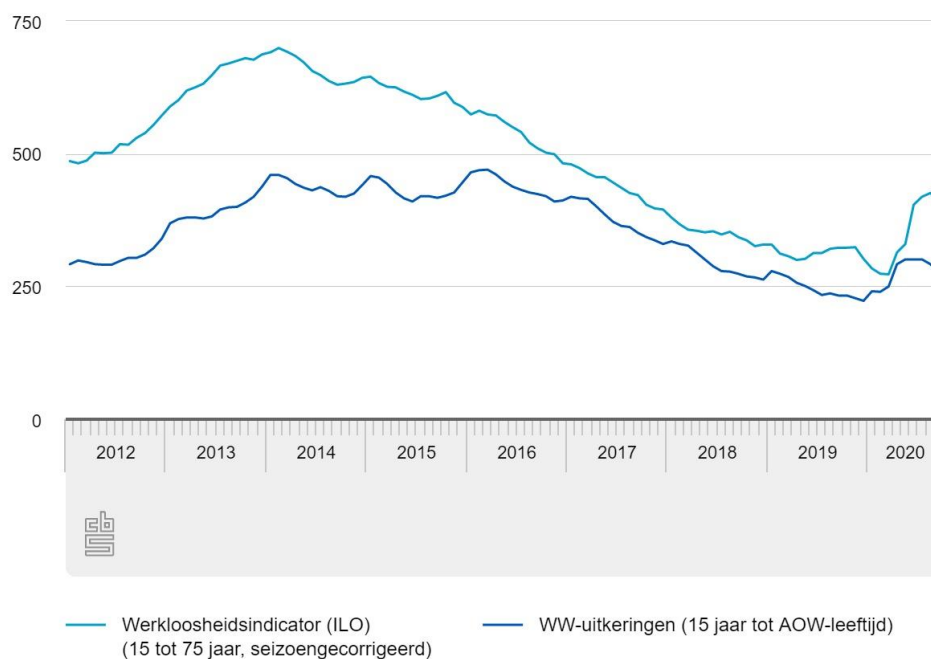
Ontwikkeling banen, seizoengecorrigeerd, 2e kwartaal
2020

Figuur 6; Ontwikkeling banen, seizoengecorrigeerd, 2e kwartaal 2020 (bron: CBS)

Werkloosheid* en WW-uitkeringen

x 1 000

*De werkloosheidscijfers voor juli, augustus en september zijn voorlopig

Figuur 7; Werkloosheid en WW-uitkeringen (bron: CBS)

Genomen maatregelen

De economische- en maatschappelijke gevolgen van het coronavirus zijn in Nederland voor iedereen voelbaar. Het kabinet wil werkenden en werkgevers helpen om door deze moeilijke tijd heen te komen en stimuleren en investeren waar het kan en ondersteunen waar aanpassing nodig is. Dit doen zij door middel van het steun- en herstellepakket. Ook worden er door banken verschillende maatregelen genomen (Rijksoverheid, 2020).

De overheid

Vanwege de economische gevolgen van de coronacrisis in Nederland in 2020 stelde de Nederlandse overheid verscheidene steunmaatregelen in voor ondernemingen. Sinds 1 oktober is het derde steun- en herstellepakket van toepassing. In bijlage II is een poster van de Rijksoverheid te zien van het meest recente steun- en herstellepakket, namelijk steunpakket drie. Op de poster zijn drie regelingen te zien, namelijk:

- **Noodmaatregel overbrugging voor werkgelegenheid (NOW):** ondernemers kunnen met de Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW) een groot deel van hun loonkosten vergoed krijgen als ze verwachten ten minste 20% omzet te verliezen. Vanaf 1 januari 2021 moet sprake zijn van een omzetverlies van ten minste 30%.
- **Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (TOZO):** de regeling is voor zelfstandig ondernemers, waaronder zzp'ers. Het voorziet in een aanvullende uitkering voor levensonderhoud als het inkomen door de coronacrisis tot onder het sociaal minimum daalt. En in een lening voor bedrijfskapitaal om liquiditeitsproblemen als gevolg van de coronacrisis op te vangen.
- **Tegemoetkoming vaste lasten (TVL):** De Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL) is voor mkb-ondernemers en zelfstandigen die door de coronamaatregelen veel omzet verliezen, maar wel doorlopende vaste lasten hebben. Bedrijven met minder dan 250 medewerkers krijgen een subsidie voor hun vaste lasten. De TVL-subsidie is afhankelijk van de hoogte van de vaste lasten en het omzetverlies. De TVL-subsidie bestaat uit 2 delen, met ieder hun eigen voorwaarden: TVL tot 1 oktober 2020 en TVL na 1 oktober 2020.

(Rijksoverheid, 2020) (Rijksoverheid, 2020) (Rijksoverheid, 2020)

Een eerdere regeling die nu gesloten is, is de beleidsregel tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren COVID-19 (TOGS). Verder hebben ondernemers uitstel van belastingbetaling tot 31 december. Ook is er op de poster coronakrediet en verschillende garanties te zien en dat er voor bepaalde sectoren aanvullende steun is.

Bij de eerdere looncompensatieregeling kregen bedrijven die hier gebruik van maakte een boete als zij hun werknemers alsnog om bedrijfseconomische reden ontsloegen. Deze boete is deels vervallen in het tweede steunpakket (Ruiter, 2020).

Het steun- en herstellepakket heeft 3 pijlers: steun, helpen aanpassen en investeren. Naast deze financiële regelingen zijn voor een langere periode sociale en investeringsmaatregelen getroffen. Hierbij heeft het kabinet aandacht voor goede begeleiding van werkloosheid naar werk, om- en bijscholing, het tegengaan van armoede en problematische schulden en het aanpakken van jeugdwerkloosheid (Rijksoverheid, 2020). Het kabinet stimuleert bedrijven om investeringen te doen met een nieuwe investeringskorting, de baan gerelateerde Investeringskorting (BIK) (Rijksoverheid, 2020).

Bedrijven die het door corona erg zwaar hebben, maar na de crisis prima zouden kunnen overleven, kunnen binnenkort aanspraak maken op een 'Doornroosje-arrangement'. Minister Eric Wiebes

(Economische Zaken) wil zo zorgen dat bedrijven na een korte 'winterslaap' met behulp van schuldeisers en andere betrokkenen weer kunnen ondernemen, zodat een faillissement wordt afgewend. Dit wil het kabinet doen door de werking van de Wet Homologatie Onderhands Akkoord (WHOA), die per 1 januari in werking treedt, naar voren te halen met het time-out-arrangement (TOA) (Push Arnhem, 2020) (Rijksoverheid, 2020).

Banken

De financiële sector is tot de tweede golf aan besmettingen weerbaar gebleken voor de gevolgen van de coronacrisis. Banken zijn voldoende schokbestendig en kunnen hun rol in de kredietverlening blijven vervullen. De tweede golf aan besmettingen leidt echter tot hernieuwde onzekerheid. Daarmee neemt ook de potentiële impact op financiële instellingen toe. Het blijft van het grootste belang om te voorkomen dat de economische crisis alsnog overslaat naar de financiële sector. Om de economische schade zoveel mogelijk te beperken, handhaaft De Nederlandse Banken (DNB) de aangepaste buffereisen voor banken, zodat zij de kredietverlening aan bedrijven en huishoudens op peil kunnen houden (DNB, 2020).

Er zijn maatregelen genomen door de DNB en door de ECB. DNB heeft 17 maart twee maatregelen aangekondigd om de kredietverlening naar de reële economie op peil te houden. Zo zijn de systeembuffers verlaagd en is de invoering van een ondergrens voor de risicoweging van hypothecaire leningen uitgesteld. De Europese Centrale Bank (ECB) heeft in maart in een persbericht gezegd dat banken tijdelijk lagere financiële buffers mogen aanhouden (DNB, 2020). Ook heeft de ECB-obligaties en leningen van overheden en bedrijven opgekocht (Schwartz, 2020).

Volledige uitwerking van de maatregelen zijn te zien in bijlage I en in bijlage III is een corona monitor weergegeven die de Nederlandse Vereniging van Banken heeft opgesteld.

Effect van de maatregelen

Uit de faillissementscijfers is al gebleken dat veel bedrijven overeind worden gehouden door de steunmaatregelen. Er zijn namelijk minder bedrijven failliet gegaan dan vorig jaar, toen de economie nog goed draaide. Bedrijven die zonder corona failliet waren gegaan, worden nu ook door het steunpakket overeind gehouden. Volgens Marieke Blom, hoofdeconoom van de ING, kan je beter te veel dan te weinig bedrijven overeind houden, omdat de bijdragen die het kabinet nu uitgeeft nog wel te overzien zijn en als je steun blijft geven dan heb je niet alles stuk gemaakt wat je later toch nodig hebt.

Veel effect van de maatregelen is ook nog niet zichtbaar, omdat de coronacrisis met bijhorende maatregelen heel recent is. Zo zit het bij banken op de afdeling bijzonder beheer nog niet vol. Dit is een afdeling bij banken voor mensen en bedrijven die hun rekeningen niet kunnen betalen. Ook wordt er gedacht dat de echt harde klappen nog gaan komen (Schallenberg, Effect van half jaar coronacrisis op economie: 'Het lijkt stilte voor de storm', 2020).

Het Centraal Planbureau (CPB) geeft aan dat de baan gerelateerde investeringsregeling (BIK) nauwelijks effect heeft op de economie. Om de werkloosheid te laten dalen, ziet het CPB meer heil in een verlaging van werkgeverspremies dan in de BIK. Daar hoort wel een kanttekening bij, want dat zou vooral gelden als deze verlaging permanent zou zijn en de BIK is juist tijdelijk. Ook het verlagen van de winstbelasting zou, als dit een structurele maatregel zou zijn, meer opleveren. Voor het tijdelijk aanjagen van investeringen, is de BIK meer geschikt (Niewold, 2020).

Het effect van de maatregelen die genomen zijn tijdens de kredietcrisis zijn gemakkelijker te meten dan het effect van de maatregelen die genomen zijn tijdens de coronacrisis, omdat de coronacrisis recent bezig is.

In bijlage IV zijn de effecten van overheidsmaatregelen in een crisis weergegeven.

Ondernemers over de aanpak van corona

Om de coronacrisis te bestrijden heeft het kabinet voor een bepaalde aanpak gekozen om bedrijven in deze lastige periode te ondersteunen. Dit doen zij door middel van het steun- en herstelpakket. Sinds oktober is het derde steunpakket van toepassing die langer loopt dan de vorige twee steunpakketten en waarbij het kabinet de regelingen wil versoberen en hogere eisen aan wil stellen. Ook centrale banken bieden bedrijven steun, zodat zij in stand worden gehouden (Klapwijk, 2020).

Bedrijven, werkgevers en werknemers uit verschillende sectoren zijn door de coronacrisis hard getroffen. Sommige sectoren hebben zelfs vanwege meerdere lockdowns hun deuren moeten sluiten voor klanten. Vooral de horeca, die de deuren het langst moet sluiten, heeft het zwaar. Al ligt het aantal faillissementen vergeleken met voorgaande jaren op het laagste punt, de echte harde klap kan nog steeds komen. Kijk maar naar de kredietcrisis, waar de klap ook pas later kwam.

Tijdens een crisis zijn er verschillende manieren hoe het kabinet en centrale banken om kunnen gaan met bedrijven. Er zijn verschillende manieren voor de aanpak richting het bedrijfsleven voor wat betreft steun. Over de aanpak waarvoor tijdens de coronacrisis is gekozen zijn de meningen onder bedrijven verdeeld. Zo wordt er door verschillende ondernemingen en organisaties op verschillende manieren tegen de maatregelen aangekeken. Hier is al wat onderzoek naar gedaan.

Onderzoeken

Er zijn al een aantal onderzoeken gedaan naar ondernemingen en ondernemers tijdens de coronacrisis. Er is al onderzoek gedaan door Ondernemend Nederland en door EenVandaag. De resultaten zijn hieronder weergegeven.

Onderzoek door Ondernemend Nederland

ONL is een organisatie vóór ondernemers en dóór ondernemers. Die luistert, meningen verzamelt, problemen waar ondernemers tegenaan lopen benoemt en vooral aanpakt. Het is dé onafhankelijke ondernemersorganisatie van Nederland en heeft één belang: de stem van ondernemers laten horen. Het ONL heeft een ondernemersapp die fungeert als essentiële link tussen ondernemers, ONL en de overheid. Het ONL stuurt regelmatig een poll naar alle app-gebruikers om onderzoek te doen naar de ervaringen en de meningen van ondernemers over diverse thema's. Hieronder zijn de resultaten te zien van verschillende peilingen die zijn gehouden onder ondernemers door middel van de ondernemersapp van het ONL (ONL, sd) (ONL, sd).

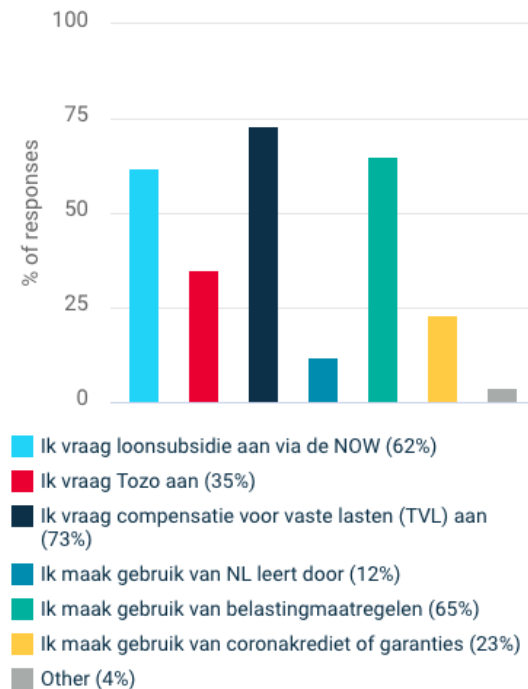
In bijlage V is het volledige resultaat van het onderzoek van ONL weergegeven. In de tekst hieronder zijn de hoofdlijnen omschreven.

Resultaten ONL-ondernemersapp – Wat vinden ondernemers belangrijk? Gepubliceerd op 8 september

Uit de appresultaten is gebleken dat:

- Een op de drie ondernemers nog niet zeker weet of zijn of haar bedrijf de crisis overleeft
- Er behoefte is aan een derde steunpakket
- Ondernemers de meeste behoefte hebben aan de loonkostensubsidie (NOW), de Tegemoetkoming vaste lasten (TVL) en de belastingmaatregelen (figuur 8)

Van welke regeling uit het 3e steunpakket ga je gebruik maken?

Figuur 8; Resultaat ONL ondernemersapp regeling 3e steunpakket

In juli presenteerde het ONL tien voorstellen aan het kabinet voor Prinsjesdag, om ondernemers vertrouwen te geven om te (blijven) investeren in hun bedrijf. In bijlage V zijn de resultaten hiervan te zien. De ondervraagde ondernemers gaven aan hoe belangrijk ze deze maatregelen vinden: Erg onbelangrijk – Onbelangrijk – Neutraal – Belangrijk – Erg belangrijk. In bijlage VI is te zien dat er inmiddels twee maatregelen zijn gerealiseerd en dat de maatregelen ‘Maak willekeurige afschrijving van investeringen mogelijk’ en de maatregelen ‘Onderzoek (her)-introductie deeltijd-WW’ erg belangrijk worden gevonden door ondernemers (ONL, 2020).

Resultaten ONL-ondernemersapp – Regelgeving voor bedrijven – Gepubliceerd op 27 september

Uit een peiling van ONL blijkt dat 87% van de ondervraagde ondernemers niet op de hoogte is van het bestaan van de Strategische Commissie Betere Regelgeving Bedrijven en wist 82% niet van het Meldpunt Regelgeving op Ondernemersplein.nl. Daarentegen zegt 61% van de ondervraagden wel last te hebben van onduidelijke regels van de overheid en/of van overbodige administratieve last (ONL, 2020).

Resultaten ONL ondernemersapp- Hoe kijken ondernemers tegen de nieuwe maatregelen aan? Gepubliceerd op 20 oktober

Deze resultaten zijn van twee weken nadat er opnieuw aanvullende coronamaatregelen zijn gepresenteerd door het kabinet, waarbij alle horeca opnieuw werd gesloten, er een routekaart werd gepubliceerd en er een mondkapjesplicht in publieke ruimtes geldt.

Uit het onderzoek is gebleken dat:

- Een op de vijf ondernemers overweegt om zijn of haar onderneming failliet te laten verklaren
- Na aankondiging van de nieuwe regels het merendeel van de ondernemers onvoldoende perspectief heeft gekregen

- De door het Rijk gepresenteerde routekaart voor een merendeel van de ondernemers geen uitkomst is in het bieden van perspectief
- Bijna de helft van de ondernemers die gebruik maken van de Tozo behoefte heeft aan afschaffing van de partnertoets. Voor 14% van de ondernemers is dit op het moment zelfs cruciaal
- 30% van de ondernemers geeft aan dat zij dringend of op korte termijn aanvullende steun nodig hebben (ONL, 2020).

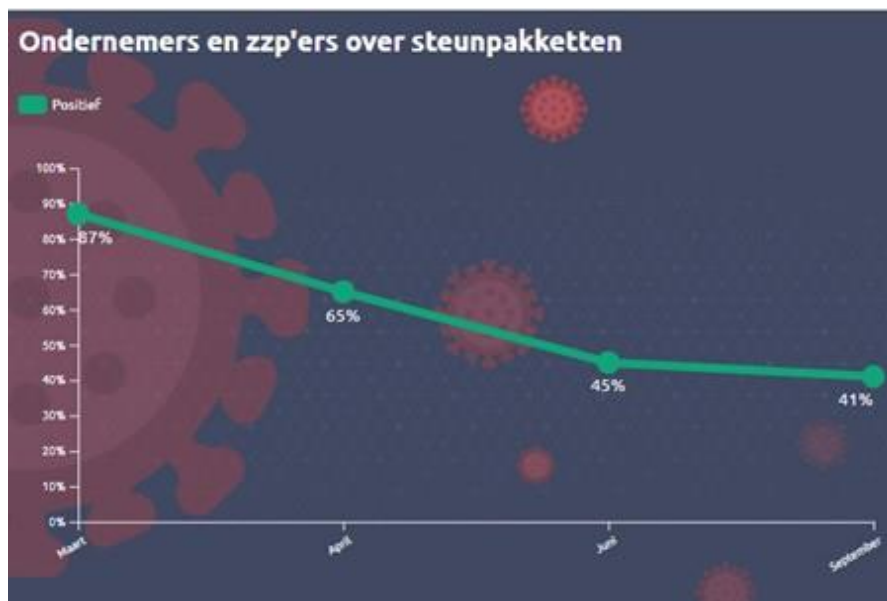
Onderzoek door EenVandaag

EenVandaag heeft van 7 tot 11 september 2020 een onderzoek gehouden onder ondernemers over het derde steunpakket. Hier deden ruim 1600 ondernemers aan mee, waaronder 429 ondernemers met personeel en 1203 zzp'ers.

Uit het onderzoek is gebleken dat vier op de tien ondernemers (41%) positief is over het derde steunpakket. Een kwart (27%) neemt een afwachtende houding aan. Zij vinden het nog onduidelijk wat die nieuwe regeling concreet voor hen gaat betekenen. Een derde van de ondervraagde ondernemers en zzp'ers (32%) is negatief over de nieuwe regeling. Bij een deel is dit omdat ze eerder tevergeefs hebben aangeklopt voor steun, maar niks krijgen of ze verwachten dat het niet voldoende zal zijn om hun bedrijf door de crisis te loodsen. Een garagehouder maakt zich zorgen, omdat mensen besparen op onderhoud auto en afzien van aankopen. Zijn bedrijf blijft in de gevarezone.

Voorals zzp'ers zien het somber in met de nieuwe regeling omdat er voor hen naast een partnertoets ook een vermogenstoets bij gaat komen. Een zzp'er schrijft: bij Tozo 1 en 2 kreeg ik nog een redelijke bijdrage, maar vanaf oktober moet ik mijn pensioenspaarpot gaan opeten. Echt heel slecht beleid."

Het draagvlak voor het derde steunpakket (41%) is lager dan voor het eerste en tweede steunpakket. EenVandaag peilt al sinds de aankondiging van het eerste steunpakket in maart hoe ondernemers daar tegenover staan. In maart was dat het hoogst, 87 procent. Tijdens het tweede steunpakket was dit gedaald tot 45 procent (figuur 9).

Figuur 9; Ondernemers en zzp'ers over steunpakketten (bron: EenVandaag)

Veel ondernemers hebben al maanden financiële problemen door de coronacrisis. Een derde (35%) geeft aan daar nu mee te worstelen. Bijna de helft (46%) verwacht de komende maanden in meerdere

of mindere mate (meer) financiële problemen. Vooral ondernemers in de horeca, cultuursector en winkels zitten in zwaar weer (Klapwijk, 2020).

Hoe er tegen de maatregelen en steun wordt aangekeken^{1*}

Het derde steunpakket is ingegaan op 1 oktober 2020 en loopt tot de zomer van 2021. Hierbij is de NOW een stuk soberder dan nummer een en twee. Alleen de zwaarst getroffen sectoren - horeca, evenementenbranche en culturele sector - zouden er een beroep op kunnen doen. En waar de overheid nu nog 90 procent van de salarissen vergoedt bij ondernemingen met minstens 20 procent omzetverlies, is die vergoeding straks waarschijnlijk alleen nog beschikbaar voor wie 30 procent omzetverlies heeft. Een derde verandering is dat bedrijven meer ruimte zouden krijgen om overtalig personeel te ontslaan.

Volgens vakbond FNV is het op dit moment te vroeg om de huidige steun, zoals die nu in het tweede pakket geregeld is, te stoppen en de drempel voor bedrijven in nood te verhogen. Volgens Kitty Jong, vicevoorzitter van FNV, weten we nog niet hoe de crisis zich verder zal ontwikkelen en hebben bedrijven en werknemers tijd nodig om zich voor te bereiden op de afbouw (Oost, 2020).

Er zijn al een aantal uitspraken gedaan door verschillende organisaties over de maatregelen en steun. Ondernemersorganisaties zijn in principe blij met de extra steun die het kabinet heeft toegezegd. Wel wordt er openlijk getwijfeld of het voldoende zal zijn. Vooral horecaondernemers klagen steen en been (RTL, 2020).

Vakbond FNV*

Wat vakbond FNV betreft is het op dit moment te vroeg om met de huidige steun, zoals die nu in het tweede pakket geregeld is, te stoppen en de drempel voor bedrijven in nood te verhogen. "We weten niet hoe de crisis zich verder zal ontwikkelen, bedrijven en werknemers hebben tijd nodig om zich voor te bereiden op de afbouw", zegt vicevoorzitter Kitty Jong. De FNV is bang dat als gevolg van de afbouw veel ontslagen zullen vallen. Martin Visser, financieel commentator, zegt dat er met het derde steunpakket duidelijk wordt dat niet iedereen overeind gehouden kan worden.

Volgens Visser is het verstandiger om het derde steunpakket te houden tot januari 2021 in plaats van oktober, omdat we dan meer weten over de ontwikkeling van de golf en de gevolgen en het geeft de FNV ook meer tijd om mensen naar ander werk te begeleiden. Visser weet dat onbeperkte steun niet haalbaar is, maar er is nu geld over binnen de NOW2-regeling wat anders ingezet kan worden (Oost, 2020).

Ondernemersorganisatie*

Hans Biesheuvel – Voorzitter ONL

Ondernemers hekelen de hoge provisie die ze moeten betalen om een beroep te kunnen doen op steunmaatregelen van het kabinet vanwege de coronacrisis. Hans Biesheuvel vindt dit een "slecht signaal" en roept de overheid op om de provisie af te schaffen. Het gaat om de BMKB-regeling die de laatste tijd flink is uitgebreid om te voorkomen dat bedrijven omvallen. "Dan past het niet als een ondernemer een paar duizend euro aan de Staat moet betalen". "Ze kunnen die duizenden euro's niet gebruiken om hun bedrijf door de crisis te trekken." Het is wel mogelijk voor een ondernemer om de provisie mee te financieren. Maar volgens Biesheuvel is het probleem daarmee niet opgelost. "Je steekt bedrijven alleen maar dieper in de schulden. Veel bedrijven zijn onzeker over de toekomst, zeker

¹ * Bij alle dikgedrukte teksten met een * zijn citaten uit artikelen gebruikt waarbij naar de bron van het artikel wordt verwezen.

die in acute liquiditeitsproblemen zitten. Die ondernemers weten niet eens of ze dat geld straks kunnen terugbetalen" (Accountantweek, 2020).

Werkgeversorganisaties*

Ingrid Thijssen – Voorzitter VNO- NCW

Thijssen pleitte bij aankondiging van het derde steunpakket dat er extra steun moest komen voor de horeca en dan er een winterslaap-regeling moest komen voor gezonde bedrijven die nu door de corona geen inkomsten hebben. Beide zijn op dit moment gerealiseerd. Op zichzelf is Thijssen niet ontevreden over het derde steunpakket. "Het geeft voor negen maanden duidelijkheid. De eerstkomende drie maanden is er nog nauwelijks afbouw, en het geeft meer mogelijkheden om ook je bedrijf te herstructureren, om het aan te passen aan de nieuwe werkelijkheid." Ook benadrukt Thijssen dat ondernemers zich hoe dan ook aan moeten passen aan het 'nieuwe normaal'. "Dat is helaas niet anders. Alleen in zichzelf gezonde bedrijven mag je wel een handje helpen om te overleven, want het zou doodzonde zijn als die verdwijnen" (Wagemans, 2020).

Horeca*

Robert Willemsen – Voorzitter Koninklijke Horeca Nederland (KHN)

Koninklijke Horeca Nederland (KHN) voorziet een golf aan faillissementen nu het kabinet heeft besloten om de horeca vier weken op slot te gooien. Zonder vergoeding van honderd procent voor alle loonkosten en vaste lasten, vallen volgens Willemsen veel horecabedrijven om. „We hebben een plan voor slimme maatregelen ingediend bij het kabinet, waarbij we hadden kunnen wegblijven van een horecasluiting maar dit heeft niet mogen baten. Er ligt nu een routekaart van het kabinet, maar deze is nog wel té generiek. Dat kan echt slimmer in overleg met branches, zonder dat dit ten koste gaat van de volksgezondheid" (Binnenlandredactie, 2020).

Volgens de KHN is de verkregen aanvullende steun welkom maar nog onvoldoende; extra aanvullingen zijn nodig om de horeca écht perspectief te bieden (KHN, 2020).

Won Yip – Horecaondernemer

Horecaondernemer Won Yip ziet de toekomst somber in. "We zitten in de hoek waar de klappen vallen. Het is wat het is, maar de vooruitzichten zijn uiterst somber en slecht." In maart verkondigde Yip al dat er veel zaken om zouden vallen. Deze worden volgens Yip nu nog overeind gehouden van de NOW-regeling, maar ook dat zal niet meer toereikend zijn. Zeker niet met de huidige NOW-regeling (Wagemans, 2020).

De extra 40 miljoen euro steun voor de horeca is zelfs 'een fooi' volgens Yip. Je kunt op je klompen aanvoelen dat 2500 euro voor een buurtcafé welkom is, maar voor een groot bedrijf is het helemaal niks", zegt hij (RTL, 2020).

Herman Hell – Horecaondernemer

Herman Hell noemt de aangekondigde extra steun 'zorgelijk'. "Ik had niet verwacht dat het kabinet ons zo zou laten vallen. We doen een enorm offer om de volksgezondheid en de zorg te helpen. Dat we dat moeten doen, begrijp ik. Maar ik snap niet dat de overheid niet zegt: we gaan de horeca compenseren" (RTL, 2020).

Transportsector*

De transportsector is positiever. Transporteurs waren aanvankelijk uitgesloten van de TVL, maar zij kunnen daar nu wel aanspraak op maken. Branchevereniging Transport en Logistiek Nederland zegt al maanden herhaaldelijk aan de bel te hebben getrokken over moeilijke positie van transporteurs, maar nu 'eindelijk' gehoor te hebben gekregen (RTL, 2020).

Elisabeth Post – Voorzitter TLN

Volgens voorzitter Elisabeth Post van TLN zijn de transportbedrijven 'onlosmakelijk verbonden met de sectoren die zij bevoorraden', zoals de horeca, maar ook de evenementensector. "Transporteurs vallen al zeven maanden buiten de boot voor deze overheidssteun, terwijl zij ook kampen met veel omzetverlies. Voor die ondernemers is dit goed nieuws" (RTL, 2020).

Evenementenbranche*

Jolanda Jansen – Directeur Ahoy

De evenementenbranche wil van het kabinet op zeer korte termijn horen wat de plannen worden om in 2021 wél grote events als het Songfestival of de zomerfestivals door te laten gaan. Dat laat de Alliantie van Evenementenbouwers, waar ook Ahoy onder valt, weten in een reactie op het nieuws dat alle evenementen de komende vier weken worden geschrapt. Met deze nieuwe restricties kan dit jaar als verloren worden beschouwd voor de sector. „We willen nú plannen maken voor de langere termijn”, aldus Jansen. „We willen nu horen van de overheid of de pilots met sneltesten volgend jaar een oplossing kunnen zijn. We moeten in januari weten waar we aan toe zijn; een jaar als dit, waarin we klap na klap na klap moeten incasseren, overleeft de sector niet. Zonder perspectief of plan is het einde oefening voor de volledige evenementenbranche” (Binnenlandredactie, 2020).

Theaterwereld*

Boris van der Ham – Voorzitter VVTP

De frustratie in de theaterwereld over de nieuwe coronamaatregelen is groot. De theaterproducenten voelen zich meteen bedreigd in hun voortbestaan nu in alle zalen nog maximaal dertig toeschouwers mogen zitten. „We vragen, eisen eigenlijk steun van de regering”, zegt voorzitter Boris van der Ham van de VVTP, de belangenclub van verenigde vrije theaterproducenten. „Niet als verdienmodel, maar om te overleven” (Binnenlandredactie, 2020).

Samenvattend

De uitbraak van het coronavirus heeft gezorgd voor een gezondheidscrisis die de economie verlamt, niet omdat bedrijven en consumenten niet willen produceren respectievelijk consumeren, maar omdat de overheid dit afdwingt in een poging het virus in te dammen. Door de coronacrisis is de economie gedaald, in het tweede kwartaal van 2020 zelfs met 8,5 procent. Een krimp die nooit eerder is gemeten door het CBS. De kabinetsmaatregelen tijdens de coronacrisis bestaat uit een snel groeiend pakket aan noodmaatregelen dat er expliciet op gericht is om de reële economie op gang te houden. Dit wordt gedaan door middel van het steun- en herstellepakket. Dankzij het steunpakket is het aantal faillissementen vergeleken met voorgaande jaren erg laag, terwijl we in de zwaarste economische crisis in jaren zitten. Ook zijn er dankzij het steunpakket veel ontslagen voorkomen. Wel is het aantal banen zo erg gedaald dat het heeft geleid tot een recorddaling. Er wordt verwacht dat de echte harde klappen nog moeten gaan komen. Door de coronacrisis zitten vooral ondernemers in de horeca, cultuursector en winkels in zwaar weer. Vooral de horeca is hard getroffen, aangezien zij het langst hun deuren

moeten sluiten tijdens de lockdowns. Zo denkt een minderheid van de horeca nog minstens een jaar te bestaan.

Sinds oktober is het derde steunpakket van toepassing en deze duurt tot de zomer van 2021. Vooral zzp'ers zijn negatief over de nieuwe regeling. Het draagvlak van het derde steunpakket is ook lager dan de voorgaande steunpakketten. Later in oktober zijn er nog extra maatregelen gekomen voor bepaalde sectoren, waaronder de horeca. Ondernemersorganisaties zijn in principe blij met de extra steun die het kabinet heeft toegezegd. Wel wordt er openlijk getwijfeld of het voldoende zal zijn. Vooral horecaondernemers klagen steen en been. Bij het derde steunpakket wordt er meer afgebouwd en er wordt zich afgevraagd of dit wel verstandig is. Ook kunnen bedrijven tijdens het derde steunpakket werknemers makkelijker ontslaan, waardoor er meer ontslagen zullen vallen. Ondernemingen en organisaties hebben verschillende meningen over de door het kabinet gekozen aanpak tijdens de coronacrisis. Het is in het theoretisch kader duidelijk geworden dat deze meningen erg uiteenlopen.

1.2 Knowledge gap

In het theoretisch kader is duidelijk geworden wat er al bekend is over het onderwerp. De knowledge gap gaat over wat er nog niet bekend is over het onderwerp en waaruit dat wordt afgeleid.

Uit het theoretisch kader is gebleken dat het volgende al bekend is:

- De cijfers met betrekking tot de gevolgen van de coronacrisis
- De genomen maatregelen en de bijhorende effecten tijdens de coronacrisis
- Hoe ondernemers denken over de aanpak van corona

In het theoretisch kader zijn al resultaten weergegeven van twee onderzoeken die tijdens corona zijn afgenomen onder ondernemers. Ook zijn er uitspraken van verschillende partijen over de aanpak weergegeven. Er is vooral veel kritiek op het derde steunpakket. Vooral mensen uit de horecabranche geven aan dat de verkregen steun nog niet voldoende is. Daarom zal dit onderzoek zich dan ook gaan wenden tot de horecabranche en het derde steunpakket. Wat nog niet helemaal afgeleid kan worden uit het theoretisch kader is hoe de horecabranche dan wél ondersteund moet worden in het derde steunpakket, zodat zij de coronacrisis kan overbruggen. Zo zijn er verschillende manieren waarop bedrijven ondersteund kunnen worden en het kabinet heeft nu voor een bepaalde aanpak gekozen. Omdat de coronacrisis een sectorcrisis is lopen de meningen over deze aanpak erg uiteen.

Hoe de horecabranche tijdens de coronacrisis ondersteund moet worden in het derde steunpakket zodat zij de coronacrisis kunnen overbruggen is de knowledge gap.

Afbakening

Omdat er in het onderzoek achterhaald moet worden hoe de horecabranche ondersteund moet worden in het derde steunpakket zodat zij de crisis te kunnen overbruggen, zal het onderzoek zich beperken tot de horecabranche die door de coronacrisis zwaar getroffen wordt. Er is voor de horecabranche gekozen, omdat zij zwaar getroffen worden door de coronacrisis, veel kritiek hebben op de verkregen steun en met dit onderzoek kan er onderzocht worden hoe de huidige aanpak verbeterd kan worden, zodat ook de horecabranche overeind gehouden kan worden. Voor bedrijven die niet hard worden getroffen is geen onderzoek nodig, aangezien zij de crisis gemakkelijker zullen overbruggen en minder snel gebruik zullen maken van de steunpakketten.

Het onderzoek zal zich gaan wenden tot horecaondernemers en personen uit brancheorganisaties van de horeca. Personen uit brancheorganisaties hebben een breed beeld van de situatie in de gehele sector wat relevant is voor het onderzoek. Het zal in het onderzoek gaan om Nederlandse horecabedrijven en Nederlandse brancheorganisaties die betrekking hebben tot de horeca.

De afbakening van het onderzoek ziet er als volgt uit:

- **Nederlandse horecaondernemers**
De horeca wordt zwaar getroffen tijdens de coronacrisis vanwege meerdere lockdowns. Zij krijgen al wel extra steun maar geven aan dat dit niet voldoende is. Ook zitten er in de horecasector veel bedrijven in zwaar weer.
- **Nederlandse horecabrancheorganisaties**
Brancheorganisaties omdat zij een breder beeld hebben van de situatie in de gehele sector.

1.3 Hoofdvraag en deelvragen

Uit het theoretisch kader is afgeleid wat de knowledge gap is, namelijk hoe de horecabranche ondersteund wil worden, zodat zij de coronacrisis kunnen overbruggen. Dit heeft geleid tot de volgende hoofdvraag en deelvragen.

De hoofdvraag:

Hoe moet de horecabranche ondersteund worden in het derde steunpakket, zodat zij de coronacrisis kunnen overbruggen?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn drie deelvragen opgesteld, welke eerst door middel van een onderzoek beantwoord moeten worden.

De deelvragen:

1. *Hoe wordt er door de horecabranche tegen het derde steunpakket aangekeken?*
2. *Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk en welke niet?*
3. *Welke aanvullingen worden er nog gemist in het derde steunpakket?*

Als de deelvragen zijn beantwoord kan automatisch de hoofdvraag worden beantwoord. Om antwoord te krijgen op de deelvragen zullen er diepte-interviews worden afgenomen onder de doelgroep die wordt omschreven in de aanpak.

1.4 Doelstelling

Tijdens een crisis zijn er verschillende manieren waarop bedrijven ondersteund kunnen worden. Nu is het bij de coronacrisis zo dat er maatregelen zijn genomen die nog nooit eerder zijn vertoond. Ook de steunpakketten van het kabinet zijn nog niet eerder zo gevormd. De coronacrisis is een sectorcrisis waarbij de ene sector zwaarder wordt getroffen dan de andere sector. Bij de horecabranche die door de coronacrisis zwaar wordt getroffen heeft het derde steunpakket, dat tijdens het schrijven van dit afstudeerwerkstuk is ingegaan, dan ook voor veel kritiek geleverd. Om erachter te komen hoe de horecabranche ondersteund moet worden in het derde steunpakket, zodat zij de coronacrisis kunnen overbruggen moet er een onderzoek uitgevoerd worden.

Door dit onderzoek wordt er inzicht verkregen over wat de juiste aanpak zou moeten zijn om ook de zwaar getroffen horecabranche overeind te houden tijdens de coronacrisis. Zo wordt er duidelijk welke steun wel belangrijk is, welke niet en welke steun nog wordt gemist. De resultaten van het onderzoek kunnen in het vervolg bij een gelijkwaardige situatie worden meegenomen door de overheid/ het kabinet. Op deze manier kan er direct gehandeld worden waardoor de schade aan de economie wordt beperkt en de horecabranche beter in stand gehouden kan worden.

De doelstelling is dus om inzicht te geven aan het kabinet over hoe de steun van het derde steunpakket eruit zou moeten zien, zodat ook de zwaar getroffen horecabranche de crisis kan overbruggen. Daarbij krijgen ze een beeld van welke steun in de coronacrisis belangrijk was, welke niet en welke er gemist werd. In het vervolg kunnen zij de resultaten van dit onderzoek bij een gelijkwaardige situatie meenemen wat tijd scheelt en de horecabranche de gewenste steun biedt.

Zo worden met de resultaten van het onderzoek dus de overheid/ het kabinet en de horecabranche geholpen. De resultaten van het onderzoek zullen uitgewerkt worden in het afstudeerwerkstuk.

2. Aanpak

In de aanpak is omschreven hoe het onderzoek is uitgevoerd en hoe de deelvragen zijn beantwoord. Door middel van het onderzoek kon er antwoord worden gegeven op de deelvragen en op de hoofdvraag; 'Hoe moet de horecabranche ondersteund worden in het derde steunpakket, zodat zij de coronacrisis kunnen overbruggen?'.

Om het onderzoek goed uit te voeren is eerst de onderzoeksdoelgroep en de hierbij horende criteria bepaald. Vervolgens is er een onderzoeksmethode gekozen die aansluit bij de thematiek van het onderzoek. De methode van data-analyse en de manier van gegevensverzameling sluiten hierop aan. Voor het beantwoorden van de deelvragen is omschreven welke variabelen onderzocht zijn en hoe deze onderzocht zijn. Als laatste is de vitaliteit en betrouwbaarheid van de verzamelde gegevens onderzocht.

2.1 Onderzoeksdoelgroep

Dit onderzoek heeft zich gericht op Nederlandse horecaondernemers en een persoon uit de horecabrancheorganisatie 'Koninklijke Horeca Nederland'. Er is gekozen voor ondernemers uit de horecabranche, omdat de horecabranche tijdens de coronacrisis zwaar wordt getroffen vanwege de genomen maatregelen en meerdere lockdowns. Ook gaven zij aan dat de verkregen steun van het kabinet niet voldoende is. Omdat de horecabrancheorganisatie een breed beeld heeft van de situatie in de gehele sector heeft het onderzoek zich ook op de horecabrancheorganisatie 'Koninklijke Horeca Nederland' gericht.

Criteria die dus gesteld waren aan de doelgroep:

- Ondernemers die een bedrijf hebben in de horecasector
- Personen uit de horecabrancheorganisatie

Er is voor de horecabranche gekozen, omdat zij zwaar getroffen worden door de coronacrisis, veel kritiek hebben op de verkregen steun en met dit onderzoek is er onderzocht hoe de huidige aanpak verbeterd kan worden, zodat ook de horecabranche overeind gehouden kan worden. Voor bedrijven die niet hard worden getroffen is geen onderzoek nodig geweest, aangezien zij de crisis gemakkelijker zullen overbruggen en minder snel gebruik zullen maken van de steunpakketten.

2.2 Type onderzoek

Er is gekozen voor een kwalitatief onderzoek, omdat er onderzoek gedaan moest worden naar de achterliggende overtuigingen en waarnemingen van mensen. Dit is typerend voor een kwalitatief onderzoek en past daarom bij het onderzoek dat is uitgevoerd voor het afstudeerwerkstuk. Tijdens het kwalitatief onderzoek is er doorgevraagd naar de achterliggende mening van de respondenten. De steekproef was klein, maar omdat er doorgevraagd kon worden is deze vorm van onderzoek zeker van belang. Bij een kwantitatief onderzoek gaat het om het toetsen van gegevens en dat was bij dit onderzoek niet van toepassing.

Het kwalitatief onderzoek is uitgevoerd door middel van diepte-interviews. Hierbij is gebruik gemaakt van een gesprekspuntenlijst waardoor de respondenten geprikkeld werden om vrijuit te praten. Het diepte-interview was semigestructureerd, waardoor het gesprek tussen respondent en interviewer in een bepaalde richting geleid kon worden. Semigestructureerd houdt in dat de volgorde en formulering in de interviews kunnen verschillen. Een diepte-interview past bij het onderzoek, omdat deze gericht was op het achterhalen van motivaties en gedachten. Op deze manier zijn de belangrijkste punten verzameld, wat nodig is geweest om de deelvragen en uiteindelijk de hoofdvraag te kunnen

beantwoorden. Om geschikte en betrouwbare informatie te vergaren voor het onderzoek duurde een diepte-interview ongeveer 30 minuten, zodat zoveel mogelijk informatie verzameld kon worden.

Omdat een respondent zich thuis het meest op zijn gemak voelt en vanwege corona zijn de diepte-interviews vanuit huis afgenomen door middel van een online meeting of telefoongesprek. Wat de respondent zelf fijn vond. Dit was anoniemer en gaf een ontspannen gevoel voor de respondenten en hiermee is ook de ecologische validiteit gewaarborgd. Er is erop gelet dat het interview nog wel persoonlijk bleef aangezien een 'face-to-face' interview persoonlijker is. Hierdoor is een representatieve steekproef gecreëerd en heeft een beperkt aantal interviews toch de juiste informatie opgeleverd.

De diepte-interviews zijn één op één afgenomen. Van tevoren was er een doel gesteld om zowel tien horecaondernemers als twee personen uit de horecabrancheorganisatie te interviewen. Uiteindelijk is er maar één persoon uit de horecabrancheorganisatie geïnterviewd, omdat er genoeg informatie uit dit interview is gekomen en iedereen in de horecabranche mij dezelfde antwoorden zou geven, aangezien de gehele branche voor hetzelfde pleit. Dit was de regiomanager van Flevoland en midden-Nederland. Doordat ondernemers uit de horecabranche zijn geïnterviewd en een persoon uit horecabrancheorganisatie is er een beeld verkregen van een aantal individuen die zelf werkzaam zijn in de branche en is er een beeld verkregen vanuit een persoon die een breed beeld heeft van de branche in zijn geheel. Deze antwoorden konden hierdoor met elkaar vergeleken worden. Door verschillende partijen te hebben geïnterviewd is de betrouwbaarheid bevordert.

2.3 Toepassing

Tijdens de diepte-interviews is er gebruik gemaakt van gesprekspuntenlijsten. Deze bevatte punten die de interviewer wilde bespreken en waarmee uiteindelijk antwoord gegeven kon worden op de deelvragen. De vragenlijst is opgesteld naar aanleiding van wat er bekend is geworden uit het theoretisch kader en een aanvulling hierop. In bijlage VII en VIII is per doelgroep de gesprekspuntenlijst die gebruikt is tijdens het onderzoek weergegeven. In de gesprekspuntenlijsten is gebruik gemaakt van de labels:

- Profiel respondent
- Profiel bedrijf/ brancheorganisatie
- Mening derde steunpakket
- Aspecten derde steunpakket
- Aanvullingen derde steunpakket

De labels Profiel respondent en Profiel bedrijf/ organisatie waren bedoeld om in beeld te brengen over wie het ging en om wat voor bedrijf/ organisatie het ging. De labels: Mening derde steunpakket, Aspecten derde steunpakket en Aanvullingen derde steunpakket waren bedoeld om antwoord te krijgen op de deelvragen.

Hieronder is per deelvraag weergegeven welke labels van de gesprekspuntenlijst hebben geholpen om antwoord te krijgen op de deelvragen.

1. Hoe wordt er door de horecabranche tegen het derde steunpakket aangekeken?

Voor deze deelvraag is gebruik gemaakt van het label Mening derde steunpakket in bijlage VII en VIII.

2. Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk en welke niet?

Voor deze deelvraag is gebruik gemaakt van het label Aspecten derde steunpakket in bijlage VII en VIII.

3. Welke aanvullingen worden er nog gemist in het derde steunpakket?

Voor deze deelvraag is gebruik gemaakt van het label Aanvullingen derde steunpakket in bijlage VII en VIII.

De data zijn per label verwerkt en met elkaar geanalyseerd en vergeleken. Bij het verwerken van de interviews zijn patronen ontdekt die tot nieuwe inzichten hebben geleid. Dit is gedaan door de interviewdata te coderen. Het was hierbij van belang om tijdens het coderen en analyseren een open blik te hebben. Deze manier van data-analyse sluit aan bij een kwalitatief onderzoek en het houden van diepte-interviews.

2.4 Betrouwbaarheid en validiteit

Om de betrouwbaarheid in het onderzoek te waarborgen heeft een interview steeds in dezelfde setting plaatsgevonden en hierdoor is het onderzoeksverloop gestandaardiseerd. Ook is er gekozen om verschillende ondernemers uit de horecabranche te interviewen die zich in dezelfde situatie bevinden. Zo zijn er tien horecaondernemers geïnterviewd, maar is er ook één persoon uit de horecabrancheorganisatie geïnterviewd. De horecabrancheorganisatie heeft namelijk een breed beeld op de situatie in de gehele sector. Doordat de interviews zijn afgenomen onder verschillende partijen is ook de betrouwbaarheid gewaarborgd.

De validiteit is gewaarborgd omdat er gekozen is voor de juiste methode om het onderwerp te onderzoeken. Zo is er een kwalitatief onderzoek uitgevoerd door middel van diepte-interviews. Een diepte-interview paste bij het onderzoek, omdat deze gericht zijn op het achterhalen van motivaties en gedachten. Ook zijn de respondenten in hun eigen omgeving geïnterviewd, omdat zij zich hier het meest veilig en op hun gemak voelen wat de ecologische validiteit heeft gewaarborgd. Tijdens de diepte-interviews zijn er gerichte vragen gesteld die meten wat er gemeten moest worden volgens de hoofd- en deelvragen.

Ook zijn, wanneer de respondent daar toestemming voor had gegeven, de interviews opgenomen, zodat deze later nog teruggeluisterd en verwerkt konden worden. Op deze manier is er geen informatie verloren en kon het interview vlotter verlopen. Dit was ook fijner voor de respondent.

3. Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van het onderzoek weergegeven. De diepte-interviews van de tien horecaondernemers kunt u vinden in bijlage IX tot XVIII. Het diepte-interview van de horecabrancheorganisatie is te vinden in bijlage XIX. Hierbij is de regiomanager van Flevoland en midden-Nederland van Koninklijke Horeca Nederland geïnterviewd.

De gegevens zijn verzameld aan de hand van de labels uit de gesprekspuntenlijsten die te vinden zijn in bijlage VII en VIII. Hierbij hadden de horecaondernemers en de brancheorganisatie dezelfde labels en dezelfde vragenlijst tijdens het interview. Voor elke deelvraag was een eigen label, namelijk:

- Het label 'Mening derde steunpakket' voor deelvraag 1
- Het label 'Aspecten derde steunpakket' voor deelvraag 2
- Het label 'Aanvullingen derde steunpakket' voor deelvraag 3

De interviews zijn na afloop teruggeluisterd, getranscribeerd en gecodeerd.

De respondenten 1 t/m 10 zijn de horecaondernemers en respondent 11 is de persoon van de horecabrancheorganisatie 'Koninklijke Horeca Nederland' (KHN).

3.1 Resultaten deelvraag 1

Deelvraag 1: Hoe wordt er door de horecabranche tegen het derde steunpakket aangekeken?

Label: Mening derde steunpakket

Algemeen

Op de vraag van wat de respondenten van het derde steunpakket vinden zijn de meningen erg verdeeld. De horecaondernemers geven aan blij te zijn met alle steun die zij krijgen, maar het derde steunpakket is niet kostendekkend genoeg, waardoor de horecaondernemers een groot deel van de kosten zelf nog moeten bijleggen. Zo zegt respondent 7 dat de ondernemers heel erg worden aangewezen op hun eigen financiële mogelijkheden en respondent 11 zegt dat ondernemers nu geen ondernemersinkomen hebben, waardoor zij schulden oplopen of hun spaargeld of pensioen ervoor inleveren. Ook geven de respondenten aan geen vooruitzicht en perspectief te hebben op wanneer zij weer open mogen, wat de situatie nog lastiger maakt. Ook had de overheid beter kunnen kijken naar de behoeftes vanuit de horecaondernemers voor wat betreft de hoogte van de percentages. Wel zijn de horecaondernemers blij dat het steunpakket iets is opgekrikt.

Respondent 4 geeft aan dat het derde steunpakket wat eerder van de grond had mogen komen, aangezien de horeca al sinds 1 oktober al te maken had met strengere regels. Ook zegt respondent 4 dat het beter was geweest als ze in het steunpakket rekening hadden gehouden met de seizoenen, aangezien veel horecaondernemingen seizoenbedrijven zijn. Respondent 5 runt zijn onderneming met zijn broer en heeft hierdoor geen aanspraak op de NOW. Dit zorgt ervoor dat zij zichzelf niet meer kunnen uitbetalen. Respondent 7 geeft aan dat degene die net buiten de boot vallen beter opgevangen kunnen worden. Respondent 9 geeft aan niet te begrijpen waarom de NOW is verlaagd ten opzichte van de vorige steunpakketten aangezien zij nog steeds dicht zijn.

Draagvlak

Er wordt door 4 van de 10 respondenten positief gedacht over het draagvlak van het derde steunpakket en door 6 van de 10 negatief, waaronder ook de bond. Van de 10 respondenten en niet 11, omdat 1 horecaondernemer geen antwoord kon geven op de vraag. Er wordt ook door 4 horecaondernemers aangegeven dat het draagvlak van dit steunpakket lager is dan die van de vorige steunpakketten. Respondent 1 geeft zelfs aan dat geen enkel steunpakket draagvlak heeft gehad.

Volgens respondent 9 is het draagvlak laag, omdat het niet kostendekkend genoeg is en dat de percentages omhoog moeten. “Ik snap dat niet alles helemaal vergoed kan worden, maar het is nu niet eens de helft. Dan denk ik van, de helft moet toch zeker wel vergoed worden en zeker nu. Het blijven gewoon kleine vergoedingen en daar ben ik het niet mee eens”. Respondent 10 vindt het draagvlak netjes, maar geeft wel aan dat het voor hem makkelijk praten is aangezien zij nog niet diep zitten qua kosten. Respondent 11 geeft aan nog steeds ontevreden te zijn, omdat er 100% kosten worden gemaakt en geen omzet en hiervoor wordt 70% compensatie gedaan. Ook zegt hij dat we in een situatie zitten waarbij 40% van de ondernemingen op weg zouden gaan naar een faillissement als zij nu op een knop zouden moeten drukken en al hun rekeningen zouden moeten betalen.

Juiste keuzes

Het merendeel, namelijk 6 van de 11 respondenten, heeft aangegeven dat er met het derde steunpakket de juiste keuzes zijn gemaakt. Dit komt omdat de overheid heeft besloten het steunpakket nog niet te gaan afbouwen wat de respondenten erg fijn vinden. Zij gaven dan ook aan dat er in dat opzicht de juiste keuzes zijn gemaakt. Hierbij geeft respondent 10 wel aan dat als de situatie blijft zoals die nu is dat de steun dan verhoogd moet worden. Respondent 9 is tevreden met de keuzes die zijn gemaakt maar geeft aan dat er meer maatwerk geleverd had kunnen worden. 5 van de 11 van de respondenten vinden dat er niet de juiste keuzes zijn gemaakt. Respondent 9 en 11 vinden dat er niet de juiste keuzes zijn gemaakt, omdat de percentages te laag zijn. Respondent 7 geeft aan dat dat er niet met gelijke mate is gemeten door de overheid door de horeca dicht te gooien, maar hotels wel open te laten. Hij vindt dat er hierin de verkeerde keuzes zijn gemaakt en dat er voor meer gelijkheid gekozen had moeten worden.

Afbouwen

Bijna alle respondenten hebben aangegeven dat zij het niet verstandig zouden vinden als het steunpakket nu al afgebouwd zou worden, zoals eerst ook zou gebeuren. Nu is het zo dat de overheid van dit idee is teruggekomen en hier zijn de respondenten blij mee. De respondenten gaven aan dat het niet verstandig zou zijn om nu al af te bouwen, omdat er geen perspectief wordt geboden over wanneer zij weer open mogen. Ook waren veel respondenten het ermee eens dat er pas afgebouwd mag worden op het moment dat zij er iets voor terug krijgen, dus als zij weer open mogen. Zo zegt respondent 7: “Kijk je mag best een steunpakket afbouwen, maar dan moet je wel ondernemers nog een beetje de mogelijkheid bieden om iets te kunnen verdienen. En op moment dat je zegt je moet 100% sluiten, dan kun je het niet verkopen om steunmaatregelen te gaan afbouwen”. Wel geven respondent 6 en 8 aan dat zij snappen dat er meer is dan alleen de horeca en dat zij niet de enige kunnen zijn die subsidie krijgen.

Extra steun

Over de extra €2.500 aan steun die is gekomen voor de horeca zijn de meeste respondenten niet positief. Zij noemen de steun belachelijk en te weinig. Dit geld hebben de ondernemers gekregen voor de voorraadderving en respondent 1 geeft aan dat het op voorraad houden van zijn producten €6.000 tot €7.000 kost. Hij is dan ook niet tevreden met de steun en noemt dit een beetje kleingeld geven aan een kind waartegen je zegt dat hij een snoepje kan kopen. Respondent 4 noemt het bedrag een druppel op een gloeiende plaat en respondent 7 zegt hierover: “Dat is echt een worst in de lucht hangen en in de pers mooi kunnen vertellen dat de horeca meer geld krijgt”. Het zijn vooral de kleine horecaondernemingen met weinig vast personeel die wel tevreden zijn met de steun. Zo geeft respondent 5 aan dat dit bedrag voor hen voldoende is aangezien de huur van zijn onderneming niet zo hoog is, maar hij snapt dat als je een groot pand hebt met een hoge huur per maand dat dit bedrag laag is. Respondent 6 heeft helemaal geen extra steun gekregen omdat zij ook een hotel zijn. Dit vindt hij dubbel aangezien zij ook met een voorraad zitten waar ze niks mee kunnen.

3.2 Resultaten deelvraag 2

Deelvraag 2: Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk en welke niet?

Label: Aspecten derde steunpakket

Van welke steun ze gebruikmaken

De 10 horecaondernemers uit het onderzoek maken allemaal gebruik van de TVL, 9 maken gebruik van de NOW en 3 hebben uitstel van belasting aangevraagd. De Tozo is maar door 1 respondent aangevraagd. Respondent 5 maakte als enige op moment van het interview geen gebruik van de NOW, omdat zij hier op dat moment niet voor in aanmerking kwamen. De combinatie NOW + TVL kwam 6 keer voor, de combinatie NOW + TVL + uitstel belastingbetaling kwam 3 keer voor en alleen gebruik maken van de TVL kwam 1 keer voor. Het meest wordt er dus gebruikgemaakt van de combinatie NOW + TVL. Ook respondent 11 gaf aan dat van de NOW en de TVL het meest gebruik wordt gemaakt in de horecasector.

Belangrijk steun en niet belangrijke steun

De TVL is door alle 10 horecaondernemers benoemd op de vraag welke steun zij het belangrijkste vinden. De NOW is 9 keer benoemd. Alleen door respondent 3 niet, maar deze heeft ook aangegeven dat de NOW voor hem niet belangrijk is, omdat hij niet veel personeel heeft. Uitstel van belastingbetaling is op deze vraag 3 keer genoemd en de Tozo 1 keer. Respondent 5 heeft geen aanspraak op de NOW, maar geeft aan dat het ook voor hem fijn zou zijn om hier wel aanspraak op te hebben, aangezien de ondernemer thuis financiële problemen krijgt vanwege het feit dat hij zichzelf geen salaris meer kan uitkeren. Respondent 4 zegt over uitstel van belastingbetaling dat het fijn is dat je het geld niet gelijk naar de belastingdienst hoeft te brengen, maar op een gegeven moment ontstaat er wel een stuwmeer aan achtergestelde belastingen die nog terugkomen. Dat is voor nu wel even fijn maar op de lange termijn niet. Respondent 11 geeft aan dat de TVL en de NOW de belangrijkste steunmiddelen zijn voor de horecasector. Ook respondent 11 zegt over uitstel van belastingbetaling dat het fijn is, maar er komt een keer dat er betaald moet worden en dit loopt alleen maar op. Het is geen kwijschelding.

4 respondenten konden geen antwoord geven op de vraag over welke steun uit het steunpakket niet belangrijk is. Ook werd door 5 respondenten aangegeven dat alle steun uit het steunpakket belangrijk is. Respondent 3 geeft aan de Tozo niet belangrijk te vinden aangezien die pas geldt wanneer je partner onder bijstandsniveau verdient. "Ik denk dat iedereen die een eigen zaak heeft vaak wel een partner heeft en die partner werkt vaak ook. Als je iets boven de bijstandsregeling verdient heb je al geen recht meer op die steun, terwijl dat misschien wel handig is. Dus die is misschien niet zo belangrijk". Respondent 8 geeft aan dat veel aspecten uit het derde steunpakket positief lijken, maar dat deze negatief kunnen uitpakken. Namelijk dat er uiteindelijk nog geld terugbetaald moet worden, zoals bij de kredietovereenkomst. "Die kun je nu wel vastgrijpen maar die komen later keihard op je bordje. Ze hadden meer mogen aangeven wat de gevolgen daarvan zijn. Ik ben blij dat wij een goede accountant hebben en die ons daar goed in heeft geadviseerd. Ik weet dat wanneer wij hieruit komen we kunnen gaan knallen en ik niet nog zit met ik moet dit nog afbetalen en ik heb daar nog een rekening open staan".

3.3 Resultaten deelvraag 3

Deelvraag 3: Welke aanvullingen worden er nog gemist in het derde steunpakket?

Label: Aanvullingen derde steunpakket

Overbruggen met huidige steun

Op de vraag of de horecaondernemers de crisis kunnen overbruggen met de steun van het derde steunpakket is vaak gezegd dat zij de crisis wel zouden overbruggen, maar om te kunnen overbruggen

moeten de ondernemers wel nog een hoop aan eigen geld inleveren, zoals reserves, spaargeld of pensioenen. Ook is er aangegeven dat het er ook aan ligt hoelang zij nog dicht moeten blijven. Maar ook al kunnen de ondernemers de crisis overbruggen door hun reserves en spaarpotjes in te leveren, wil voor hen niet zeggen dat zij de steun genoeg vinden. Zo is er ook vaak aangegeven dat zij de steun niet genoeg vinden. Zo geeft respondent 9 aan dat de steun niet genoeg is aangezien je de vaste kosten zelf betaalt, dus is het niet genoeg. “Je eet uit je spaarpotjes daar komt het op neer. Als je spaarpotje groot genoeg is dan blijf je wel zitten maar daar gaat het niet altijd om. Je hebt iets opgebouwd en om dat nu even in al die maanden te gebruiken om je vaste kosten te betalen is erg zonde”.

Door respondent 7 is er aangegeven dat de steun niet genoeg is, behalve als je als ondernemer zelf vermogend en ruimdenkend genoeg bent om hiermee om te gaan. Ook denkt hij dat wanneer je als ondernemer niet genoeg middelen of creativiteit bezit om te zorgen dat de rest van de rekeningen betaald worden, dat er in 2021 veel faillissementen gaan volgen en dat dit niet per se ligt aan de ondernemers. “Het is natuurlijk een algemeen steunpakket en als iemand zijn lasten of zijn referentieperiode eraan vast heeft valt dan gaan ze echt niet zeggen jij krijgt wat extra's. Dan heb je gewoon pech”. Respondent 11 geeft ook aan dat de steun niet genoeg is.

Hoelang nog blijven bestaan

Als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket geven 4 van de 10 horecaondernemers aan sowieso te blijven bestaan. Om te blijven bestaan moet er wel geld uit eigen portemonnee worden bijgelegd. Hierbij wordt aangegeven dat ook al kunnen zij blijven bestaan zij zich wel op een gegeven moment gaan afvragen of het nog wel zin heeft. Zo zegt respondent 7: “Alles wat je nu verlies draait, dat moet je ook weer een keer terug kunnen verdienen. Als je alleen maar verlies draait kun je beter stoppen”. Ook respondent 9 geeft aan dat zij kan blijven bestaan, maar dan wel uit eigen portemonnee. “Dan kan ik lang blijven bestaan, maar dat doe ik dan niet”.

3 van de 10 horecaondernemer zouden nog een halfjaar kunnen blijven bestaan als er geen aanvullingen zouden komen op het derde steunpakket, 2 van de 10 horecaondernemers zou minder dan een jaar blijven bestaan en 1 van de 10 horecaondernemers tot eind 2021. Ook is er aangegeven dat het nodig zal zijn om ook nog steun te blijven krijgen op het moment dat de horeca weer open mag, zodat achterstanden weggewerkt kunnen worden en dat het steunpakket kan dienen als terugvalnet. Er is namelijk een hoop geld verdampt. Respondent 11 geeft aan dat wanneer er geen aanvullingen komen op het steunpakket rond februari/maart 40% van de horecabedrijven gaat uitvallen.

Aanvullingen

Meest genoemde aanvulling op het steunpakket die nu gemist wordt is 100% vergoeding. Zo geeft respondent 1 aan dat 100% dicht betekent dat ze 100% moeten vergoeden. Ook de KHN pleit voor 100% vergoeding voor de horecaondernemers. Respondent 9 vindt de steun niet verkeerd, maar vindt dat de bedragen, dus de percentages omhoog moeten, want die zijn volgens haar nu te laag. Volgens respondent 9 moet de TVL in ieder geval naar 50%-75% en de NOW naar 100%. Respondent 7 zegt hierover dat het beter zou zijn om nu de NOW en de TVL naar 100% te zetten, zodat later de belastingen iets omhoog geschroefd kunnen worden. “Wat je daarmee voorkomt is dat je nu uitstelgedrag krijgt bij ondernemers die het niet kunnen betalen waardoor andere ondernemers hun geld niet krijgen en anderen weer niet kunnen betalen. Vergoed gewoon wat iemand nodig heeft. We moeten het toch allemaal terug gaan betalen dus dan kan je beter zorgen dat we zo meteen iets meer gaan betalen en dat er nu geen problemen ontstaan. Zorg dat degene die wel altijd alles volgens de regels hebben gedaan op een fatsoenlijke regel aanspraak kunnen maken”. Respondent 10 geeft aan dat als de situatie nog 2-3 maanden duurt, dus als ze in februari nog niet open mogen, de percentages verhoogd moeten worden.

Respondent 4 geeft aan dat zij het fijn zou vinden als de belastingdienst nog iets voor haar kan betekenen, namelijk dat je de uitgestelde belastingen mag uitsmeren over ongeveer 10 jaar. “Het komende jaar ga je echt nog niet zo draaien als vorig jaar. En iedereen heeft lasten die weggewerkt moeten worden. De komende jaren staan in het teken van inhalen en dan zou het fijn zijn als je die druk van de belastingdienst niet hebt. Dat het iets wordt verlicht. Aan het terugbetalen van de uitgestelde belasting zitten allemaal termijnen gebonden en het zou fijn zijn als daar een beetje coulance in komt”. Ook geeft respondent 4 aan dat er meer maatwerk geleverd kan worden in het steunpakket. Zo is de onderneming van respondent 4 sinds 2019 opgericht en zij geeft aan hele andere lasten te hebben dan een bedrijf dat al 15 jaar draait. Als laatste geeft respondent 4 ook aan dat er nu horecabedrijven zijn die al niet goed liepen en dat de ondernemers zeggen te willen stoppen, maar dat dit nu niet kan omdat diegene privé er nog aan vast zit. “Dus voor mensen die eigenlijk al wilde stoppen, maar door corona niet kunnen stoppen, door de steun nu wel op de been worden gehouden en uiteindelijk wel gaan stoppen, omdat ze na afloop van de steun denken dit ga ik toch niet redden. Dit gaat namelijk ten koste van de mensen die het wel willen redden en die het gaan redden. Tegelijkertijd wil je niet dat iedereen naar de klote gaat, maar het zou mooi zijn als je een soort regeling kan treffen met dat soort bedrijven”.

Respondent 5 geeft aan dat het fijn zou zijn als er iets zou komen, zodat zij zichzelf nog salaris kunnen uitkeren. Respondent 5 komt nu nog niet in aanmerking voor de NOW aangezien hij zijn onderneming alleen met zijn broer runt. Respondent 7 heeft ook nog aangegeven dat er iets gedaan moet worden aan het feit dat de compensatie gericht is op de hoeveelheid omzet die je draait. “Wat de overheid doet is op het moment dat je omzet draait krijg je minder vaste lasten toegekend. Daarin vind ik dat ze dat toch moeten doen. Het kan is sommige gevallen zijn om beter geen eten te gaan verkopen dan wel eten gaan verkopen. Maar dat is puur alleen financieel gekeken”.

Respondent 2 geeft aan dat de maatregelen versoepeld moeten worden, zodat ze snel weer 100% kunnen draaien. Respondenten 3 en 10 geven aan meer duidelijkheid te willen over wanneer zij weer open mogen, maar zij geven ook aan dat dit lastig is voor de overheid om te zeggen. Respondent 8 vindt dat er meer gedaan kon worden door de overheid in de zin van aangeven hoe er extra omzet gecreëerd kan worden of bij bepaalde soorten steun ook de gevaren aangeven, zoals bij de steun die terugbetaalt moet worden. “Wij zijn een jong bedrijf dus we kunnen goed op de socials en we zitten in een dorp dus mensen weten ons snel te vinden, maar ik kan me heel goed voorstellen dat als je van de oude generatie bent en je bent niet handig online of wat dan ook, dat het heel lastig is om extra omzet te genereren door maaltijden te bezorgen of door leuke acties online. In dat opzicht zijn ze wel tekortgekomen. Door aan te geven wat kan wel, zoals het openen van een horecawinkel want dat mag wel”.

4. Discussie

In dit hoofdstuk zijn twee zaken bediscussieerd, namelijk de gekozen aanpak en resultaten. Hieronder is eerst de doelstelling van dit afstudeerwerkstuk beschreven gevolgd door een reflectie op het uitgevoerde onderzoek, welke verdeeld is in het proces, de methode en de resultaten.

4.1 Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek is om inzicht te geven aan het kabinet over hoe de steun van het derde steunpakket eruit zou moeten zien, zodat ook de zwaar getroffen horecabranche de crisis kan overbruggen. Daarbij krijgen ze een beeld van welke steun in de coronacrisis belangrijk was, welke niet en welke er gemist werd. In het vervolg kunnen zij de resultaten van dit onderzoek bij een gelijkwaardige situatie meenemen wat tijd scheelt en de horecabranche de gewenste steun biedt.

4.2 Reflectie uitgevoerde onderzoek

Het proces

Het verloop

Het onderzoek is precies verlopen zoals gepland, behalve dat er één persoon uit de horecabrancheorganisatie is geïnterviewd in plaats van twee. Een tweede interview was niet nodig omdat genoeg informatie was verkregen en de hele horecabrancheorganisatie voor hetzelfde pleit en dus dezelfde antwoorden zou geven.

Omdat de interviews redelijk snel gepland moesten worden heeft de interviewer ervoor gekozen om gebruik te maken van haar netwerk. Zo heeft de interviewer op haar telefoon berichten verstuurd naar vrienden die gewerkt hebben/of werken in de horeca met de vraag of zij het nummer van de horecaondernemer wilde doorsturen. Op deze manier konden afspraken snel gepland worden en hierdoor was er genoeg tijd om de interviews te transcriberen en coderen, zodat de resultaten uitgewerkt konden worden.

Verbeterpunten

Vanwege corona konden de interviews niet face-to-face plaatsvinden en voor een volgende keer zou het een verbeterpunt zijn om dit wel te doen. Nu zijn de interviews afgenomen door middel van een telefoongesprek en dit was erg onpersoonlijk en op deze manier kon er geen lichaamstaal worden afgelezen waarop ingespeeld had kunnen worden. Het interview was nu wel een stuk anoniemer voor de respondenten, maar tijdens de interviews miste de interviewer wel het persoonlijke contact dat je zou hebben bij een face-to-face gesprek. Zo had er meer inlevingsvermogen getoond kunnen worden naar de getroffen horecaondernemers. Een ander verbeterpunt is om de volgende keer beter te achterhalen wat de grootte van de onderneming is en hoeveel personeel fulltime werkt en hoeveel parttime. Tijdens dit onderzoek is dat voor het grootste deel wel duidelijk geworden, maar niet bij alle ondernemingen.

De methode

Betrouwbaarheid

De wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd is een kwalitatief onderzoek door middel van diepte-interviews die één op één zijn afgenomen. Tijdens de interviews kon er doorgevraagd worden naar de achterliggende meningen en overtuigingen van de respondenten. Hierdoor konden de gegeven antwoorden goed geïnterpreteerd worden. Dit heeft gezorgd voor een voldoende betrouwbaar beeld van het uitvoeren van de gesprekken. Ook zijn er met het onderzoek voldoende gegevens verzameld om de deelvragen en hoofdvraag te kunnen beantwoorden. De manier waarop het onderzoek is

uitgevoerd heeft dan ook een positieve invloed gehad op de resultaten van het onderzoek. Een nadeel van een diepte-interview is dat de interviewer de respondent heeft kunnen beïnvloeden.

Onverwachte resultaten

Er zijn geen onverwachte resultaten opgetreden na het afnemen van de diepte-interviews bij de respondenten. De gesprekspuntenlijsten die gebruikt zijn tijdens het onderzoek hebben er goed voor gezorgd dat de deelvragen beantwoord konden worden.

Wel opvallend is dat er heel verschillend over het steunpakket wordt gedacht en dat de ondernemers op verschillende manieren tegen de situatie aankijken. Van tevoren was verwacht dat de meningen vooral alleen maar negatief zouden zijn.

Niet-beïnvloedbare omstandigheden

Tijdens het onderzoek hebben zich geen niet-beïnvloedbare omstandigheden op de resultaten voorgedaan. Wel is er tijdens het onderzoek door de overheid besloten het steunpakket nog niet af te bouwen in januari, waardoor een vraag niet meer juist was. Deze vraag is om deze reden op een andere manier gesteld aan de respondenten en heeft er niet voor gezorgd dat de deelvraag niet meer beantwoord kon worden.

De resultaten

Doordat gekozen is voor kwalitatief onderzoek met diepte-interviews is een betrouwbaar beeld ontstaan van de verzamelde resultaten. De resultaten die zijn verkregen geven een betrouwbaar beeld van hoe de horecaondernemers binnen de geïnterviewde groep denken over het onderwerp van dit onderzoek. Aan de uitspraken van de respondenten zijn goede conclusies vast te binden waardoor er geen reden is om uitspraken en dus ook de resultaten verkeerd geïnterpreteerd te hebben.

Er zijn wel een aantal algemene redenen die gelden voor de resultaten en die invloed gehad kunnen hebben op de interpretatie van zowel de respondenten als de interviewer. Zo kan de respondent de vraag op een andere manier hebben opgevat dan bedoeld was en hier antwoord op hebben gegeven. Ook is tijdens het onderzoek duidelijk geworden dat een aantal respondenten minder kennis hadden over het onderwerp en daardoor minder sterke antwoorden konden geven. Ook was niet bij alle ondernemingen de verhouding tussen de fulltimers en de parttimers duidelijk wat wel van invloed had kunnen zijn op gegeven antwoorden en dus op de resultaten. Ook heeft de interviewer de respondent tijdens het interview kunnen beïnvloeden omdat er gebruik is gemaakt van diepte-interviews.

De gevonden literatuur

Als je de resultaten vergelijkt met de gevonden literatuur dan komt deze redelijk overeen. Zo gaven ondernemers in het onderzoek van Ondernemend Nederland (ONL) aan vooral gebruik te maken van de NOW en de TVL, net als de ondernemers uit dit onderzoek. Verschillend met dit onderzoek is dat in het onderzoek van ONL veel ondernemers hebben aangegeven gebruik te maken van het uitstellen van belastingbetaling en in dit onderzoek was dat aantal laag. In beide onderzoeken geven de ondernemers aan onvoldoende perspectief te hebben gekregen.

In het onderzoek van ONL is gebleken dat 30% van de ondernemers heeft aangegeven dringend of op korte termijn aanvullende steun nodig te hebben en ook uit dit onderzoek is gebleken dat als deze situatie nog lang aanhoudt er aanvullende steun moet komen. Wel gaven ook redelijk wat respondenten uit dit onderzoek aan sowieso te blijven bestaan. De KHN heeft in dit onderzoek aangegeven dat in maart ongeveer 40% van de bedrijven zal omvallen als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket. In bijlage VI zijn de resultaten van het onderzoek van ONL weergegeven over aanvullende steun. In dit onderzoek zijn hele andere aanvullingen genoemd dan in die van het

onderzoek van ONL. Dit komt doordat de respondenten van dit onderzoek geen keuzemogelijkheden hadden maar de vraag zelf moesten invullen.

Uit het onderzoek van EenVandaag is gebleken dat 4 op de tien ondernemers (41%) positief is over het derde steunpakket. In dit onderzoek ligt dat ongeveer hetzelfde. Ook kwam er uit het onderzoek van EenVandaag dat het draagvlak lager is dan de voorgaande steunpakketten en dat is ook uit dit onderzoek gebleken. Veel respondenten gaven aan dat het steunpakket niet kostendekkend genoeg is en dat hierom het draagvlak laag is. Uit dit onderzoek is gebleken dat niet veel ondernemers financiële problemen hebben en uit het onderzoek van EenVandaag heeft een derde aangegeven dit wel te hebben.

Uit de literatuur is ook gebleken dat de extra steun erg negatief wordt gevonden en dat komt overeen met de resultaten van dit onderzoek. Bij beide is aangegeven dat de extra steun goed is voor een klein bedrijf als een buurtcafé, maar te weinig voor een groot bedrijf. Ook in dit onderzoek hebben beide cafés inderdaad aangegeven dat zij de steun wel voldoende vonden in tegenstelling tot de grotere horecabedrijven uit dit onderzoek.

Sterke punten van het onderzoek

Een sterk punt van het onderzoek is dat er gekozen is voor de juiste vorm van onderzoek doen, namelijk kwalitatief onderzoek door middel van diepte-interviews. Tijdens de interviews kon er gestuurd worden om zo relevante antwoorden te krijgen en hierbij hebben de respondenten goed hun overtuigingen en motieven kunnen beargumenteren. Hierdoor is een betrouwbaar beeld verkregen van de verzamelde resultaten en zijn de resultaten correct geïnterpreteerd.

Een ander sterk punt is dat er horecaondernemers die zich in dezelfde situatie bevinden zijn geïnterviewd en één persoon uit de horecabrancheorganisatie. Doordat de interviews zijn afgenomen onder verschillende partijen is er diversiteit onder de respondenten gecreëerd waardoor de betrouwbaarheid en kwaliteit van dit onderzoek zijn gewaarborgd.

De interviewer heeft van alle respondenten toestemming gekregen om het interview op te nemen, zodat deze later nog teruggeluisterd en uitgewerkt kon worden. Op deze manier is er geen informatie verloren. Hierdoor is de kwaliteit van de interviews gewaarborgd, wat een sterk punt is van dit onderzoek.

.

5. Conclusies & aanbevelingen

In dit hoofdstuk zijn conclusies getrokken en aanbevelingen gegeven over de resultaten die zijn voortgekomen uit het onderzoek van dit afstudeerwerkstuk. De conclusies zijn per deelvraag gegeven en uiteindelijk is er aan de hand van de deelvragen antwoord gegeven op de hoofdvraag van dit onderzoek. Dit afstudeerwerkstuk is ingegaan op hoe de horecabranche ondersteund moet worden in het derde steunpakket, zodat zij de coronacrisis kunnen overbruggen. Hiervoor zijn horecaondernemers en iemand uit de horecabrancheorganisatie Koninklijke Horeca Nederland (KHN) geïnterviewd.

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te geven aan het kabinet over hoe de steun van het derde steunpakket eruit zou moeten zien, zodat ook de zwaar getroffen horecabranche de crisis kan overbruggen. Daarbij krijgen ze een beeld van welke steun in de coronacrisis belangrijk was, welke niet en welke er gemist werd. In het vervolg kunnen zij de resultaten van dit onderzoek bij een gelijkwaardige situatie meenemen wat tijd scheelt en de horecabranche de gewenste steun biedt.

5.1 Conclusies

Deelvraag 1

Deelvraag 1 luidt als volgt: Hoe wordt er door de horecabranche tegen het derde steunpakket aangekeken?

Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat er door de meeste horecaondernemers en door de KHN negatief tegen het derde steunpakket wordt aangekeken. Zo wordt er negatief tegen het draagvlak aangekeken vanwege het feit dat het steunpakket niet kostendekkend genoeg is, waardoor een groot deel van de kosten nog uit eigen portemonnee betaald moet worden. De percentages van de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL) en de Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW) uit het derde steunpakket vinden zij dan ook te laag. Er had door de overheid meer naar de behoefte vanuit de ondernemers gekeken moeten worden.

De ondernemers zijn blij dat de overheid is teruggekomen van het plan om het steunpakket in januari af te gaan bouwen. Er wordt dan ook negatief aangekeken tegen het afbouwen van het steunpakket op moment dat de horeca nog gesloten is.

De meeste horecaondernemers waren ontevreden over de extra steun die zij hebben gekregen voor de voorraadderving. De kleinere horecaondernemingen waren over het algemeen wel tevreden met de extra steun. Uit het onderzoek kan ook geconcludeerd worden dat ondernemingen met minder vast personeel over het algemeen positiever tegen het steunpakket aankijken.

Deelvraag 2

Deelvraag 2 luidt als volgt: Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk en welke niet?

Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL) en de Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW) door zowel de horecaondernemers als de KHN als belangrijkste steun worden gezien. Van deze steun wordt ook het meest gebruik gemaakt door de horecaondernemers. Alle steun uit het steunpakket wordt belangrijk gevonden en er is dus geen onbelangrijke steun. Wel is er uit het onderzoek naar voren gekomen dat de steun die later nog terugbetaald moet worden negatieve gevolgen kan hebben.

Deelvraag 3

Deelvraag 3 luidt als volgt: Welke aanvullingen worden er nog gemist in het derde steunpakket?

Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat door de horecaondernemers en de KHN vooral een aanvulling op de percentages van het steunpakket wordt gemist. Dus een verhoging van de percentages van de TVL en de NOW. Het wordt ook als fijn ervaren als de uitgestelde belastingbetalingen bij de belastingdienst uitgesmeerd kunnen worden over ongeveer 10 jaar, zodat lasten weggewerkt kunnen worden. Ook is er uit dit onderzoek naar voren gekomen dat het leveren van maatwerk in dit steunpakket gemist wordt.

Een andere aanvulling die gemist wordt is dat er iets gedaan moet worden aan het feit dat de compensatie gericht is op de hoeveelheid omzet die de ondernemers draaien. De ondernemers willen namelijk in deze tijd zoveel mogelijk geld verdienen, maar als zij meer verdienen krijgen zij minder vaste lasten toegekend.

Ook mist er hulp van de overheid in de zin van het aangeven van de gevaren van bepaalde steunregelingen, zoals bij de steun die wel terugbetaald moet worden en hulp bij het aangeven hoe bedrijven extra omzet kunnen creëren. Dit ligt namelijk niet voor elke generatie voor de hand.

Hoofdvraag

De hoofdvraag luidt als volgt: Hoe moet de horecabranche ondersteund worden in het derde steunpakket, zodat zij de coronacrisis kunnen overbruggen?

Vanuit dit onderzoek kan worden bevestigd dat als de horecabranche de coronacrisis wil overbruggen de percentages van de TVL en de NOW in het derde steunpakket verhoogd moeten worden en dan het liefst naar 100%, zodat de horecabranche de coronacrisis kan overbruggen zonder al te veel reserves, spaargeld of pensioenen in te leveren. Er moet in het steunpakket meer maatwerk geleverd worden en een bedrijf moet niet minder steun krijgen op moment dat zij meer omzet verdienen.

De steun moet pas afgebouwd worden op het moment dat zij weer open mogen en ook wanneer zij weer open mogen moet de horeca nog steun kunnen krijgen. De uitgestelde belastingen moeten uitgesmeerd kunnen worden over ongeveer 10 jaar, zodat horecaondernemingen niet alsnog omvallen. Zo kunnen de ondernemers hun lasten wegwerken en het bedrijf weer opbouwen, zonder druk van de belastingdienst. Tot slot moet de overheid de gevaren van bepaalde steunregelingen aangeven en moeten zij aangeven op welke manieren er extra omzet gecreëerd kan worden.

Relevantie van de resultaten

De resultaten van dit onderzoek zijn zeer relevant om het kabinet inzicht te geven over hoe de steun van het derde steunpakket eruit zou moeten zien, zodat ook de zwaar getroffen horecabranche een situatie als de coronacrisis kan overbruggen.

Het kabinet krijgt door de resultaten van dit onderzoek een beeld van de situatie vanuit de horecaondernemers, van welke steun belangrijk is, welke niet en welke er gemist werd.

Dit is relevant voor het kabinet om te weten, zodat in het vervolg bij een gelijkwaardige situatie de resultaten meegenomen kunnen worden. Op deze manier kan er direct gehandeld worden waardoor de schade aan de economie wordt beperkt en de horecabranche beter in stand gehouden kan worden. Ook op de korte termijn kunnen de resultaten van dit onderzoek relevant zijn voor het kabinet en worden meegenomen. Dit is uitgewerkt in de aanbevelingen.

5.2 Aanbevelingen

Korte termijn

Op de korte termijn wordt aan het kabinet aanbevolen om de percentages van de TVL en de NOW te verhogen, zodat de horecaondernemers niet al hun reserves, spaargeld en pensioenen hoeven in te

leveren om de coronacrisis te overbruggen. Ook wordt er aanbevolen om het steunpakket pas af te gaan bouwen op moment dat de horeca weer open mogen en om de horeca steun te blijven bieden op moment dat zij weer open mogen. Een andere aanbeveling is om de horecaondernemers niet minder steun uit te keren op moment dat zij meer omzet verdienen, aangezien ook deze bedrijven achterstanden hebben opgelopen.

Lange termijn

Aan de belastingdienst wordt op de lange termijn aanbevolen om het terugbetalen van de uitgestelde belastingen te verlichten. Aan het terugbetalen van de uitgestelde belastingen zitten termijnen gebonden en er wordt aanbevolen dat hier coulance in komt. Een terugbetaalperiode van 10 jaar wordt aanbevolen. Er moet rekening gehouden worden met het feit dat de ondernemers veel lasten moeten wegwerken en hun bedrijf weer moeten opbouwen.

Gelijkwaardige vervolgsituatie

Bij een gelijkwaardige vervolgsituatie wordt aan het kabinet aanbevolen om vanaf het begin goed te kijken naar de behoeftes vanuit de ondernemers over de hoeveelheid steun die zij nodig hebben, steunmaatregelen pas af te gaan bouwen op moment dat de ondernemers zelf weer geld kunnen verdienen en ondernemers niet minder steun uit te keren wanneer zij meer omzet verdienen. Er moet maatwerk geleverd worden en er moet in het steunpakket rekening gehouden worden met seizoenen, zodat er geen bedrijven buiten de boot vallen die de steun net zo hard nodig hebben om te blijven bestaan.

Aan de overheid wordt aanbevolen om in gelijkwaardige vervolgsituatie goed aan te geven hoe er extra omzet gecreëerd kan worden, zoals het openen van een horecawinkel. Ook moeten de gevaren bij steunregelingen die terugbetaald moeten worden duidelijk worden aangegeven.

Bibliografie

- Accountantweek. (2020, Maart 27). *Ondernemers hekelen hoge provisiekosten bij coronasteun overheid*. Opgehaald van Accountantweek: <https://accountantweek.nl/artikel/ondernemers-hekelen-hoge-provisiekosten-bij-coronasteun-overheid>
- Binnenlandredactie. (2020, Oktober 13). *Dit zijn alle reacties op de coronamaatregelen: van blij tot woedend en bezorgd*. Opgehaald van AD: <https://www.ad.nl/binnenland/dit-zijn-alle-reacties-op-de-coronamaatregelen-van-blij-tot-woedend-en-bezorgd~a9b8061d/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>
- CBS. (2020, Juni 30). *31 procent bedrijven met 10-250 werkzame personen kreeg uitstel belasting*. Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/27/31-procent-bedrijven-met-10-250-werkzame-personen-kreeg-uitstel-belasting>
- CBS. (2020, Oktober 22). *Consumptie huishoudens krimpt met bijna 6 procent in augustus*. Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/43/consumptie-huishoudens-krimpt-met-bijna-6-procent-in-augustus>
- CBS. (2020, Augustus 14). *Coronacrisis leidt tot ongekende daling aantal banen*. Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/33/coronacrisis-leidt-tot-ongekende-daling-aantal-banen>
- CBS. (2020, September 23). *Economie krimpt met 8,5 procent in tweede kwartaal 2020*. Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/39/economie-krimpt-met-8-5-procent-in-tweede-kwartaal-2020>
- CBS. (2020, November 12). *Minder faillissementen in oktober*. Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/46/minder-faillissementen-in-oktober>
- CBS. (2020, Oktober 15). *Toename werkloosheid afgevlakt*. Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/42/toename-werkloosheid-afgevlakt>
- CBS. (2020, Oktober 5). *Vertrouwen op voortbestaan bedrijven licht toegenomen*. Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/41/vertrouwen-op-voortbestaan-bedrijven-licht-toegenomen>
- CBS. (sd). *Wat zijn de gevolgen van corona?* Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/cbs-cijfers-coronacrisis/wat-zijn-de-economische-gevolgen-van-corona-#:~:text=De%20omzet%20van%20de%20bouw%20was%20in%20het%20tweede%20kwartaal,waar%20de%20grootste%20klappen%20vielen>
- CBS. (sd). *Werklozen*. Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/werklozen>
- Clercq, P. I. (2020, September 10). *Coronacrisis niet terug te zien in faillissementen: laagste aantal in 21 jaar*. Opgehaald van rtlNieuws: <https://www.rtlNieuws.nl/economie/business/artikel/5182846/coronacrisis-laagste-aantal-faillissementen-21-jaar-cbs>
- Coronacrisis in Nederland*. (2020, November 13). Opgehaald van Wikipedia: https://nl.wikipedia.org/wiki/Coronacrisis_in_Nederland#cite_note-4

- Coronacrisis in Nederland.* (2020). Opgehaald van Wikipedia:
https://nl.wikipedia.org/wiki/Coronacrisis_in_Nederland
- Dagvaarding.* (sd). Opgehaald van Viruswaarheid: <https://viruswaarheid.nl/dagvaarding/>
- DNB. (2020). *Corona-pandemie.* Opgehaald van DNB:
<https://www.dnb.nl/consumenten/corona/index.jsp>
- DNB. (2020, Oktober 13). *DNB: Coronacrisis stelt financiële sector op de proef.* Opgehaald van DNB:
<https://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archief/persberichten-2020/dnb390365.jsp>
- Economische gevolgen van de coronacrisis in Nederland.* (2020). Opgehaald van Wikipedia:
https://nl.wikipedia.org/wiki/Economische_gevolgen_van_de_coronacrisis_in_Nederland#cite_note-4
- Hasekamp. (2020). Opgehaald van <https://nos.nl/artikel/2328385-cpb-vreest-diepe-recessie-economie-kan-krimpen-met-7-7-procent.html>
- International Monetary Fund. (2009, April 22). *World Economic Outlook, April 2009 : Crisis and Recovery.* 119. Washington. Opgehaald van IMF:
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2016/12/31/World-Economic-Outlook-April-2009-Crisis-and-Recovery-22575>
- KHN. (2020, Oktober 27). *Nieuwe steunmaatregelen zijn welkom maar onvoldoende; extra aanvullingen zijn nodig.* Opgehaald van KHN:
https://www.khn.nl/nieuws/aanvulling_derde_steunpakket
- Klapwijk, P. (2020, September 15). *Weinig enthousiasme bij ondernemers voor derde steunpakket: 'Mijn bedrijf blijft in de gevarenzone'.* Opgehaald van EenVandaag:
<https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/weinig-enthousiasme-bij-ondernemers-voor-derde-steunpakket-mijn-bedrijf-blijft-in-de-gevaarzone/>
- Lejour, A. (2020, April 16). *Fiscale steunmaatregelen tijdens de coronarecessie . Weekblad fiscaal recht,* 444. Tilburg. Opgehaald van https://www.navigators.nl/document/idpass2fca34657b244c208d9fe52773221ba9/weekblad-fiscaal-recht-fiscale-steunmaatregelen-tijdens-de-coronarecessie?ctx=WKNL_CSL_183
- Mishra, P., Das, S. S., Yadaw, S., Khan, W., Afzal, M., Alarifi, A., . . . Nayak, A. K. (2020). *Global impacts of pre- and post-COVID-19 pandemic: Focus on socio-economic consequences.* Opgehaald van Elsevier: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666351120300425>
- Mulligen, P. H. (2020). *Nederlandse economie krimpt met een ongekennde 8,5 procent.* Opgehaald van [https://www.nu.nl/economie/6070776/nederlandse-economie-krimpt-met-een-ongekennde-85-procent.html#:~:text=De%20Nederlandse%20economie%20is%20in,de%20Statistiek%20\(CBS\)%20vrijdag](https://www.nu.nl/economie/6070776/nederlandse-economie-krimpt-met-een-ongekennde-85-procent.html#:~:text=De%20Nederlandse%20economie%20is%20in,de%20Statistiek%20(CBS)%20vrijdag)
- Neuteboom, N., Golec, P., & Philippen, S. (2020, Oktober 7). *De Nederlandse economie tijdens covid-19 - Economische gevolgen van de tweede golf.* Opgehaald van ABN AMRO:
<https://insights.abnamro.nl/2020/10/de-nederlandse-economie-tijdens-covid-19-economische-gevolgen-van-de-tweede-golf/>

- Niewold, M. (2020, Oktober 20). *Kritiek CPB op steunmaatregel BIK: 'Beperkt effect'*. Opgehaald van rtlNieuws: <https://www.rtlNieuws.nl/economie/bedrijven/artikel/5191416/opnieuw-kritiek-cpb-op-steunmaatregel-bik-beperkt-effect>
- NOS. (2020, Augustus 14). *'Catastrofale' krimp van de Nederlandse economie: min van 8,8 procent*. Opgehaald van NOS: <https://nos.nl/artikel/2344026-catastrofale-krimp-van-de-nederlandse-economie-min-van-8-5-procent.html>
- NOS. (2020, Maart 19). *Wat zijn de economische gevolgen en risico's van de coronacrisis?* Opgehaald van NOS: <https://nos.nl/collectie/13833/artikel/2327591-wat-zijn-de-economische-gevolgen-en-risico-s-van-de-coronacrisis>
- Nu. (2020, Augustus 14). *Nederlandse economie krimpt met een ongekende 8,5 procent*. Opgehaald van Nu: [https://www.nu.nl/economie/6070776/nederlandse-economie-krimpt-met-een-ongekende-85-procent.html#:~:text=De%20Nederlandse%20economie%20is%20in,de%20Statistiek%20\(CBS\)%20vrijdag](https://www.nu.nl/economie/6070776/nederlandse-economie-krimpt-met-een-ongekende-85-procent.html#:~:text=De%20Nederlandse%20economie%20is%20in,de%20Statistiek%20(CBS)%20vrijdag)
- NVB. (2020, Oktober 30). *Corona Monitor*. Opgehaald van NVB: https://www.nvb.nl/media/3534/nvb-corona-monitor_30-10-2020.pdf
- NVB. (2020, Oktober 30). *Financiering bedrijven door banken in coronatijd loopt op tot 28 miljard*. Opgehaald van NVB: <https://www.nvb.nl/nieuws/financiering-bedrijven-door-banken-in-coronatijd-loopt-op-tot-28-miljard-euro/>
- ONL. (2020, Oktober 20). *19% van de ondernemers overweegt bedrijf failliet te laten gaan*. Opgehaald van <https://www.onl.nl/19-van-de-ondernemers-overweegt-bedrijf-failliet-te-laten-gaan/>
- ONL. (2020, September 27). *Betere regelgeving voor bedrijven*. Opgehaald van ONL: <https://www.onl.nl/betere-regelgeving-voor-bedrijven/>
- ONL. (2020, September 8). *Prinsjesdag 2020 - Wat vinden ondernemers belangrijk?* Opgehaald van ONL: <https://www.onl.nl/prinsjesdag-2020-wat-vinden-ondernemers-belangrijk/>
- ONL. (sd). *ONL Ondernemers app*. Opgehaald van ONL: <https://www.onl.nl/ondernemersapp/>
- ONL. (sd). *Wat is ONL voor ondernemers?* Opgehaald van ONL: <https://www.onl.nl/over-ons/>
- Oost, S. v. (2020, Augustus 26). *Met derde steunpakket maakt kabinet 'een fundamentele keuze': 'Nu wordt duidelijk dat niet iedereen overeind kan worden gehouden'*. Opgehaald van Eenvandaag: <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/met-derde-steunpakket-maakt-kabinet-een-fundamentele-keuze-nu-wordt-duidelijk-dat-niet-iedereen/>
- Push Arnhem. (2020, September 28). *Kabinet gunt bedrijven winterslaap met 'Doornroosje-arrangement'*. Opgehaald van Rheden nieuws: <https://rheden.nieuws.nl/nieuws/161480/kabinet-gunt-bedrijven-winterslaap-met-doornroosje-arrangement/>
- Rijksoverheid. (2020). *Algemene vragen over het steunpakket en regelingen*. Opgehaald van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiele-regelingen/algemene-vragen-financiele-regelingen#:~:text=Met%20dit%20steun%2D%20en%20herstelpakket%20krijgen%20bedrijven%20en%20werknemers%20perspectief,waar%20nodig%20passende%20aanvullende%20>

- Rijksoverheid. (2020). *Coronavirus: financiële regelingen*. Opgehaald van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiele-regelingen>
- Rijksoverheid. (2020). *Investeringskorting voor bedrijven*. Opgehaald van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/belastingplan/belastingwijzigingen-voor-ondernemers/bik-baangerelateerde-investeringskorting>
- Rijksoverheid. (2020, Oktober 1). *Overzicht steun- en herstellepakket*. Opgehaald van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiele-regelingen/overzicht-financiele-regelingen>
- Rijksoverheid. (2020). *Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL)*. Opgehaald van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiele-regelingen/overzicht-financiele-regelingen/tvl>
- Rijksoverheid. (2020). *Time-out-arrangement (TOA)*. Opgehaald van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiele-regelingen/overzicht-financiele-regelingen/time-out-arrangement-toa>
- Rijksoverheid. (2020). *Vragen over de Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW)*. Opgehaald van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiele-regelingen/overzicht-financiele-regelingen/now>
- Rijksoverheid. (2020). *Vragen over de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)*. Opgehaald van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiele-regelingen/overzicht-financiele-regelingen/tozo>
- RTL. (2020, Oktober 27). *Ondernemers blij met extra steun, maar 'onvoldoende'*. Opgehaald van rtlnieuws: <https://www.rtlnieuws.nl/economie/bedrijven/artikel/5193015/ondernemers-blij-met-extra-steun-maar-onvoldoende-khn-mkb-tln>
- Ruiter, M. d. (2020, Juli 16). *Werkloosheid stijgt sneller dan tijdens de financiële crisis, vooral onder jongeren*. Opgehaald van Volkskrant: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/werkloosheid-stijgt-sneller-dan-tijdens-financiele-crisis-vooral-onder-jongeren~b80f67b6/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>
- Schallenberg, L. (2020, Juli 4). *Economie krabbelt weer langzaam op, 'naschokken komen nog'*. Opgehaald van NOS: <https://nos.nl/artikel/2339526-economie-krabbelt-weer-langzaam-op-naschokken-komen-nog.html>
- Schallenberg, L. (2020, September 14). *Effect van half jaar coronacrisis op economie: 'Het lijkt stilte voor de storm'*. Opgehaald van NOS: <https://nos.nl/artikel/2347907-effect-van-half-jaar-coronacrisis-op-economie-het-likt-stilte-voor-de-storm.html>
- Schwartz, K. (2020, Maart` 19). *De Europese bank schiet nu een (drie)voudige bazooka af*. Opgehaald van Trouw: <https://www.trouw.nl/nieuws/de-europese-bank-schiet-nu-een-drie-voudige-bazooka-af~b8e43f24/>
- Wagemans, M. (2020, Oktober 1). *VNO-NCW pleit voor extra steun horeca en 'winterslaap-regeling' voor levensvatbare bedrijven*. Opgehaald van WNL: <https://wnl.tv/2020/10/01/vno-ncw-pleit-voor-extra-steun-voor-horeca-en-winterslaap-regeling-voor-levensvatbare-bedrijven/>

Bijlagen

Bijlage I – Aanvulling op de tekst van de Coronacrisis

Gevolgen op de economie

Als de coronacrisis en de beperkingen een jaar aanhouden, is er dit en volgend jaar een krimp van de economie van opgeteld 10 procent. De werkloosheid stijgt dan naar meer dan 9 procent. Tijdens de laatste grote recessie, in 2009, bedroeg de krimp van de economie 3,7 procent, een economisch verlies van 22 miljard euro. CPB-directeur Hasekamp (Hasekamp, 2020) zegt hierover: "Corona is een gezondheids crisis", "De maatregelen om de verspreiding van het virus in te dammen zijn noodzakelijk, maar het is duidelijk dat ze diep ingrijpen in de economie. Dit soort maatregelen zijn nog nooit eerder vertoond."

Consumenten hebben in augustus 5,8 procent minder besteed dan in augustus 2019. Ze geven minder uit aan diensten, maar meer aan goederen. Er is zelfs 8,2 procent meer besteed aan duurzame goederen. Huishoudens kochten vooral meer elektrische apparatuur, woninginrichtingsartikelen en kleding. Verder hebben consumenten 6,0 procent meer besteed aan voeding en genotmiddelen dan in augustus 2019 (CBS, 2020).

Gevolgen op het bedrijfsleven

Het vertrouwen over het voortbestaan is het hoogst in de verhuur en handel in onroerend goed, namelijk 78 procent. Op de tweede plek volgt de informatie- en communicatiesector, waar 70 procent van de ondernemers dit vertrouwen begin september uitsprak.

Ondernemers gaven daarnaast in september bijna net zo vaak aan dat werknemers die het bedrijf hebben verlaten, vervangen zijn, als dat ze aangaven dat deze niet zijn vervangen (in beide gevallen gemiddeld circa 20 procent) (CBS, 2020).

Volgens hoofdeconoom Peter Hein Mulligen van het CBS is een verklaring voor de daling in deze moeilijke tijden moeilijk te geven. "Naar alle waarschijnlijkheid komt het mede door alle ondersteuningsmaatregelen van de overheid. Verder scheelt het dat bedrijven het betalen van belasting kunnen uitstellen", zo denkt hij. Mogelijk maakt het volgens de hoofdeconoom ook uit dat rechtbanken soepeler zijn en niet zo snel een faillissement uitspreken.

Hij denkt ook dat in veel gevallen de steunmaatregelen van de overheid ervoor hebben gezorgd dat ook bedrijven die het zonder corona ook moeilijk zouden hebben gehad, nu overeind worden gehouden. "Zombiebedrijven", noemt RTL Z-beurscommentator Jacob Schoenmaker dat soort bedrijven. "Ook de lage rente die het gevolg is van het beleid van de centrale banken speelt daarbij mee", aldus Schoenmaker. "Het kan ook zijn dat de klap straks extra hard wordt als bedrijven alsnog omvallen", vreest hij (Clercq, 2020).

"Deze crisis is een sectorcrisis", zegt Sandra Phlippen, hoofdeconoom bij ABN Amro. "Het is niet zoals bij de financiële crisis die als een kaasschaaf over de hele economie ging. Nu zijn er specifieke sectoren weggevaagd, die met veel moeite proberen weer op te starten." Dat is de uitdaging voor de arbeidsmarkt: sommige mensen moeten fundamenteel ander werk gaan doen, want de banen die zijn verdwenen, komen niet gelijk terug (Schallenberg, Economie krabbelt weer langzaam op, 'naschokken komen nog', 2020).

Gevolgen op de werkloosheid

De 3 procent afname van het aantal banen wordt veroorzaakt door een flinke daling van het aantal werknemersbanen. Het aantal banen van zelfstandigen nam nog wel toe. De banengroei van de afgelopen twee jaar wordt daarmee in een klap tenietgedaan.

Ook in de bedrijfstakken handel, vervoer en horeca en zakelijke dienstverlening (exclusief uitzendbureaus) was de daling fors. Naar verhouding was ook de daling in de kleinere bedrijfstak cultuur, recreatie en overige diensten aanzienlijk. De enige bedrijfstakken die nog een lichte banengroei kenden, waren de overheid (2 duizend), en informatie en communicatie (1 duizend).

In vergelijking met eind 2019 daalde het aantal vacatures in alle bedrijfstakken. De daling was in de eerste helft van 2020 het grootst in de handel gevolgd door de horeca en de zakelijke dienstverlening. Relatief gezien nam het aantal openstaande vacatures het meest af in de horeca. (CBS, 2020).

In het derde kwartaal van 2020 waren 419 duizend mensen werkloos, 4,5 procent van de beroepsbevolking (seizoengecorrigeerd). Ten opzichte van het tweede kwartaal van 2020 is het aantal werklozen met 70 duizend toegenomen (CBS, sd).

Tussen maart en augustus nam de werkloosheid maandelijks toe. In juni tot en met augustus steeg het aantal werklozen met gemiddeld 32 duizend per maand en was het werkloosheidspercentage gestegen naar 4,6 procent in augustus (426 duizend). In september waren 413 duizend mensen werkloos, dat is 4,4 procent van de beroepsbevolking. In vergelijking met augustus daalde de werkloosheid en is de stijging van de afgelopen maanden afgevlakt. Dit komt doordat het aantal werklozen die in september een baan vonden hoger was dan het aantal werkenden dat werkloos werd. Hiermee is dit saldo voor het eerst sinds maart dit jaar weer negatief (CBS, 2020).

Het statistiekbureau telt mensen pas mee als werkloos als zij geen werk hebben en wel op zoek zijn naar een nieuwe baan. De toename van de werkloosheid in het tweede kwartaal hangt samen met de afname van het aantal werkenden in de eerste maanden van de coronacrisis. In het derde kwartaal nam de werkloosheid vooral toe doordat weer meer mensen op zoek gingen naar werk en niet zozeer doordat veel mensen hun baan verloren (CBS, sd).

Maatregelen genomen door de overheid

De garanties zijn er omdat banken een deel van het geld dat al is uitgeleend gaan verliezen door faillissementen. Bij bedrijven die aankloppen voor extra leningen, is moeilijker te bepalen of ze uiteindelijk levensvatbaar blijken. Want niemand weet hoelang dit gaat duren. Mocht een bedrijf niet kunnen terugbetalen, dan betaalt de overheid. Hierdoor blijven banken geld beschikbaar stellen (NOS, 2020).

31 procent van de bedrijven met 10 tot 250 werkzame personen hebben tot en met 12 juni uitstel van betaling bij de Belastingdienst aangevraagd en gekregen. Onder de bedrijven van 10 tot 250 werkzame personen springt de horeca er uit, net als bij andere steunmaatregelen. In deze sector kreeg 57 procent uitstel van betaling (CBS, 2020).

Het kabinet stimuleert bedrijven om investeringen te doen met een nieuwe investeringskorting, de baan gerelateerde Investeringskorting (BIK). Deze tijdelijke regeling zorgt ervoor dat bedrijven ook in deze roerige tijden blijven investeren in bijvoorbeeld nieuwe machines. Bedrijven kunnen deze investeringskorting verrekenen met de af te dragen loonheffing (Rijksoverheid, 2020).

De wijziging van de faillissementswet maakt een dwangakkoord mogelijk. Zo'n akkoord kan schuldeisers en aandeelhouders binden aan een overeenkomst waar schuldsanering deel van uitmaakt, ook als een aandeelhouder of schuldeiser eigenlijk niet wil instemmen. Dat kan

faillissementen voorkomen. Maar voor ondernemers die na de crisis, als de economie weer wat aantrekt, doorgaan, “is dat op zichzelf nog een te kaal ding”, zegt Wiebes over de wet.

Het kabinet gaat daarom bedrijven helpen de weg te vinden om na zo’n traject weer door te gaan, met een speciaal arrangement. Dat zal vooral bestaan uit informatievoorziening en dienstverlening. Bedrijven kunnen coaching krijgen en adviezen van de Kamer van Koophandel (Push Arnhem, 2020).

Maatregelen genomen door banken

DNB heeft 17 maart twee maatregelen aangekondigd om de kredietverlening naar de reële economie op peil te houden. Zo zijn de systeembuffers verlaagd van de huidige 3% van de mondiale risicogewogen blootstellingen, naar 2,5% voor ING, 2% voor Rabobank en 1,5% voor ABN Amro. Ook is de invoering van een ondergrens voor de risicoweging van hypothecaire leningen uitgesteld. Het hierdoor vrijvallende kapitaal moet er mede voor zorgen dat de bancaire sector krediet aan huishoudens en bedrijven kan blijven verlenen.

Daarnaast hebben Europese autoriteiten een aantal maatregelen genomen. De Europese Centrale Bank (ECB), die toezicht houdt op de 117 grootste banken in het eurogebied, heeft in maart in een persbericht gezegd dat banken tijdelijk lagere financiële buffers mogen aanhouden. De Europese regelgever European Banking Authority (EBA) heeft aangegeven dat de toezichthouders flexibel moeten zijn in het toepassen van de buffereisen. Hiermee komen ECB en EBA tegemoet aan de zorg dat het bedrijfsleven en huishoudens onder de huidige omstandigheden in financiële problemen zouden komen. Door de maatregelen kunnen de banken zo nodig meer krediet verstrekken dan onder normale omstandigheden. Al zullen we pas over een tijdje iets van deze maatregelen merken, zo kunnen ze toch bijdragen aan het vertrouwen van de samenleving in de economische ontwikkeling. Doel van de maatregelen is de liquiditeit en de financieringsmogelijkheden voor huishoudens, bedrijfsleven en banken op peil te houden (DNB, 2020).

Ook heeft de ECB-obligaties en leningen van overheden en bedrijven opgekocht. Dat deed de ECB na de financiële crisis ook, op grote schaal zelfs. Nu gaat het op nog grotere schaal: voor 750 miljard euro in iets minder dan negen maanden. Door leningen op te kopen, geeft de ECB meer ruimte aan banken om geld te blijven uitlenen. Belangrijk is ook dat gezonde bedrijven kunnen blijven aankloppen bij banken als ze geld nodig hebben. Breed geformuleerd: de kredietverlening moet niet stokken. Een voordeel is er wel vergeleken met 2008: de banken staan er financieel beter voor dan toen. Ze kunnen een stoot hebben (Schwartz, 2020).

Sinds het uitbreken van de coronacrisis in maart hebben banken in Nederland in aanvulling op het steunpakket van de overheid inmiddels ruim 166.000 ondernemers financieel meer lucht gegeven. Met het uitstel van aflossingen en het verstrekken van leningen of meer kredietruimte aan bedrijven is in totaal inmiddels 28 miljard euro gemoeid (NVB, 2020).

Effect van de maatregelen

Veel effect van de maatregelen is ook nog niet zichtbaar, omdat de coronacrisis met bijhorende maatregelen heel recent is. Zo zit het bij banken op de afdeling bijzonder beheer nog niet vol. Dit is een afdeling bij banken voor mensen en bedrijven die hun rekeningen niet kunnen betalen. Volgens Laura van Geest, bestuursvoorzitter van de toezichthouder Autoriteit Financiële Markten (AFM), komt dit deels door het steunpakket en omdat bedrijven het vaak nu nog kunnen uitzingen met buffers. Maar wat er gaat gebeuren als het virus weer gaat opleven is nog niet bekend. Hoe langer we om de anderhalvemetersamenleving zitten, hoe meer bedrijven zich gaan afvragen of ze door willen gaan of toch de stekker eruit trekken. Als dit gebeurt raken meer mensen hun baan kwijt. "Mensen die te weinig geld hebben voor noodzakelijke uitgaves gaan dingen op afbetaling kopen of stoppen met het

betalen van de rekening." Uit recent onderzoek van het Centraal Planbureau en AFM bleek dat 73.000 huishoudens in de problemen komen als het inkomen wegvalt. Ook banken bereiden zich voor op een grotere instroom op bijzonder beheer, blijkt uit gesprekken die AFM als toezichthouder met banken voert. "Ze nemen daar bijvoorbeeld extra mensen aan", zegt Van Geest.

Blom denkt ook dat de klappen nog gaan komen. "De arbeidsmarkt reageert altijd wat trager, de woningmarkt komt daar weer achteraan. Die dominostenen zullen we op een gegeven moment wel gaan zien vallen. Hoe hard ze vallen, dat is de vraag" (Schallenberg, Effect van half jaar coronacrisis op economie: 'Het lijkt stilte voor de storm', 2020).

De belastingkorting die het kabinet de komende twee jaar aan bedrijven geeft als ze behoorlijk investeren, zorgt er maar in beperkte mate voor dat er meer wordt geïnvesteerd. Dat concludeert het Centraal Planbureau (CPB). De zogeheten baan gerelateerde investeringsregeling (BIK) moet er voor zorgen dat bedrijven investeringen naar voren halen. Dat doel wordt gehaald, meldt het CPB. Maar het heeft maar nauwelijks effect op de economie en de werkloosheid.

Het planbureau, dat het kabinet adviseert over economisch beleid, vergeleek de BIK met andere belastingmaatregelen waar het bedrijfsleven van zou kunnen profiteren. Daarbij keek het CPB telkens naar het effect van de maatregel op de werkloosheid en het bruto binnenlands product. Volgens het CPB heeft de korting het meeste effect vanwege de tijdelijkheid.

Om de werkloosheid te laten dalen, ziet het CPB meer heil in een verlaging van werkgeverspremies dan in de BIK. Daar hoort wel een kanttekening bij, want dat zou vooral gelden als deze verlaging permanent zou zijn en de BIK is juist tijdelijk. Ook het verlagen van de winstbelasting zou, als dit een structurele maatregel zou zijn, meer opleveren. Voor het tijdelijk aanjagen van investeringen, is de BIK meer geschikt (Niewold, 2020).

Bijlage II – Steun- en herstelpakket voor economie en arbeidsmarkt – Derde steunpakket

27 oktober 2020

Steun- en herstelpakket voor economie en arbeidsmarkt

Ondernemers en werkenden krijgen voor langere tijd meer duidelijkheid over financiële ondersteuning. Economische groei wordt gestimuleerd en waar nodig worden mensen geholpen richting nieuw werk.

Financiële regelingen vanaf 1 oktober 2020

Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW)

- Verlengd tot en met 30 juni 2021 (3 tijdvakken van 3 maanden)
- Aanvragen voor eerste tijdvak vanaf medio november 2020
- Voorwaarden zijn gewijzigd

Tijdelijke overbruggings-regeling zelfstandig ondernemers (Tozo)

- Verlengd tot en met 30 juni 2021
- Aanvragen per oktober, exacte datum afhankelijk van gemeente

Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL)

- Verlengd tot en met 30 juni 2021 (3 tijdvakken van 3 maanden)
- Aanvragen voor eerste tijdvak vanaf medio november 2020
- Voorwaarden zijn gewijzigd

NL leert door

- Lopende regeling
- Kosteloze ontwikkeladviezen en (online) scholing

Coronakrediet en garanties

- Borgstelling MKB-kredieten (BMKB)
- Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)
- Klein Krediet Corona (KKC)
- Qredits
- Corona OverbruggingsLening (COL)

Uitstel belastingbetaling

- Uitstel loopt uiterlijk t/m 31 december 2020
- Alle ondernemers betalen belasting vanaf 1 januari 2021
- Ruime betalingsregeling start vanaf 1 juli 2021 voor 36 maanden

Aanvullende steun bij noodzakelijke aanpassingen

Sociale ondersteuning

- Goede begeleiding van werk(loosheid) naar werk
- Mogelijkheden tot om- en bijscholing
- Tegengaan van armoede en problematische schulden
- Aanpakken van jeugdwerkloosheid

Time-out arrangement (TOA)

- Informatieplatform over wat ondernemers kunnen doen ter voorbereiding op de Wet Homologatie Onderhands Akkoord (WHOA) die op 1 januari 2021 in werking treedt.
- Doel: akkoord met schuldeisers om een faillissement te voorkomen.

Investeringsmaatregelen

- Investeren in o.a. infrastructuur naar voren halen
- Investeren in een nationale scale-up-faciliteit
- Reservering voor participatie in privaat fonds om (middel)grote bedrijven te herkapitaliseren
- Versterken fondsvermogen van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen voor innovatief mkb
- Meer cofinanciering van EU-programma's t.b.v. Nederlandse ondernemers

Voor bepaalde sectoren is er aanvullende steun.

alleen samen krijgen we
corona onder controle

Voorwaarden en meer informatie:
rijksoverheid.nl/steunpakket

Bron: (Rijksoverheid, 2020)

Bijlage III – Corona Monitor van de Nederlandse Vereniging van Banken

Bedrijven

Totaal aantal klanten geholpen ruim **163.000**
Totaalbedrag uitstel aflossingen, leningen en aanvullende kredietruimte **25,8 mld**

Uitstel aflossingen bedrijven

Uitstel aflossing gekregen **129.000**
Totaalbedrag **3 mld**

Leningen en kredietruimte

Aantal bedrijven (zonder overheidsgarantie) **28.500**
Totaalbedrag **21,1 mld**

Deze infographic is een bijlage bij het persbericht 'Financiering bedrijven door banken in coronatijd stijgt naar bijna 26 miljard euro' en geeft de stand van zaken weer per 29 september 2020 sinds 1 maart 2020. De cijfers zijn voortdurend in ontwikkeling.

Leningen met overheidsgarantie*

Aantal bedrijven **6.000**
Totaalbedrag **1,7 mld**
Waarvan:
BMKB (-C) 75% **858 mln**
BL (-C) (Landbouw) 3,9% **144 mln**
GO 1,3% **659 mln**
KKC 19,8% **42 mln**

*67,5% bij BMKB-C, 70% bij BL-C, 80-90% bij GO-C en 95% bij KKC

Consumenten

Totaal aantal klanten geholpen **34.000**
Aantal klanten met een hypotheek dat een betaalpauze heeft ontvangen **22.000**
Aantal betaalpauzes voor (consumptieve) leningen bijna **12.000**

Bijlage IV – Effecten van overheidsmaatregelen in een crisis

Het International Monetary Fund (IMF) stelt dat monetaire ingrepen, zoals het verlagen van de reële rentevoet, typisch worden geassocieerd met een kortere duur van een recessie. Zo leidt een verlaging van de reële rente met 1 procent meer dan geïmpliceerd door een zogenoemde Taylor-regel, tot een verhoging met 6 procent van de kans op het einde van een recessie in een gegeven kwartaal. Na een financiële crisis blijkt echter dat monetaire ingrepen minder (niet significant) effectief zijn. De kans op een verkorting van een financiële crisis neemt dus niet toe. Het tegengestelde geldt voor budgettaire maatregelen, zoals veranderingen in de overheidsconsumptie. Deze blijken niet significant samen te hangen met het einde van recessies, maar naar verhouding wel zeer effectief te zijn bij het bestrijden van recessies die tegelijkertijd optreden met financiële crises. Een toename van de overheidsconsumptie leidt hier tot een toename van de kans op het einde van de recessie met 16 procent. Deze uitkomst is volgens het IMF consistent met eerdere onderzoeksbevindingen dat budgettair beleid effectiever is dan monetair beleid als economische actoren worden geconfronteerd met krapte in liquiditeit. Bij beide typen maatregelen is het herstel sterker dan zonder deze maatregelen. Bij het inzetten van budgettair beleid is dit effect echter geringer naarmate een land grotere overheidsschulden heeft. Het inzetten van budgettaire instrumenten om op de kortere termijn een terugval in de geaggregeerde vraag te voorkomen en de financiële sector te ondersteunen, moet volgens het IMF dan ook gepaard gaan met een middellangetermijnvisie over gezonde overheidsfinanciering (International Monetary Fund, 2009).

Hoewel we nog geen idee hebben van de omvang van de crisis op langere termijn, kan een terugblik op de financiële crisis in 2009 toch illustratief zijn. In 2009 is de netto omzet van alle ondernemingen in Nederland (exclusief de financiële sector) met 8% achteruitgegaan. Het bedrijfsresultaat nam met 35% af en de betaalde vennootschapsbelasting met 30%. Als deze cijfers een indicatie zijn voor de coronacrisis, betekent dat een forse verlaging van de voorlopige vennootschapsbelasting-aanslag en inkomstenbelasting-aanslag voor ondernemers. Voor de overheid nemen de belastinginkomsten flink af. De grootste dip zijn de inkomsten uit de vennootschapsbelasting.

Met de financiële crisis zijn er ook een aantal andere fiscale maatregelen genomen, zoals de uitbreiding van de achterwaartse verliesverrekening van één naar drie jaar in de vennootschapsbelasting van 2009 tot en met 2011 en de willekeurige afschrijving voor nieuwe investeringen in de jaren 2009 tot en met 2011. Helaas is de effectiviteit van deze maatregelen nooit geëvalueerd waardoor er weinig aanwijzingen zijn of deze maatregelen nu een zinvolle aanvulling zouden zijn.

Een uitbreiding van de achterwaartse verliesverrekening in de vennootschapsbelasting heeft als voordeel dat ondernemingen de mogelijke verliezen in 2020 in ieder geval deels kunnen verrekenen. Zeker als de recessie langer duurt, is het maar de vraag wanneer in de toekomst voldoende winst behaald wordt. De achterwaartse verliesverrekening geeft het bedrijvenleven een stukje zekerheid dat de huidige verliezen verrekend kunnen worden en dat kan helpen middelen vrij te spelen voor nieuwe investeringen.

De onzekerheid over de economische ontwikkeling is bijzonder groot en dat leidt tot grote terughoudendheid in het ontplooiën van nieuwe ondernemingsactiviteiten. Dat betekent dat er vaak nauwelijks geïnvesteerd wordt. Dat is begrijpelijk, maar draagt bij aan verdere economische stagnatie. De overheid zou een rol kunnen spelen om deze stagnatie tegen te gaan. Als de crisis langer duurt dan een half jaar zou de overheid nieuwe investeringen kunnen ondersteunen door subsidies of goedkope kredieten (rentevrije). Dat is ook een van de voorstellen van de Organisatie voor Economische Samenwerkingen (OESO). Dat kan door de kleinschalige investeringsaftrek te verruimen. Deze maatregel lijkt effectiever dan willekeurige afschrijvingen. Dat laatste zorgt vooral voor een spreiding

van de kosten die voor de ondernemer gunstig is, maar niet de investeringskosten direct verlaagt (Lejour, 2020).

Bijlage V – Volledige resultaten het onderzoek door ONL

Resultaten ONL-ondernemersapp – Wat vinden ondernemers belangrijk? Gepubliceerd op 8 september

Uit de appresultaten is gebleken dat;

- Een op de drie ondernemers nog niet zeker weet of zijn of haar bedrijf de crisis overleeft;
- Er behoefte is aan een derde steunpakket. Zo zal de helft van de ondervraagde ondernemers er geen gebruik van gaan maken en ruim veertig procent geeft aan wel steun aan te vragen (19%) of er misschien gebruik van te maken (25%). Vier procent van de ondernemers laat weten buiten de boot te vallen: zij hebben wel steun nodig, maar komen er niet voor in aanmerking;
- Ondernemers de meeste behoefte hebben aan de loonkostensubsidie (NOW), de Tegemoetkoming vaste lasten (TVL) en de belastingmaatregelen. Minder behoefte is er aan de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) en aan coronakredieten en -garanties. Weinig ondernemers geven aan gebruik te maken van het programma NL Leert Door

Punten waar het ONL zich volgens ondernemers hard voor moet maken zijn:

- Heroverweging snellere afbouw van de zelfstandigenaftrek
- De positie van het mkb in het Wopke-Wiebes-fonds
- De klimaatrekening moet niet bij ondernemers terechtkomen
- Toegankelijker (alternatieve) mkb-financiering
- Internationale handelsbevordering

Een greep uit de andere onderwerpen die volgens ondernemers op de agenda moeten in politiek Den Haag:

- Positie van de DGA
- Verbeteren van het imago van de ondernemer
- Versoepelen ontslagrecht
- Hervorming faillissementswetgeving
- Verlagen winstbelasting
- Deeltijd-WW
- Hervorming bankensysteem
- Betere aandacht voor zzp'ers

(ONL, 2020)

Resultaten ONL ondernemersapp- Hoe kijken ondernemers tegen de nieuwe maatregelen aan? Gepubliceerd op 20 oktober

Deze resultaten zijn van twee weken nadat er opnieuw aanvullende coronamaatregelen zijn gepresenteerd door het kabinet, waarbij alle horeca opnieuw werd gesloten, er een routekaart werd gepubliceerd en er een mondkapjesplicht in publieke ruimtes geldt.

Uit het onderzoek is gebleken dat:

- Een op de vijf ondernemers overweegt om zijn of haar onderneming failliet te laten verklaren. Het ONL pleit dan ook voor een pauze-faillissement voor in de kern gezonde bedrijven;
- Na aankondiging van de nieuwe regels het merendeel van de ondernemers onvoldoende perspectief heeft gekregen. Ondernemers geven aan dat zij met name wachten op

duidelijkheid vanuit de overheid. Deze duidelijkheid zit met name vast op een gebrek aan overzicht in financiële ondersteuning, gebrek aan eenduidige informatie en een te algemene routekaart;

- De door het Rijk gepresenteerde routekaart voor een merendeel van de ondernemers geen uitkomst is in het bieden van perspectief. Ondernemers geven aan dat de routekaart onoverzichtelijk en onvolledig is. Zo is het onduidelijk wat leidend is in de verschillende fasen en is er een gebrek aan praktische inslag binnen de routekaart;
- Bijna de helft van de ondernemers die gebruik maken van de Tozo behoefte heeft aan afschaffing van de partnertoets. Voor 14% van de ondernemers is dit op het moment zelfs cruciaal. ONL roept ook in haar manifest op om de partnertoets af te schaffen. Hetzelfde geldt voor een verdere uitwerking van de TVL. Bijna de helft van de ondernemers die gebruik maakt van de TVL, ziet uitkomst in een TVL+ met een seizoensknop. ONL pleit voor deze optie waarbij seizoensafhankelijke bedrijven kunnen kiezen voor een referentieperiode waarbij het maandgemiddelde wordt berekend over een geheel jaar;
- 30% van de ondernemers geeft aan dat zij dringend of op korte termijn aanvullende steun nodig hebben.

Bron: (ONL, 2020)

Bijlage VI – Resultaten ONL: Tien voorstellen aan het kabinet

Erg onbelangrijk – Onbelangrijk – Neutraal – Belangrijk – Erg belangrijk

Verlenging steunpakket: langdurig en sectorgericht (gerealiseerd)

Een betalingsregeling voor belastinguitstel (gerealiseerd)

Behandel vreemd en eigen vermogen fiscaal gelijk

(Her-) introduceer win-win-lening voor durf-en startkapitaal

Breid de WBSO-regeling uit

Maak willekeurige afschrijving van investeringen mogelijk

Tijdelijk verlaagd btw-tarief op renovatie, onderhoud en verduurzaming

Behoud draagvlak voor beweging naar duurzaamheid

Maak pauzefaillissementen mogelijk

Onderzoek (her-)introduktie deeltijd-WW

Bron: (ONL, 2020)

Bijlage VII – Gesprekspuntenlijst horecaondernemer

INTRODUCTIE

- Vertellen waar het onderzoek over gaat
- Vertellen waar het interview uit bestaat en wat voor soort interview het is
- Vragen of het gesprek opgenomen mag worden
- Vragen of ze anoniem willen blijven
- Vragen of ze nog vragen hebben

LABEL: Profiel respondent

- Geslacht
- Naam
- Leeftijd

LABEL: Profiel bedrijf

- Locatie
- Jaar van oprichting
- Bedrijfsomvang
 - Aantal medewerkers
 - Positie op de markt
- Hoe zwaar zijn de gevolgen van de coronacrisis voor het bedrijf?
 - Financiële problemen door de coronacrisis?
 - Veel ontslagen?

LABEL: Mening derde steunpakket

- Wat vindt u van het derde steunpakket?
- Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?
Laatste steunpakket laag draagvlak
- Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?
 - Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?
Wordt gezegd dat het te vroeg is om af te bouwen
- Denkt u in de toekomst veel mensen te moeten ontslaan aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?
- Wat vindt u van de extra steun voor uw sector?

LABEL: Aspecten derde steunpakket

- Van welke steun uit het derde steunpakket maakt u gebruik?
- Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk?
- Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk?

LABEL: Aanvullingen derde steunpakket

- Kan u met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? is de steun genoeg?
- Hoelang denkt u nog te blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

Minderheid horeca verwacht nog minstens jaar te blijven bestaan het vertrouwen is wel toegenomen

- Aanvullingen die nu missen maar die u nodig heeft om de crisis te overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Bijlage VIII – Gesprekspuntenlijst horecabrancheorganisatie

INTRODUCTIE

- Vertellen waar het onderzoek over gaat
- Vertellen waar het interview uit bestaat en wat voor soort interview het is
- Vragen of het gesprek opgenomen mag worden
- Vragen of ze anoniem willen blijven
- Vragen of ze nog vragen hebben

LABEL: Profiel respondent

- Geslacht
- Naam
- Leeftijd

LABEL: Profiel organisatie

- Locatie
- Jaar van oprichting
- Organisatieomvang
 - Aantal medewerkers
 - Aantal leden
- Wat betekenen jullie voor de branche

LABEL: Mening derde steunpakket

Alle vragen zijn gericht met betrekking tot de horecabranche en niet tot de brancheorganisatie.

- Wat vindt u van het derde steunpakket?
- Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?
Laatste steunpakket laag draagvlak
- Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?
 - Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?
Wordt gezegd dat het te vroeg is om af te bouwen
- Denkt u dat er in de horeca veel ontslagen gaan vallen aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?
- Wat vindt u van de extra steun voor de horeca?

LABEL: Aspecten derde steunpakket

- Van welke steun uit het derde steunpakket maakt de horecabranche vooral gebruik?
- Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk voor de horecabranche?
- Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk de horecabranche?

LABEL: Aanvullingen derde steunpakket

- Kan de horecabranche met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? Is de steun genoeg?
- Hoelang denkt u dat de meeste horecabedrijven nog kunnen blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

Minderheid horeca verwacht nog minstens jaar te blijven bestaan het vertrouwen is wel toegenomen

- Welke aanvullingen missen er nu nog voor de horecabranche, die zij wel nodig hebben om de crisis te kunnen overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Bijlage IX – Interview horecaondernemer respondent 1

Profiel bedrijf

Type horecaonderneming

Grand Café

Jaar van oprichting

1994

Bedrijfsomvang

1 vestiging

- **Aantal medewerkers**
10 fulltime medewerkers en 18 oproepkrachten
- **Positie op de markt**
Wij doen het hartstikke goed en hebben een goede positie op de markt.

Hoe zwaar zijn de gevolgen van de coronacrisis voor het bedrijf?

Zoals elk ander horecabedrijf is het heel zwaar, want je zit gewoon je reserves te verdampen.

Financiële problemen door de coronacrisis?

Nee problemen niet eigenlijk, want als je een gezond bedrijf bent loop je altijd bij met je leveranciers, je crediteuren en debiteuren. Debiteuren hebben we niet veel, maar dan loop je altijd bij en crediteuren, ja, dat hou je gewoon bij en dan calculeer je en je hebt een betalingstermijn afgesproken van 7 dagen, zodat je de reserves ook hebt staan mocht er wat gebeuren dat je dat kan opvangen. Dus in die mate niet nee, dan ervaren we nog geen problemen.

Veel ontslagen?

Nee gelukkig niet, we willen juist alles behouden. Als dit langer gaat duren dan weet ik het niet eigenlijk. Als ik nu al hoor dat januari niet haalbaar is en in januari moet ik mijn balans gaan opmaken met wat ik ga doen. Tot nu toe heb ik iedereen kunnen behouden maar hoe het in januari ervoor staat weet ik niet. Als ik moet inschatten als het zo blijft dan zijn we waarschijnlijk wel genooddaakt die opties open te houden.

Mening derde steunpakket

Wat vindt u van het derde steunpakket?

Helemaal niks.

Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?

Ik denk dat ze allemaal geen draagvlak hebben. Wat mij irriteert of stoort is dat het kabinet vraagt de horeca om dicht te gaan voor de gezondheid. Je moet 100% sluiten en als je ons dwingt, want het kabinet zegt in feite je mag niet ondernemen, je wil werken maar je mag werken en ik vind dat als je dat zegt dat je diegene dan ook voor 100% moet vergoeden. Volledig vergoeden en dat gebeurt nu niet. Nu worden er allemaal regeltjes bedacht van zoveel procent van je verlies dat je gaat draaien en dan wordt er een rekenmodel overheen gegooid, ik snap er geen bal van eigenlijk. En 85% van het bedrag wat er dan uitkomt wordt dan vergoed en 85% is al geen 100%. Dus ik vind als ze dat zeggen van jullie moeten voor 100% dicht dan moet je ook voor 100% vergoeden.

Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?

Nee, niet dat we niet blij zijn met elke vorm van hulp. Daar ga ik niet lullig over doen, maar ik vind dat men niet goed heeft gekeken wat de behoefte van ons is. ik had het anders gezien, natuurlijk is het een noodmaatregel maar wat mij stoort is, dit wisten ze al in maart. In maart toen ze ons ook sloten

werd er al gezegd men gaat rekening houden met een tweede golf. Dan denk ik bij mezelf kabinet; had dan de horecabond ook uitgenodigd bij hun aan de tafel van mocht het nou zo ver komen dat er een tweede lockdown aankomt en dat de horeca weer slachtoffer wordt en gezegd van hoe kunnen we dit het beste doen en in goede banen leiden. Als ze de bond hadden betrokken of mee laten praten dan had je in mijn ogen ook andere oplossingen kunnen verzinnen. Dat je de kroegen sluit snap ik, dat je de discotheken sluit snap ik, maar had dan gezegd laat de restaurants open en de steun die de restaurants krijgen gebruik die steun volledig 100% voor de cafés en voor de discotheken. Dan was het een heel ander verhaal geworden. Dan wordt iedereen voor de volle 100% vergoed. Maar dan laat je ons nog steeds de keuze om te ondernemen en dan hoeven wij ook geen steun maar de collega-ondernemers die geen 1,5 meter kunnen handhaven vergoed die dan voor de volle 100%. Dan waren wij er als winnaars uitgekomen en nu zijn we de verliezers.

Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?

Het is te vroeg om af te bouwen want we hebben helemaal geen zicht op wanneer dit gaat aflopen. Er wordt helemaal geen perspectief geboden aan ons. Er wordt niet gezegd in maart mogen jullie open, er wordt daar helemaal niks over gezegd maar er wordt wel gezegd de steunmaatregelen worden afgebouwd. Ik zie het zo; als je gaat afbouwen moet je er iets voor teruggeven, maar er wordt niks teruggegeven. Er wordt alleen maar geroepen; afbouwen. Ik snap niet wie dat bedacht heeft en wat de achterliggende gedachte is van het afbouwen. Men kan zeggen dan moet je anders gaan ondernemen, maar hoe moet je anders gaan ondernemen als je niemand mag ontvangen. Met afhalen? Alle bedrijven doen nu aan afhalen. Hoe wil je dat gaan doen dat begrijp ik niet. Ik heb nog geen enkele collega-ondernemer gesproken die het wel begrijpt. Dus ja, het is te vroeg om af te bouwen.

Denkt u in de toekomst veel mensen te moeten ontslaan aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?

Nee. Los van het feit dat je je bedrijf nu staande probeert te houden in deze crisis komt er een ander probleem bij, want je kan ze niet makkelijker ontslaan. Je moet ze nu begeleiden naar ander werk. Je kan ze niet zomaar ontslaan want je moet ze ontslaan om bedrijfseconomische problemen. Dus je moet een rapport op laten maken door een accountant wat geld kost dus zo makkelijk is dat niet. Ik ervaar het niet makkelijk. Dit is in ieder geval zo voor de fulltimers. We prijzen ons gelukkig dat wij al zo lang bestaan en veel mensen met vaste contracten hebben die al een tijdje met ons meelopen en niet net om de hoek komen kijken. Als de contracten zouden aflopen dan is het wel makkelijker, dus voor bedrijven die jaarcontracten hebben is het wel makkelijker dan heb je wel gelijk. Voor vaste medewerkers met onbepaalde tijd is het niet makkelijk.

Wat vindt u van de extra steun voor uw sector?

Het enige wat ze gedaan hebben is ze hebben gezegd voor de voorraadderving, dus voor je dervingkosten, hebben ze €2.500 gegeven. Dat is bij lange na niet genoeg. In feite als je producten hebt die je op voorraad moet houden dat is €6.000/€7.000. Dus met de extra maatregelen zijn we niet heel blij mee. Het is een beetje kleingeld geven aan een kind waartegen je zegt ga maar een snoepje kopen.

Aspecten derde steunpakket

Van welke steun uit het derde steunpakket maakt u gebruik?

NOW en TVL. Uitstel van belasting gaan we niet gebruik van maken, want uitstel van belastingen is gewoon uitstel van executie. Als je het vandaag betaald of morgen, je moet het betalen. Als het erger wordt gaan we er wel gebruik van maken.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk?

Allemaal. TVL sowieso en NOW voor je personeelskosten.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk?

Allemaal zijn belangrijk.

Aanvullingen derde steunpakket

Kan u met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? Is de steun genoeg?

Het is eigenlijk niet genoeg. We kunnen blijven overleven maar sommige dingen zullen we toch moeten uitstellen en je reserves zou je toch op moeten maken. Dan hangt daar ook weer vanaf hoelang dit nog gaat duren. Als wij in januari open mogen gaan dan is er licht aan de tunnel en kunnen wij overleven, maar als het nog langer gaat duren weet ik dat niet.

Hoelang denkt u nog te blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

Ik denk dat je ons in het rijtje kan plaatsen van minder dan een jaar.

Aanvullingen die nu missen maar die u nodig heeft om de crisis te overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Gewoon een volle 100% vergoeding mis ik. 100% dicht is 100% vergoeden vind ik.

Bijlage X – Interview horecaondernemer respondent 2

Profiel bedrijf

Type horecaonderneming

Café

Jaar van oprichting

1 april 2015

Bedrijfsomvang

1 vestiging

- **Aantal medewerkers**
Ongeveer 10 medewerkers.
- **Positie op de markt**
Hele sterke positie en we stonden er heel goed voor.

Hoe zwaar zijn de gevolgen van de coronacrisis voor het bedrijf?

De reserves zijn allemaal op en we hebben jarenlang heel hard gewerkt om onze positie zo goed te krijgen. We hebben zelf ook in maart het pand aangekocht en nu 9 maanden verder is het wel billen knijpen. We kunnen nu met de steunmaatregelen wel tot maart door alleen je bent gewoon alles kwijt wat je hebt opgebouwd. Het is zo meteen alsof het weer 1 april 2015 is en dan kan je weer opnieuw beginnen.

Financiële problemen door de coronacrisis?

Je moet het zo zien, we stonden er heel goed voor en hadden heel veel reserves en dat is nu allemaal weg. We kunnen de rekening betalen en de winter doorkomen met het steunpakket maar je begint erna gewoon weer op nul.

Veel ontslagen?

Ja, we hebben alle ambulante werknemers laten gaan. Dus alle parttimers.

Mening derde steunpakket

Wat vindt u van het derde steunpakket?

Die is met terugwerkende kracht nog verhoogd en ik ben er wel tevreden over. Voor ons is het wel werkbaar.

Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?

Wij zelf komen er wel goed uit, maar je bent in 9 maanden tijd zo ver terug gegaan. Alle ondernemers. Het zal nooit genoeg zijn. Ik denk dat het draagvlak niet zo goed is alleen ik probeer daar voor onze eigen situatie een beetje overheen te kijken. Als we het daardoor redden kunnen we in ieder geval daarna weer verder bouwen.

Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?

Nou in eerste instantie niet, want het was gewoon te laag ingezet. De NOW3 wilde ze in januari gaan afschalen en de TVL hebben ze verhoogd en ze schalen NOW3 nu niet meer af dus dat zijn wel goede keuzes. Uiteindelijk hebben ze wel geschakeld dus dat is wel positief.

Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?

Kijk het feit dat ze het al zo ver naar voren hebben gebracht. Ik ben zelf vrij hoopvol dat we in mei/juni wel weer een beetje kunnen gaan draaien maar dat is natuurlijk speculerend. Ik ga ervan uit dat als t.z.t. de wereld weer in brand staat ze wel weer met iets komen.

Denkt u in de toekomst veel mensen te moeten ontslaan aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?

Nee wij hebben al flink afgeschaald. De mensen die we nu nog hebben kunnen we nog blijven betalen door de NOW3 regeling. Dus wij kunnen het zo houden.

Wat vindt u van de extra steun voor uw sector?

Dat is positief dat ze dat ook binnen twee weken gerealiseerd hebben. Dat er niet te lang over gesproken werd.

Aspecten derde steunpakket

Van welke steun uit het derde steunpakket maakt u gebruik?

NOW, TVL en uitstel van belastingbetaling.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk?

NOW, TVL en uitstel belastingbetaling.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk?

Heb zelf niet echt een overzicht van alle steun die er is.

Aanvullingen derde steunpakket

Kan u met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? Is de steun genoeg?

We kunnen het overbruggen ja.

Hoelang denkt u nog te blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

Zonder steun houden we het niet nog een jaar vol. Als die blijft zoals die nu is houden we het vol tot april 2021.

Aanvullingen die nu missen maar die u nodig heeft om de crisis te overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Niet echt qua financiële steun, maar de maatregelen moeten versoepeld worden zodat je snel weer naar 100% draaien kan en dat daar niet te lang over getreuzeld wordt. Want als die versoepelingen ook nog maanden op zich laten wachten terwijl er wel meer mogelijkheden zijn dan kost het nog meer tijd voor ons om terug te komen in onze positie. De boel moet snel genoeg weer open dat is belangrijker.

Bijlage XI – Interview horecaondernemer respondent 3

Profiel bedrijf

Type horecaonderneming

Café

Jaar van oprichting

2015

Bedrijfsomvang

1 vestiging

- **Aantal medewerkers**

We werken niet heel veel met vaste medewerkers, maar als ik de parttimers, de dj's en de portiers meereken dan denk ik ongeveer 15 man. Dit zijn geen fulltimers.

- **Positie op de markt**

Ik denk dat de Gauwigheid wel een van de gezelligste feestcafé 's is van Harderwijk. En daar deden we het heel goed in.

Hoe zwaar zijn de gevolgen van de coronacrisis voor het bedrijf?

Je bent dicht. We mochten heel even open maar dat was niet zo bijzonder want iedereen moest zitten. Er gebeurt nu niet zoveel en er komt niet zoveel binnen en dat heeft wel 100% gevolgen.

Financiële problemen door de coronacrisis?

Je vraagt een beetje uitstel aan links, rechts aan belastingen en dat is allemaal heel goed geregeld. Ik kan alles en iedereen nog betalen dus op zich gaat het nog wel goed. Ik heb ook De Ijszaak gehad deze zomer en die heeft de Gauwigheid gecompenseerd. Ik heb dus geen financiële problemen, maar als iedereen nu het geld van me wil hebben wat ze nog van me krijgen dan wordt het lastig.

Veel ontslagen?

Niet echt ontslaan, meer contracten die niet verlengd werden want er was gewoon geen werk. Ze komen wel weer terug als er weer werk is hebben ze gezegd.

Mening derde steunpakket

Wat vindt u van het derde steunpakket?

Die is goed, hij was al goed vond ik. Er kwam ook nog eens 20% bij en daarmee dek je wel heel veel. De kosten zijn ook laag want je hoeft niet meer je energiekosten te betalen als voorheen en mijn huurbaas denkt ook mee. Voor mij is het wel dekkend. Je wordt er niet rijker van niet, maar het is wel genoeg om straks open te gaan.

Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?

Ik vind niet dat het draagvlak nu lager is, dit roepen vaak mensen die vinden 100% sluiten is 100% vergoeden, maar zo werkt het niet want je hebt ook niet de kosten van 100% open zijn. Ik ben er echt van overtuigd dat wanneer je voor de coronacrisis een gezond bedrijf was dat je er doorheen komt. Je doet nu ook geen domme dingen zoals een auto kopen of op vakantie gaan. Dat je je eigen geld aan het opmaken is wel zo.

Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?

Ja denk het wel. Helemaal nu die sectoren die helemaal dicht zijn nog wat extra's krijgen sowieso. Daarin zijn goede keuzes gemaakt.

Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?

Dat vind ik niet heel verstandig want de situatie blijft hetzelfde. Je bent gewoon voor een hele lange tijd dicht. Als de winkels januari 2021 open mogen dan mogen wij pas ergens februari open. Volgens mij blijft Q1 2021 gewoon hetzelfde. Afbouwen mag maar dan moet je ook wel meer open kunnen en dat kan niet dus dan kan je ook niet afbouwen.

Denkt u in de toekomst veel mensen te moeten ontslaan aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?

Ik heb bijna iedereen onder contract staan dus ik denk niet dat ik dat hoef.

Wat vindt u van de extra steun voor uw sector?

Goed. Of het nodig is weet ik niet, ik denk het wel, maar het is naar mijn idee voldoende. Alleen bij de oude steunpakketten wordt er alleen gekeken naar het bedrijf maar niet naar de persoon zelf. Mijn salaris wordt niet vergoed. Dat valt niet onder de vaste lasten. Je krijgt niet een uitkering omdat je geen geld kan verdienen je krijgt wel een bedrag voor je vaste lasten en daar moet je een beetje van leven. Maar goed, sommige kunnen dat niet omdat de vaste lasten heel hoog zijn maar dat heb je ook zelf in de hand zoals abonnementen stopzetten en je moet je huurbaas even bellen en dan kom je er wel.

Aspecten derde steunpakket

Van welke steun uit het derde steunpakket maakt u gebruik?

NOW3 en de TVL. Uitstel van belasting zit erbij in, maar ik betaal nu sowieso geen belasting omdat ik geen omzet maak. Maar de omzetbelasting van Q1 van dit jaar heb ik wel uitstel om gevraagd.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk?

TVL is voor mij het belangrijkste. NOW is niet zo heel belangrijk voor mij omdat ik niet zoveel personeel heb.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk?

Ik vind de Tozo niet zo hele belangrijk, omdat die pas geldt als je partner onder bijstandsniveau verdiend. Ik denk dat iedereen die een eigen zaak heeft vaak wel een partner heeft en die partner werkt vaak ook. Als je iets boven de bijstandsregeling verdiend heb je al geen recht meer op die steun terwijl dat misschien wel handig is dus die is misschien niet zo belangrijk.

Aanvullingen derde steunpakket

Kan u met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? Is de steun genoeg?

Ja, als die zo blijft wel.

Hoelang denkt u nog te blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

Ik blijf wel bestaan, want mijn huurbaas die wil heel graag dat ik erin blijf zitten want ander hebben ze er ook niks aan. Ook al zal er nu geen geld meer zal komen denk ik dat ik nog steeds zal blijven bestaan. Van de zomer gaat ook De Ijszaak weer open en dat is wel een grote stabiele.

Aanvullingen die nu missen maar die u nodig heeft om de crisis te overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Nee, niet echt. Geen steun. Enige wat ik een beetje mis is dat er niet duidelijk is wanneer we weer open mogen. Zou fijn zijn als ze dat zouden zeggen, maar dat kunnen ze ook niet weten.

Bijlage XII – Interview horecaondernemer respondent 4

Profiel bedrijf

Type horecaonderneming

Restaurant (cantina)

Jaar van oprichting

Januari 2019

Bedrijfsomvang

1 vestiging

- **Aantal medewerkers**

Dat verschilt per seizoen eigenlijk. We hebben wel 7 vaste medewerkers en daaromheen is oproepbasis en dat verschilt van 20 tot 30 werknemers.

- **Positie op de markt**

Wij zijn in januari 2019 begonnen en hebben we een heel nieuw concept neergezet. We zijn niet heel goed te vergelijken met de bedrijven om ons heen, maar we deden het wel heel erg goed.

Hoe zwaar zijn de gevolgen van de coronacrisis voor het bedrijf?

Kijk je hebt natuurlijk je financiële gevolgen omdat je je inkomsten misloopt, maar het is ook voor een bedrijf in opbouw. Je klantenkring en het vertrouwen van mensen in de horeca krijgt best wel een klap. Mensen zijn toch niet meer gewend om even naar je toe te gaan. Toen we in juni open mochten hadden we verwacht dat er dikke rijen zouden staan maar dat viel toch wel heel erg tegen.

Financiële problemen door de coronacrisis?

Ja, je hebt natuurlijk geen inkomsten en je bedrijf is daar wel op gericht dat je bepaalde omzet draait en dat je daar je lasten mee kan voldoen. Zonder de steunmaatregelen had ik het niet gered.

Veel ontslagen?

Nee, dat is mede dankzij de steunmaatregelen.

Mening derde steunpakket

Wat vindt u van het derde steunpakket?

In eerste instantie in tijden van de aanvraag, bijvoorbeeld de NOW3 is heel erg gericht op het afbouwen terwijl we voor de horeca in de tweede lockdown zaten, dus dat was een beetje verwarrend. Uiteindelijk is recent bepaald dat die afbouw niet doorgaat en daar ben ik wel heel erg blij mee. Ik vond het ook snel geregeld. Ik heb de NOW de 15^e aangevraagd, de 18^e was die goedgekeurd en de 25^e was die uitbetaald, dat ging allemaal heel snel. Maar goed tegelijkertijd hebben we sinds half oktober te maken met de tweede horecasluiting maar op 1 oktober al te maken met hele strenge regels, dus we zijn eigenlijk al sinds oktober aan het zwemmen en het had al wat eerder van de grond mogen komen. Het is allemaal pas half november dat het in werking is getreden en ik snap wel dat er allemaal dingen achter schuil gaan. Ik was er meer bij gebaat als het allemaal wat eerder was gegaan. Qua inhoud ben ik over de NOW heel tevreden. De TVL wordt recent ook weer verhoogd dus dat is ook fijn. Voor de horeca hadden ze een speciale toeslag. Volgens mij was dat 2,75% voor de derving van je voorraad. Ik las dat en dacht tja 2,75% wat moet ik daarmee. Leuk dat ik het krijg maar het is natuurlijk peanuts vergelijken met dat je voor de tweede keer je voorraad ziet verdampen. Als ondernemer zelf kan je de Tozo aanvragen en die geldt voor mij niet omdat er een partnertoets op zit en mijn man werkt gewoon en dan heb je er geen recht op. In de eerste periode had je er wel recht op, maar nu niet meer en dat vind ik wel jammer. De partnertoets zouden ze moeten afschaffen. Van de NOW vind ik het wel lastig dat het niet is gericht op seizoenbedrijven en veel horecazaken zijn wel seizoenbedrijven. Wat er dan

gebeurt is ze nemen een gemiddelde van je hele eerste jaar en daar gaan ze mee rekenen met je personeelslasten van januari. In een seizoenbedrijf zijn die lasten van januari als het goed is veel lager dan die van een juni/juli/augustus. Ik vind dat niet helemaal fair. Het was beter geweest voor de horeca als ze meer rekening hadden gehouden met seizoenen.

Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?

Dat vind ik lastig te beoordelen want ik heb zelf geen gebruik gemaakt van het tweede steunpakket want daar hadden we toen geen recht op aangezien we te veel verdiende. Ik zie best wat debatten over de horeca en dan is iedereen van we moeten ze steunen, maar vervolgens krijg je 2,75%. Ik weet niet zo goed.

Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?

Ik merk dat heel veel bedrijven om me heen door die NOW kunnen blijven bestaan dus wat dat betreft is het een goede keuze geweest. Ook het niet afbouwen van de NOW is een goede keuze geweest. Als het gaat om snelheid, het is allemaal heel snel tot stand gekomen en geregeld en gedaan. Als je terugkijkt zul je wel denken had meer maatwerk geleverd of had iets anders geleverd maar dat is allemaal terugkijken. Ik denk voor wat er nu is ben ik wel tevreden.

Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?

Het afbouwen daar was ik het sowieso niet mee eens. Zeker omdat er per 1 oktober, voordat we de tweede sluiting hadden, al te maken hadden met steun en maatregelen. Dus dat we eerder dicht moesten en minder mensen mochten ontvangen. Ik was niet in de gelegenheid om dat inkomstenverlies in oktober weer bij te trekken en toen kwam vervolgens die tweede sluiting en op dat moment was nog steeds bekend dat de NOW van het steunpakket in ieder geval met ingang van 1 januari 2021 minder zou worden. Dus dat was even een hele rare situatie en nu is besloten dat die NOW niet wordt afgebouwd wat erg fijn is.

Denkt u in de toekomst veel mensen te moeten ontslaan aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?

Nee, eigenlijk niet. Als ik straks uit die lockdown kom dan begint het seizoen weer en dan moet ik ook gewoon mensen hebben om te draaien. Ik denk eerder dat ik meer mensen nodig heb om op te bouwen dan dat ik ze zou ontslaan.

Wat vindt u van de extra steun voor uw sector?

Voor de horeca wordt de TVL verhoogd. We moeten het nog krijgen. Die 2,75% voor je dervingkosten is laag. Ik ben echt niet ondankbaar en ben blij dat ik het krijg want het helpt mij echt wel, maar tegelijkertijd is het is een druppel op een gloeiende plaat, zo'n percentage. Het percentage is fijn, maar veel te weinig.

Aspecten derde steunpakket

Van welke steun uit het derde steunpakket maakt u gebruik?

NOW, TVL en uitstel belastingbetaling.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk?

Waar ik gebruik van maak zijn allemaal belangrijk. Dat je geld krijgt en je je liquiditeit behoudt is erg fijn en dat je het niet gelijk naar de belastingdienst hoeft te brengen is ook heel fijn. Ook is het fijn dat je de steun niet terug hoeft te betalen. De belastingdienst, daar ontstaat op een gegeven moment wel een stuwmeer aan achtergestelde belastingen, dat komt nog terug. Dat is nu wel even fijn maar op de lange termijn natuurlijk niet.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk?

Dat zou ik zo even niet weten.

Aanvullingen derde steunpakket

Kan u met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? Is de steun genoeg?

Ja, om de crisis te overbruggen wel.

Hoelang denkt u nog te blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

Mijn doel is wel om te blijven bestaan. Ik ga ervanuit dat ik in februari open mag en dat ik dan weer omzet kan gaan draaien. Dat in combinatie met de afgebouwde steunpakketten dan blijf ik voor altijd bestaan. Als ik tot mei dicht moet blijven is het een ander verhaal. We kunnen denk ik max. nog een halfjaar lockdown aan, maar nog een halfjaar zou niet realistisch zijn. Als we februari open mogen is het wel nodig dat we tot juni nog steun krijgen om het te overbruggen. Het liefst heb je zo lang mogelijk steun want je hebt ook nog achterstanden die je weg moet werken. Je moet natuurlijk een bepaald percentage daling hebben van je omzet wil je die steun krijgen en dat is wel een beetje gek want je wil zoveel mogelijk omzet maar je wil ook recht hebben op steun.

Aanvullingen die nu missen maar die u nodig heeft om de crisis te overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Ik zou het fijn vinden als de belastingdienst nog iets voor mij kan betekenen. Dat je de uitgestelde belastingen mag uitsmeren over bijvoorbeeld 10 jaar. Het komende jaar ga je echt nog niet zo draaien als vorig jaar. En iedereen heeft lasten die die weg moet werken. De komende jaren staan in het teken van inhalen en dan zou het fijn zijn als je die druk van de belastingdienst niet hebt. Dat het iets wordt verlicht. Aan het terugbetalen van de uitgestelde belasting zitten allemaal termijnen aan gebonden en het zou fijn zijn als daar een beetje coulance in komt. Ik ben blij dat ik in 2019 gedraaid omdat er steun kan worden berekend, maar ik heb tegelijkertijd hele andere lasten dan een bedrijf dat al 15 jaar bestaat dus je mist wel een beetje het maatwerk daarin. Tegelijkertijd begrijp ik dat maatwerk heel moeilijk is maar dat zou wel heel fijn zijn. Ook hoor ik om mij heen van bedrijven die eigenlijk al niet goed liepen dat mensen zeggen ik wil eigenlijk stoppen maar dat kan nu niet want diegene zit privé er nog aan vast, dat ze daar iets voor regelen. Dus voor mensen die eigenlijk al wilde stoppen maar door corona niet kunnen stoppen en door steun nu wel op de been worden gehouden en uiteindelijk wel gaan stoppen. Omdat ze na afloop van de steun denken dit ga ik toch niet redden. Dit gaat namelijk ten koste van de mensen die het wel willen redden en die het gaan redden. Tegelijkertijd wil je niet dat iedereen naar de klote gaat, maar het zou mooi zijn als je een soort regelingen kan treffen met dat soort bedrijven.

Bijlage XIII – Interview horecaondernemer respondent 5

Profiel bedrijf

Type horecaonderneming

Hamburgerrestaurant

Jaar van oprichting

2013

Bedrijfsomvang

1 vestiging

- **Aantal medewerkers**

Momenteel 2, namelijk Jort Brink en Bart Brink. 2 broers.

- **Positie op de markt**

Voor de corona ging het echt top en het ging alleen maar beter. We gingen echt de goede kant op.

Hoe zwaar zijn de gevolgen van de coronacrisis voor het bedrijf?

We kunnen doorgaan met bezorgen, maar het is wel dat ik ondertussen aan de reserves moet zitten van het bedrijf. Deze lockdown is een stuk zwaarder dan de eerste lockdown.

Financiële problemen door de coronacrisis?

Het bedrijf zelf niet.

Veel ontslagen?

Nee, dat nog niet. We hebben een tijdje ook 3 bezorgers gehad, maar dat is nu teruggedrongen, maar niet door corona. We dachten wel heel even dat er personeel bij moest, maar we redden het nu net met z'n tweeën.

Mening derde steunpakket

Wat vindt u van het derde steunpakket?

Ik vind hem een beetje slap. De eerste was beter toen kregen we €4.000 als gift en je personeel kon je makkelijk opgeven. Wij zitten er een beetje tussenin, want je moet nu 30% minder omzet draaien om aanspraak te maken op bepaalde dingen. En wij zitten 3% eronder. Dus wij draaien 33% verlies en dat is net zeg maar dat ik mezelf niet meer kan uitbetalen. Daarom val je een beetje tussen wal en schip. En de vorige keer, omdat dit een zwaardere, de tweede golf is zwaarder voor ons en bij de eerste kreeg je beetje half uitbetaald maar door die €4.000 gift en voor je personeel kreeg je beetje voor terug zat het toen precies goed. Toen liep ik thuis niet achter en nu wel, omdat je tussen wal en schip beland. Omdat wij met z'n tweeën zijn hebben we ook geen aanspraak op de NOW. Verder vind ik het wel goed dat het pakket er is.

Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?

Het draagvlak is kleiner dan de andere steunpakketten.

Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?

Nee. Voor de kroegen snap ik dat ze dicht moeten, maar voor ons is het lastig want daar kan je wel afstand houden.

Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?

Het is te vroeg om nu af te bouwen, want je kan nog altijd een derde golf krijgen.

Denkt u in de toekomst veel mensen te moeten ontslaan aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?

Nee, ik doe het nu ook alleen nog samen met mijn broer.

Wat vindt u van de extra steun voor uw sector?

Aan de ene kant leuk dat er steun komt maar voor mij werk dat niet helemaal. Voor de dervingkosten kwamen wij niet in aanmerking. Ik oktober zaten we op 29% omzetverlies, echt net niet dus dan kom je niet in aanmerking. Die €2.500 aan extra steun die krijgen we wel nog, daar wacht iedereen nog op. Voor mij is dit bedrag voldoende want onze huur is niet heel hoog, maar ik snap dat als je een groot pand hebt waar je €10.000 aan huur moet betalen per maand dat dit niet veel geld is. Voor kleine restaurant is dit bedrag perfect.

Aspecten derde steunpakket

Van welke steun uit het derde steunpakket maakt u gebruik?

Alleen de TVL. De rest is een beetje onderzoeken want we hebben sinds 2 weken dat we in aanmerking komen. De afgelopen weken is het voor ons allemaal wat minder geworden. Voor de zaak kan ik nu nog alles doorbetalen het is meer dat ik het thuis niet meer kan uitbetalen.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk?

TVL. En het zou voor ons ook fijn zijn als we wel aanspraak hebben op de NOW want die is ook voor ons belangrijk aangezien we nu zelf financiële problemen thuis erdoor krijgen.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk?

Nee, die zijn er niet echt. Ik doe zelf ook niet aan de kredieten of garanties want dat moet je uiteindelijk terugbetalen, dus daar kom ik niet aan.

Aanvullingen derde steunpakket

Kan u met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? Is de steun genoeg?

Nee, het is niet genoeg.

Hoelang denkt u nog te blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

Als het slechter zou worden, dat we echt helemaal dicht moeten, als je dat een paar maanden gaat doen dan houdt het snel op, maar ik denk zonder aanvullingen een halfjaar.

Aanvullingen die nu missen maar die u nodig heeft om de crisis te overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Dat er iets komt zodat wij onszelf ook nog een salaris kunnen uitkeren. Met de reserves kunnen we het bedrijf nog betalen maar er blijft voor onszelf niet veel over.

Bijlage XIV – Interview horecaondernemer respondent 6

Profiel bedrijf

Type horecaonderneming

Hotel met restaurant

Jaar van oprichting

Rond 1900

Bedrijfsomvang

1 vestiging

- **Aantal medewerkers**

9 vaste krachten en 25 vakantie/weekendmedewerkers

- **Positie op de markt**

Het is een seizoenbedrijf en je kan het vergelijken met een strandtent. Dus met mooi weer loopt het terras goed. Dus van april tot september druk en dan een periode oktober tot april rustig. In de zomermaanden deden we het echt super goed en in de wintermaanden wat slechter.

Hoe zwaar zijn de gevolgen van de coronacrisis voor het bedrijf?

Je bent helemaal gesloten en je hebt totaal geen omzet, maar wel uitgaven. De subsidie helpt wel redelijk. Voor ons zijn de gevolgen wat minder erg omdat we een familiebedrijf zijn en al heel lang in het bedrijf zitten waardoor je een sterkere financiële positie hebt dan iemand die net begonnen is. We hebben hierdoor ook reserves.

Financiële problemen door de coronacrisis?

Nee, bij ons nog niet.

Veel ontslagen?

Nee, maar ook geen mensen aangenomen.

Mening derde steunpakket

Wat vindt u van het derde steunpakket?

Ik ben blij dat het steunpakket iedere keer wordt aangepast, wanneer zij toch besloten weer helemaal dicht te gooien. Het is een steunpakket en grotendeel van de kosten worden wel gedekt, maar niet alles. En als er geld uitgaat en er komt helemaal niks bij dan is dat natuurlijk heel zuur en hoop je dat dat niet al te lang gaat duren. Dat is het een beetje want je hebt geen vooruitzicht en perspectief. Kijk als je weet van ik moet mijn zaak dicht gaan gooien twee weken, of misschien 11 weken en je weet vanaf 1 januari 2021 kan ik gewoon weer back to business. Maar dat is het nu ook niet. Het perspectief is er niet dus je weet niet wanneer je weer normaal kan gaan draaien.

Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?

De KHN zet zich in voor 100% vergoeding als je 100% dicht moet en dat vind ik op zich wel logisch. Ik ben blij met alle steun die ik momenteel ontvang dus het is gewoon heel lastig in deze crisis. Ik denk wel dat het voldoende draagvlak is. Hij is beter dan de eerste bijvoorbeeld.

Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?

De TVL is volgens mij verlengd tot volgend schooljaar en de NOW hebben ze ook een stukje gerepareerd dus ik ben blij dat dat goed opgepakt is.

Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?

Ik kan me wel voorstellen, dat heeft de regering ook elke keer gezegd, van bereid je voor op de nieuwe economische werkelijkheid. Ja dat is natuurlijk heel dubbel want je zaak is gesloten en je kunt niet zoveel en je hoopt gewoon dat we zo snel mogelijk weer kunnen draaien, maar je ziet ook dat dat voorlopig niet gaat gebeuren. Maar ik snap ook dat de zakken van de overheid niet oneindig zijn. ik zou wat meer flexibiliteit willen zien ook met het ontslaan van medewerkers en dat soort dingen eventueel. Of ik het te snel vind afbouwen vind ik niet, ik vind de steun die we al 9 maanden krijgen fijn. Als het geld er niet meer is kan je ook geen steun krijgen dus het is een beetje dubbel. Het zou fijn zijn als ze rekening zouden houden met dat we niet weten wanneer we weer open mogen, maar er is natuurlijk meer dan alleen horeca. Misschien dat ik meer naar het grote plaatje kijk.

Denkt u in de toekomst veel mensen te moeten ontslaan aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?

Nee, dat ben ik niet van plan want ik heb ook geen medewerkers aangenomen. Bij de eerste lockdown hebben 3 medewerkers hun baan opgezegd die positie hebben we opgevangen door zelf meer te werken ook als familie zijnde en daarom ben ik ook niet genoodzaakt om mensen te ontslaan. En in principe ben ik nu terug naar de basis en als ik normaal gesproken open zou gaan dan heb ik die basis ook nodig.

Wat vindt u van de extra steun voor uw sector?

Omdat wij een hotel zijn krijgen wij die €2.500 gift niet en dat vind ik wel een beetje dubbel, want ik blijf ook met een voorraad zitten waar ik niks mee kan.

Aspecten derde steunpakket**Van welke steun uit het derde steunpakket maakt u gebruik?**

NOW, TVL en ik heb mijn eigen loonbetaling stopgezet zodat het geld in het bedrijf blijft en dan heb ik de Tozo aangevraagd.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk?

De drie die ik net heb opgenoemd, dus de NOW, TVL en de Tozo. En uitstel van belastingbelang is ook belangrijk. Dat zijn wel de 4 belangrijkste.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk?

Nee, ik denk niet dat er aspecten onbelangrijk zijn.

Aanvullingen derde steunpakket**Kan u met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? Is de steun genoeg?**

Naja goed, wat de KvK en KHN pleiten is 100% steun wanneer je gesloten bent. Dus als je vraagt is het genoeg, ik red het er wel mee, maar ik kan me voorstellen voor een aantal bedrijven dat zij het niet redden.

Hoelang denkt u nog te blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

Ik zou het wel redden.

Aanvullingen die nu missen maar die u nodig heeft om de crisis te overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Als ik het op mezelf betrek momenteel niet.

Bijlage XV – Interview horecaondernemer respondent 7

Profiel bedrijf

Type horecaonderneming

Grand Café

Jaar van oprichting

2013

Bedrijfsomvang

1 vestiging

- **Aantal medewerkers**

35 medewerkers

- **Positie op de markt**

In de branche waar The lux mee bekend staat in het centrum dan een hoge positie. We zijn een ontmoetingsplek op horecagebied. voor iedereen. We hebben een hele brede bekende positie in Zeewolde vind ik.

Hoe zwaar zijn de gevolgen van de coronacrisis voor het bedrijf?

Die zijn best wel zwaar, want door de verplichte sluiting kun je eigenlijk niets doen behalve wat alternatieven om wat geld mee te verdienen. Je hebt dagelijks concepten, je formule om je bedrijf te draaien en die is volledig stilgelegd.

Financiële problemen door de coronacrisis?

Je moet eigenlijk wel een beetje goed bij kas zitten zodat je met je eigen vermogen en je reserves dat je een deel van die klappen kunt opvangen, want met het steunpakket alleen dat is niet genoeg. Maar ik vind persoonlijk ook, en dat zal niet gelden voor iedereen, maar je moet als bedrijf ook wel een klein stootje moeten hebben. Alleen bij de een pakken de maatregelen heel slecht uit en de ander die komt er mee weg. Het is natuurlijk geen maatwerk dat er wordt geleverd. Er wordt een hele branche in een keer op slot gezet en hoe je ervoor stond daar wordt niet naar gekeken. Dit is wel echt heel zwaar, want de ene heeft meer medewerkers en de ander heeft een groter pand. Op zich veert alles naar verhouding wel mee, maar voor sommige horecabedrijven kan het ook de nekslag zijn. Of als ze net waren begonnen dat ze nog aan het opbouwen zijn dan kun je dit soort klappen ook niet zo 1,2,3 dragen. Voor de steun pakken ze de referentie van vorig jaar. Dus als je in 2019 een heel goed jaar hebt gedraaid dan heb je nu ook redelijke steunmaatregelen. Stel dat je toevallig in 2019 om wat voor reden dan ook een slecht jaar hebt gedraaid dan heb je ook heel weinig steun. En dat slechte jaar hoeft niet aan de ondernemer te liggen en dan heb je nu extra pech omdat je minder compensatie krijgt.

Veel ontslagen?

Nee, dat nog niet. Dat is een keuze. Je kunt ervoor kiezen om iedereen te ontslaan en aan te laten melden voor een WW-uitkering maar je kunt als ondernemer ook aanspraak maken op de NOW-regeling. Maar goed, ook dat is hetzelfde verhaal weer, dat dekt het niet 100% dus iedere maand gaat er ook een stukje uit eigen zak bij. Ik vind het zelf, maar dan praat ik voor mijn eigen onderneming, om iedereen zo lang dat kan erbij te houden. A) omdat ik vind dat iedereen zich afgelopen jaar de pleuris heeft gewerkt voor The Lux en dan ga ik niet als het even tegen zit zeggen zoek het maar uit tot ziens en anderzijds ik vind het ook gewoon eventuele oproepkrachten die hebben ook een telefoonrekening of de huur van een pony, die willen ook wat zakgeld hebben. En wat je dan creëert, en dat heb ik namelijk in de eerste periode gedaan, iedereen is erbij gebleven en is blij dat ze geld hebben gekregen en die stonden de hele zomer voor me klaar. Dus je moet het teamverband hoog houden zodat wanneer we weer mogen dat je ook kan.

Mening derde steunpakket

Wat vindt u van het derde steunpakket?

Mijn mening is bijgedraaid ten opzichte van die eerste sluiting, want nu met de tweede sluiting vind ik dat de overheid beter onderzoek had kunnen doen naar de behoefte van de hoogte van de steunpakketten. Want het is gewoon te weinig als je een horecaonderneming voor de tweede keer volledig sluit. Je wijst de ondernemers zo erg aan op hun eigen financiële mogelijkheden. En degene die het misschien niet hebben en zouden gaan lenen of wat dan ook, dat dat ook weer terugbetaald moet worden. Het is leuk dat er nu misschien een stukje komt, maar op de lange termijn zijn dat helemaal geen redmiddelen. Ik had daar wel meer snelheid, want ze zijn heel erg traag, en het had met de percentages anders in elkaar kunnen zitten. Dat degene die nu net buiten de boot vallen wel opgevangen kunnen worden en dat heb ik tot het heden nog niet gezien. Het is niet zo, en dat denkt heel Nederland, dat de compensatie genoeg is om alles te kunnen betalen. De lasten per maand zijn hoger dan wat er qua steun en omzet binnenkomt.

Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?

Die is lager dan de voorgaande steunpakketten. In de media roept de overheid van we gaan geen versoberingen toepassen, maar het is wel degelijk zo dat het steunpakket dat nu aan de orde is dat je daarmee minder gecompenseerd krijgt dan de voorgaande steunpakketten. Het enige wat ze hebben aangekondigd is dat ze de steunpakketten volgend jaar, dat die niet nog lager gaan worden dan dat het nu is.

Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?

Ik vind er twee dingen van. Het is natuurlijk verschrikkelijk lullig dat het voor sommige bedrijven niet toereikend is, aan de andere kant vind ik dat een onderneming en een ondernemer wel een stukje zelf zou moeten kunnen dragen. Maar wat ik lastig vind zijn de keiharde beperkingen. Er zijn natuurlijk in het begin wel wat maatregelen genomen, zoals dat je minder mensen binnen mocht laten. Daar heb ik wel begrip voor, maar die 100% sluiting en dan niet met gelijke maten meten, dus wel de hotels met restaurant open laten maar niet het restaurant van een camping, daarin hebben ze de verkeerde keuzes gemaakt. Ze hadden echt voor meer gelijkheid moeten kiezen. Daarvan vind ik ook het idee van 'oh we zijn overvallen we wisten het niet', dat ging in maart en april op maar nu niet meer. Bij de overheid. Iedere Nederlander had aan kunnen zien komen dat er weer wat fout zou gaan deze winter.

Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?

Het is nu te vroeg om af te bouwen, kijk je mag best een steunpakket afbouwen, maar dan moet je wel ondernemers nog een beetje de mogelijkheid bieden om iets te kunnen verdienen. En op moment dat je zegt je moet 100% sluiten dan kun je het niet verkopen om steunmaatregelen te gaan afbouwen. Kijk op moment dat ze ons iets laten verdienen, dat we iets mogen doen, dan mag je het best afbouwen want dan kom je ook weer op het punt dat de ondernemer gedwongen wordt om daar weer slim mee om te gaan en dat die zijn eigen brood weer kan verdienen, maar niet als je zegt je moet verplicht dicht en dan minder geld gaan uitkeren. Zo werkt het niet.

Denkt u in de toekomst veel mensen te moeten ontslaan aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?

Ik denk niet dat ik iemand hoeft te ontslaan, maar goed als corona nog 3 jaar gaat duren dan praat je natuurlijk over iets anders. Maar hoe ik het zie is dat The lux het zeker gaat redden. Ik vermoed dat we in maart de deuren weer mogen openen en alles wat eerder is is mooi meegenomen. Als er bedrijven zijn die geen andere keuze hebben, het ontslaan van medewerkers kost ook geld. Het is dan maar de vraag wanneer je voordeliger uit bent en je moet goed kijken, en daar kijk ik heel erg naar, als ik straks weer open mag en ik heb iedereen ontslagen dan wordt het toch lastig bedienen.

Wat vindt u van de extra steun voor uw sector?

Die is belachelijk. Belachelijk matig. Dat is echt een worst in de lucht hangen en in de pers mooi kunnen vertellen dat de horeca meer geld krijgt. Maar het komt per saldo neer op 15 of 20% extra van je vaste lasten percentage. Op je totale omzetverlies krijg je een keer 5% extra gecompenseerd. Volgens mij hebben ze echt geen idee daar in Den-Haag over wat voor bedragen het af en toe gaat. Of ze weten het wel maar ze willen het niet weten, ik heb geen idee, maar dat is echt een aankondiging geweest waarbij iedereen dacht 'oh amen, we kunnen onze problemen oplossen' en vervolgens gaat het ook uit tussen nachtkaaers. Dat heeft wel kwaad bloed gezet.

Aspecten derde steunpakket**Van welke steun uit het derde steunpakket maakt u gebruik?**

TVL voor de periode dat we echt gesloten zijn en omdat alle personeelsleden bij ons nog in dienst zijn maken we gebruik van de NOW.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk?

De TVL en de NOW. Die TVL, de naam zegt het al, je vaste lasten gaan gewoon door. Die lasten lopen door ook al komt er geen cent binnen.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk?

Alles is belangrijk. De algemene bevinding is dat op sommige punten het steunpakket tekortschiet dus overbodige dingen zitten er wat mij betreft niet in. Overbodige regeltjes wel trouwens.

Aanvullingen derde steunpakket**Kan u met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? Is de steun genoeg?**

Het is niet genoeg, behalve als je als ondernemer zelf vermogend en ruimdenkend genoeg bent om daar goed mee om te gaan. Maar als je niet genoeg middelen of creativiteit bezit om te zorgen voor de rest van de rekeningen die betaald moeten worden dan denk ik dat er in 2021 veel faillissementen gaan volgen. Zo somber zie ik het gelukkig niet in, maar dat het om ons heen mogelijk kan gaan gebeuren is wel aanwezig en dat ligt dan echte niet per se aan die ondernemers. Het is natuurlijk een algemeen steunpakket en als iemand lasten of ze referentieperiode eraanast valt dan gaan ze echt niet zeggen jij krijgt wat extra's. Dan heb je gewoon pech. Dat is wel hoe ze er bij de overheid in staan.

Hoelang denkt u nog te blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

Dat is een lastige vraag omdat je afhankelijk bent, van moet je verplicht gesloten blijven of mag je weer open. Op het moment dat we van de zomer weer kunnen draaien en je hebt als het nodig is een terugvalnet van het steunpakket en je kunt gewoon je centjes verdienen, dan tuurlijk dan is er een heleboel geld verdampt in deze tijden, maar dan kunnen we gewoon doorgaan. Op het moment dat de coronapandemie zo erg wordt dat je een jaar lang gesloten moet blijven denk ik dat de meeste horecaondernemingen binnen een jaar toch wel de stekker eruit moeten trekken. Als de lockdown blijft zoals die nu is dan kunnen wij het tot eind 2021 uithouden, maar dan gaan we erna wel op een punt staan van heeft het nog zin. Alles wat je nu verlies draait, dat moet je ook weer een keer terug kunnen verdienen. Als je alleen maar verlies draait kun je beter stoppen.

Aanvullingen die nu missen maar die u nodig heeft om de crisis te overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Ik denk daar misschien anders over dan anderen, maar ik vind dat gewoon de normale steunpakketten die er nu zijn die vergoedingspercentages die moeten naar 100%. Van de TVL en de NOW. Dit zeg ik omdat ik vind dat beter dan op moment dat dit achter de rug is de belastingen iets omhoog kunnen schroeven. Wat je daarmee voorkomt is dat je nu uitstelgedrag krijgt bij ondernemers die het niet kunnen betalen waardoor andere ondernemers hun geld niet krijgen en anderen weer niet kunnen

betalen. Vergoed gewoon wat iemand nodig heeft. We moeten het toch allemaal terug gaan betalen dus dan kan je beter zorgen dat we zo meteen iets meer gaan betalen en dat er nu geen problemen ontstaan. Zorg dat degene die wel altijd alles volgens de regels hebben gedaan op een fatsoenlijke regel aanspraak kunnen maken. De compensatie is gericht op de hoeveelheid omzet, de omzet zegt helemaal niks. Wat de overheid doet, op het moment dat je omzet draait krijgt je minder vaste lasten toegekend. Daarin vind ik dat ze dat toch moeten doen. Het kan is sommige gevallen zijn, ik kan beter geen eten gaan verkopen dan wel eten gaan verkopen. Maar dat is puur alleen financieel gekeken.

Bijlage XVI – Interview horecaondernemer respondent 8

Profiel bedrijf

Type horecaonderneming

Restaurant

Jaar van oprichting

Maart 2019

Bedrijfsomvang

1 vestiging

- **Aantal medewerkers**

Verschilt heel erg tussen zomer en winter. In de zomer hebben we er 75 en in de winter zitten we op 30. Dat is fulltime en parttime door elkaar.

- **Positie op de markt**

Ik denk dat wij redelijk vreemde etende bijt zijn. we hebben een redelijk unieke locatie dus ik denk dat er heel weinig in Zeewolde te vergelijken valt met ons. In de zomer zijn wij echt een strandtent en hebben we weinig concurrentie in dat opzicht en in de winter zijn wij gewoon een restaurant en dan concurreren we met de andere restaurants. We zijn niet echt onder 1 hokje. We deden het wel erg goed voordat de corona begon.

Hoe zwaar zijn de gevolgen van de coronacrisis voor het bedrijf?

Redelijk zwaar. We bestaan natuurlijk nog niet zo heel erg lang dus dat is sowieso al een ding. We hebben niet zo heel erg veel mes op de botten. Dus we bestaan nu 1,5 jaar en daarin hebben we heel veel geïnvesteerd en dergelijke dus we hadden niet echt een potje waar we op konden teren. Dus de eerste keer lockdown was erg pittig. Toen kwamen we net uit de winter en de winter is niet onze sterkte periode. Dus die was heel zwaar. En nu hebben we gelukkig een enorm goede zomer gehad en daardoor kunnen we het gelukkig goed redden.

Financiële problemen door de coronacrisis?

Nee, gelukkig nog niet.

Veel ontslagen?

Nee, dat zouden we sowieso niet doen. We kunnen gelukkig iedereen aan boord houden.

Mening derde steunpakket

Wat vindt u van het derde steunpakket?

Ik vind het heel erg dat de horeca er enorm over valt dat het enorm slecht zou zijn etc. maar ik ben het daar helemaal niet mee eens. Ik vind het bizar hoeveel wij qua steun krijgen en wij kunnen gewoon een deel van onze personeelskosten mee dekken en ook voor onze vaste lasten worden we voor een deel vergoed. Ik zie het niet zo enorm slecht in. Ik kan me wel voorstellen, kijk wij hebben niet enorm veel vast personeel dat we moeten doorbetalen namelijk maar 5 en dat is ten opzichte van het team niet enorm veel. Dus ik ben niet zo negatief als de rest. Ik vind wel dat ze het slecht hebben gecommuniceerd. Ze hebben gezegd dat er 80% van de loonlasten doorbetaald zouden worden en als je terugrekend komen we dan niet eens uit op 55%. Het leek heel positief en het veel enorm tegen dus dat is niet echt een slimme tactiek geweest vind ik.

Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?

Het draagvlak is vergeleken met de andere steunpakketten in verhouding lager, maar hij is ook anders ingestoken. De vorige keer was het voornamelijk gericht op het personeel en het doorbetalen van de

loonkosten etc. en nu is het meer op je vaste lasten. Dus ik denk dat je er ook wel creatief mee om moet gaan, dus ik vind het draagvlak niet lager dan de andere. Ik vind het draagvlak prima.

Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?

Ik denk dat het niet heel erg verschilt. Voor een bedrijf is het gewoon heel erg belangrijk dat je iets van subsidie binnenkrijgt. Als dat nou is voor je vaste lasten of voor je personeel. Uiteindelijk krijg je iets van subsidie binnen. Voor ons heeft het redelijk gunstig uitgepakt maar ik kan me ook voorstellen voor bedrijven die veel personeel hebben en die nu alleen de vaste lasten doorbetaald krijgen dat die hier enorm de baal van hebben. Maar dat hebben wij niet. Het is best oké voor ons allemaal.

Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?

Ik vind dat we niet mogen klagen zolang wij dat steunpakket kunnen ontvangen, maar zodra ze dat daadwerkelijk echt heel erg gaan minderen wat ze nu van plan zijn, dat is wel een probleem want het is niet onze beslissing geweest om dicht te zijn. Dat zou wel oneerlijk zijn. Aan de andere kant worden er nu zoveel sectoren getroffen, wij kunnen niet de enige zijn die iets van subsidie krijgen.

Denkt u in de toekomst veel mensen te moeten ontslaan aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?

Nee, dan had ik dat wel eerder gedaan. Als je dat doet kan je dat beter in het begin doen. Er zijn wel mensen die hebben besloten iets anders te gaan doen, maar dat is wederzijds opzegging, maar vanuit mijn kant zou ik dat niet doen.

Wat vindt u van de extra steun voor uw sector?

Dat is top natuurlijk. Ze hebben extra budget vrijgemaakt en daarmee kunnen we het nog even rekken. Je moet zelf ook wel aan de bak en wij zijn daarin best creatief geworden.

Aspecten derde steunpakket

Van welke steun uit het derde steunpakket maakt u gebruik?

TVL en de NOW.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk?

De NOW is erg belangrijk daar kan je echt niet zonder. De TVL vind ik ook erg belangrijk.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk?

Bij heel veel dingen denk ik dat het wel positief lijkt maar dat het negatief kan uitpakken. Dus dat je uiteindelijk nog wel dingen moet terugbetalen zoals die kredietovereenkomst dat soort dingen. Die kun je nu wel vastgrijpen maar die komen later keihard op je bordje. Ze hadden meer mogen aangeven wat de gevolgen daarvan zijn. Ik ben blij dat wij een goede accountant hebben en die ons daar goed in hebben geadviseerd. ik weet dat wanneer wij hieruit komen we kunnen gaan knallen en ik niet nog zit met 'oh ik moet dit nog afbetalen en ik heb daar nog een rekening open staan'.

Aanvullingen derde steunpakket

Kan u met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? Is de steun genoeg?

Ja we blijven bestaan. Het is lastig in te schatten wanneer we weer open mogen maar wij blijven wel bestaan.

Hoelang denkt u nog te blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

We redden het met alleen de NOW en de TVL dus dat maakt voor mij niet zoveel uit.

Aanvullingen die nu missen maar die u nodig heeft om de crisis te overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Ik denk niet per se in de steun financieel gezien maar meer in het creëren van extra omzet of iets dergelijks. En zoals ik net al zei dat ze de gevaren iets meer aangeven. Wij zijn een jong bedrijf dus we kunnen goed op de socials en we zitten in een dorp dus mensen weten ons snel te vinden, maar ik kan me heel goed voorstellen dat als je van de oude generatie bent en je bent niet handig online of wat dan ook dat het heel lastig is om extra omzet te genereren door maaltijden te bezorgen of door leuke acties online. In dat opzicht zijn ze wel tekortgekomen. Door aan te geven wat kan wel, zoals het openen van een horecawinkel want dat mag wel. Ze kijken nu heel erg naar wat kan niet, ja niks want je bent dicht, maar ga verder kijken dan dat.

Bijlage XVII – Interview horecaondernemer respondent 9

Profiel bedrijf

Type horecaonderneming

Restaurant

Jaar van oprichting

2001

Bedrijfsomvang

1 vestiging

- **Aantal medewerkers**

10 medewerkers waarvan 2 vaste medewerkers.

- **Positie op de markt**

Voorheen was het altijd een druk bezochte zaak en nu niet. Nu doen we alleen afhaal en bezorg als daar vraag naar is, dus die omzet is wel 50 tot 60% naar beneden.

Hoe zwaar zijn de gevolgen van de coronacrisis voor het bedrijf?

Het is niet kostendekkend, maar wij hebben nog andere zaken waar ik nu van leef.

Financiële problemen door de coronacrisis?

Nee.

Veel ontslagen?

Nee, alleen de parttimers worden nu niet opgeroepen want er is gewoon geen werk.

Mening derde steunpakket

Wat vindt u van het derde steunpakket?

Dat heb ik wel aangevraagd en het percentage is natuurlijk niet heel bijzonder. Het zijn allemaal bijdrages voor, maar dat is niet zo dat met het steunpakket je je vaste kosten kan betalen. Dat is niet zo. Het is gewoon een tegemoetkoming van. Eerlijk gezegd vind ik dat als er geen omzet is het gewoon kostendekkend moet zijn, de vaste kosten. Als jij een vergoeding krijgt van €1.000 en je €3.000 aan huur betaalt dan moet je nog steeds €2.000 zelf betalen terwijl er geen inkomsten zijn. Dus dat vind ik niet helemaal zoals het hoort te zijn, als het voor een langere tijd is dan zoals nu. De eerste periode dacht ik van ja, het is ook een beetje risico van de ondernemer. Het moet niet zo zijn dat je na 2 maanden al omvalt. Maar nu zijn we einde van het jaar al dik 5 maanden dicht geweest en nu is het een ander verhaal. Dan vind ik dat die tegemoetkoming hoger moet zijn, want je eet in principe nu je potjes lees. Daar komt het op neer en je krijgt daarbij een kleine vergoeding, maar ik vind dat gewoon een druppel op een gloeiende plaat. Dat is met personeel ook. Eerst was de vergoeding tot maximaal 90%, toen werd het 80% en nu is het als het goed is 70%, maar waarom is het nu 70% en eerst 90%, want je bent toch nog steeds dicht. Terwijl het nu voor de meeste zwaarder is dan de eerste keer. Tijd van het jaar is anders, dus dat vind ik ook apart. Dan betaal je nog steeds 30% zelf, dus uit eigen zak. Ik vind dat dat wel anders hoort te zijn.

Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?

Het draagvlak is laag want het is niet kostendekkend genoeg. De percentages moeten omhoog. En ik snap dat niet alles helemaal vergoed kan worden, maar het is nu niet eens de helft. Dan denk ik van de helft moet toch zeker wel vergoed worden en zeker nu. Het blijven gewoon kleine vergoedingen en daar ben ik het niet mee eens.

Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?

Nee, want de percentages zijn te laag.

Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?

Nee, want er is nog weinig uitzicht op wanneer je open mag en als we open mogen is het ook niet zoals het voorheen was. Het zal dan toch weer opbouwend zijn, zoals dat iedereen om 22:00 weg moet of maar 30 gasten, dus dan heb je nog steeds veel minder dan normaal. Dus die vergoedingen mogen nog blijven en die moet je pas afbouwen als het de tijd is zoals het voorheen was en niet nu al mee beginnen.

Denkt u in de toekomst veel mensen te moeten ontslaan aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?

Nee, ik ben ook maar een klein bedrijf en ik heb maar 2 vaste werknemers en die blijven gewoon.

Wat vindt u van de extra steun voor uw sector?

Ik weet niks van de €2.500 en die van de dervingkosten is ook niks, dat was maar 2,85%, die heb ik ook niet aangevraagd.

Aspecten derde steunpakket

Van welke steun uit het derde steunpakket maakt u gebruik?

Van de NOW en de TVL.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk?

De NOW en de TVL.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk?

Ik zou het niet weten.

Aanvullingen derde steunpakket

Kan u met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? Is de steun genoeg?

Nee, in principe is het niet genoeg want je betaalt je vaste kosten zelf. Dus het is niet genoeg. Je eet uit je spaarpotjes daar komt het op neer. Als je spaarpotje groot genoeg is dan blijf je wel zitten maar daar gaat het niet altijd om. Hetgeen wat je hebt opgebouwd om dat nu even in al die maanden te gebruiken om je vaste kosten te betalen waardoor je denkt te blijven bestaan.

Hoelang denkt u nog te blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

Ik blijf wel bestaan, maar dat betaal ik dan uit eigen portemonnee. Dan kan ik lang blijven bestaan maar dat doe ik dan niet.

Aanvullingen die nu missen maar die u nodig heeft om de crisis te overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Ik heb geen idee welke steun er gemist wordt, ik vind de steun niet verkeerd, maar de bedragen moeten omhoog dus de percentages. Want de percentages zijn te laag. Die moeten denk ik, en dat ligt ook aan je omzet, worden verhoogd naar in ieder geval 50%-75%. Voor de TVL sowieso en voor je personeel moet ook 100% vergoed worden. Ik heb niet gekozen om dicht te zijn.

Bijlage XVIII – Interview horecaondernemer respondent 10

Profiel bedrijf

Type horecaonderneming

Steakhouse restaurant

Jaar van oprichting

Het bedrijf bestaat al een lange tijd. Mijn vader heeft het bedrijf al 30 jaar en het is dan ook 30 jaar gelede opgericht (1990).

Bedrijfsomvang

1 vestiging

- **Aantal medewerkers**

Wij hebben wel 25 medewerkers waarvan 7 vaste medewerkers.

- **Positie op de markt**

Wij zijn een gedeelte een seizoenstent, maar ook een tent waar mensen vaak op zaterdagavond gaan eten dus op vrijdag en zaterdag was het ook altijd goed druk. Wij hebben buiten de corona om wel een goed jaar gehad en deden het ook prima.

Hoe zwaar zijn de gevolgen van de coronacrisis voor het bedrijf?

Als je het heel zakelijk gaat bekijken als restaurant zijnde is het heel zwaar. Ook omdat wij al een kleine verbouwing hadden gedaan van tevoren, dus wij hadden al €200.000 geïnvesteerd. Als je zo'n investering doet dan denk je we gaan daarna knallen en we gaan gewoon door. Wij hebben wel het geluk dat we nog een beetje op onze vader kunnen lenen als het wat minder is, dus we kunnen van hem wat bij lenen. Maar ja als je je huis verbouwt en daarna heb je geen werk meer, zo moet je het een beetje zien, dat is wel pittig. Je kan ook niet iedereen zomaar op straat zetten want op moment dat je ze wel nodig had waren ze er ook. Maar ja het is wel lastig. Dan hebben wij nog geluk gehad dat wij een tent hebben waarbij je in de zomer mega goed draait. Dus dat je daarvan nog wat geld overhoudt wat je nu nog rustig kan verdelen over de maanden. Maar normaal wil je ook gewoon investeren of hypotheek aflossen en noem maar op. Dat zit er nu natuurlijk niet helemaal in. Het moet uiteindelijk wel weer gewoon open gaan. Stel je kan in mei nog niet open dan gaan er wel knallen vallen.

Financiële problemen door de coronacrisis?

Als je gaat kijken als bedrijf zijnde is het wel lastig, maar omdat wij mijn vader als back-up hebben, hebben wij er zelf nog geen financiële problemen, maar ik ken ook mensen die in Rotterdam in de horeca zitten die hebben het wel een stukje lastiger. Wij zijn ook wel begonnen met bezorgen maar dat doet nu iedereen en je moet flink wat wegbrengen voordat je wat overhoudt. Het moet er tegenwoordig ook goed uitzien, de pakjes moeten er mooi uitzien en dat kost ook allemaal geld. Dat kost ook weer €1-€2 per pakje en als je dat elke dag hebt keer 30 dan zijn dat toch euro's die je zelf nodig hebt.

Veel ontslagen?

De vaste mensen zijn gewoon in dienst, maar de andere kunnen wij gewoon geen werk bieden. En zij doen hier ook niet moeilijk over en sommige die zijn zelf verder gaan kijken naar een ander baantje, maar we hebben nog niemand ontslagen.

Mening derde steunpakket

Wat vindt u van het derde steunpakket?

Die helpt wel denk ik, het is wel een extra goed. Het derde steunpakket gaat over de maanden die al geweest zijn en dat zijn wel maanden waarin je toch gedraaid hebt dus daar kan je extra steun nog uit halen. Maar er zijn natuurlijk heel veel kosten gemaakt. Als je wil dat het goed gaat dan moet je iemand ontslaan, maar als je iemand er netjes uit moet zetten dan kost dat ook geld. Het steunpakket is niet heel vervelend, wel fijn dat het iets opgekrikt is. Dan zeg ik ook dat je zelf een beetje creatief moet zijn met acties dat je daar nog wat dingen uit kan halen. Ik snap wel dat dit het voor sommigen lastig is.

Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?

Ik ben niet anti-Rutte. Hij heeft wel een paar verkeerde beslissingen genomen. Ze proberen het wel aardig goed. Ik denk ook dat het voor hen heel lastig is. Ik denk dat het voor mij ook makkelijk praten is omdat wij nog niet diep in de shit zitten qua kosten. Ik denk dat als je als ondernemer je gas/water/licht en zakelijk en privé niet meer kan betalen dan ga je denk ik alles vervelend vinden wat er staat. Of het nou realistisch is of niet. Ik denk niet dat je er dan nog realistisch naar kan kijken. Ik vind het draagvlak op zich wel aardig netjes. Ze moeten natuurlijk een hoop regelen en natuurlijk wil je altijd meer en beter, maar dat is natuurlijk wel lastig om dat realistisch te maken.

Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?

Ik denk van wel. Er is weer een stukje bijgekomen en ik denk dat het voor in deze tijd, laten we heel eerlijk wezen de eerste twee weken van december zijn voor de horeca sowieso niet de beste weken die er zijn, de laatste 2 weken zijn wel goed. Ik denk dat wat ze nu hebben gedaan in het derde steunpakket dat ze dat iets eerder hadden moeten doen. Ik denk dat er dan wat minder klappen waren gevallen. En dan heb ik het over de extra steun. Het tweede steunpakket was ook minder en ik denk dat er toen voor heel veel horecabedrijven te weinig was. Bedrijven die nu naar de klote gaan die deden het toch al niet goed, dat is natuurlijk niet helemaal eerlijk. Ik denk dat het laatste steunpakket als ze dat zo aanhouden dat het wel goed is. Voor ons is het in ieder geval fijn. Het is altijd fijn als het iets omhoog gaat maar je moet ook een beetje realistisch zijn. Ik vind dat ze het zo snel mogelijk open moeten gooien en zich daarover druk moeten maken. Als de situatie blijft zoals die nu is zouden ze het wel omhoog moeten gooien, maar op dit moment hoe het nu is denk ik niet dat het heel slecht is. Ik denk dat het best wel verschilt in wat soort horecatent je hebt. Als jij gewoon 1,5 maand goed gedraaid hebt kan je het nu wel wat meer lijden.

Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?

Ik denk dat dat niet verstandig is, want op het moment dat het nog niet duidelijk is wanneer je weer open mag en je begint al over het afbouwen van pakketten, dan denk ik dat je wel een hoop chaos gaat creëren wat niet had gehoeven. Ik denk dat er dan wel veel mensen boos gaan worden.

Denkt u in de toekomst veel mensen te moeten ontslaan aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?

Wijzelf niet. Mocht het wel zo zijn dan liever niet. Bij ons moet er nog wel wat gebeuren voordat het echt moet. Dus ik hoop dat dat zo blijft. Ook al zeggen ze midden februari mogen we weer open dan heb je in ieder geval een datum waar je naartoe kan plannen en dat zou fijn zijn, maar dat kunnen ze natuurlijk niet zo makkelijk.

Wat vindt u van de extra steun voor uw sector?

Als je alles helemaal gaat berekenen en je gaat ook met alle kosten die er zijn, dan ga je niet 1,2,3 uitkomen. Vooral niet als je ook nog door wilt gaan draaien met bijvoorbeeld afhaalmaaltijden of bezorgingen dan zijn er een aantal bedrijven die dat niet aandurven, omdat alles dan wel in volle gang moet draaien en dat maakt ook extra kosten. Ook voor het maken voor een website daarvoor. Als je dat allemaal gaat berekenen kost het aan het einde van de maand ook geld en als je dan het steunpakket er tegenover gaat zetten en de afhaal en bezorging loopt nog niet helemaal dan begint het niet helemaal leuk te worden. De extra steun is weinig als je het gaat vergelijken met wat je normaal krijgt., maar laten we eerlijk zijn als we tot januari dicht moeten blijven, dat zijn sowieso niet

de beste maanden dus ik denk dat ze daar nog even naar moeten kijken maar dat kost natuurlijk ook veel tijd. Voor het ene bedrijf is het lekker en voor een ander bedrijf is het bedrag heel pijnlijk. Als je het realistisch zou bekijken dan had het wel wat hoger gemogen als je je kosten ertegenover gaat zetten. Voor ons scheelt het in ieder geval dat wij nog steun krijgen van onze vader.

Aspecten derde steunpakket

Van welke steun uit het derde steunpakket maakt u gebruik?

NOW en TVL.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk?

De NOW is belangrijk, vooral als je 7 vaste mensen in dienst hebt. Ook de TVL is belangrijk.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk?

Dat weet ik niet.

Aanvullingen derde steunpakket

Kan u met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? Is de steun genoeg?

Wij wel denk ik en dat komt omdat wij in de zomermaanden goed gedraaid hebben. Dan moet je een klein beetje kijken naar dat wij hebben geïnvesteerd en daar moet je ook hypotheek over betalen. Daar valt ook wel wat meer mee te regelen. Ik denk dat wij er als bedrijf wel uit gaan komen. Dat ligt er wel aan hoelang dit nog duurt. Want je kan wel blijven bij lenen, maar als het echt niet meer gaat dan gaat het niet.

Hoelang denkt u nog te blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

Ik denk dat dat nog wel even duurt. ik denk wel korter dan een jaar.

Aanvullingen die nu missen maar die u nodig heeft om de crisis te overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Ik denk dat ze qua steun wel aardig goed hun best doen. Ik denk dat het voor de horecaondernemers gewoon fijn zou zijn als er meer duidelijkheid is in wanneer je weer open mag. En als je bijvoorbeeld kijkt naar gemeente Harderwijk de eerste keer dat we weer open mochten op 1 juli, toen kregen wij extra steun van de gemeente, zoals een extra stuk terras dat je erbij mocht zetten. Dus als je weer open mag is kan je daarop in ieder geval goed doorgaan aangezien je dan meer zitplekken hebt. Dat heeft voor ons toen wel een hoop geholpen. Wij konden door het grote terras van de zomer een hele grote klap maken en zo 80% van je omzet binnenhalen. Daar hebben wij heel veel geluk in gehad. Als wij dit niet hadden gehad was het voor ons ook een stuk minder leuk geweest. 100% vergoed worden zou wel mooi zijn maar ik denk dat daar stiekem best wel heel veel misbruik gemaakt van gaat worden, omdat er dan heel veel bedrijven zijn die andere dingen gaan aanleveren want daar valt heel veel mee te sjoemelen. Tegen geld zeg je nooit nee dus het zou wel fijn als het iets omhoog zou gaan. Mocht het langer duren dan denk ik wel dat zoiets wel zou moeten omdat iedereen zijn reserves ook een keer op zijn. Als je dan wil dat er nog een beetje horecabedrijven zijn, en dan niet alleen de grote die nu alle kleine bedrijven opkopen, moet dat wel gebeuren. Je wilt door de corona ook niet €70.000-€80.000 eigen geld eraan kwijtraken. Als het nog langer duurt, dus nog 2-3 maanden, als het in februari nog niet open mag dan zouden ze het wel omhoog moeten gooien.

Bijlage XIX – Interview horecabrancheorganisatie respondent 11

Profiel organisatie

Jaar van oprichting

We zijn inmiddels 137 jaar oud (1883)

Organisatieomvang

- **Aantal medewerkers**

100 medewerkers. We heten liever geen bond maar meer de brancheorganisatie van de horeca. We hebben in de vereniging een structuur van afdelingen van regio's en een landelijk bestuur. 242 afdelingen verdeeld over heel Nederland en 16 regio's en een landelijk bestuur. Daarnaast hebben we een bedrijf opgezet die dat allemaal faciliteert van 100 personen. Binnen de vereniging hebben we ongeveer 10% van ons ledenaantal, zo'n 2.000, zijn bestuurlijk actief. Ook hebben we op onderwerpniveau benodigde specialisten die ook ondernemers aan tafel vragen om een platform op dat onderwerp te bieden. Wij zijn zo organiseert omdat we niet alleen maar met ministeries te maken hebben, te maken met 4 belangenministeries en dat zijn: economische zaken, volksgezondheid, financiën en sociale zaken. Dat zijn de 4 ministeries op landelijk niveau. Op de provincie hebben we met gedeputeerde en met provinciebesturen te maken en bij gemeentes hebben we met een college en burgemeester te maken waarin gemeenteraden ook erg belangrijk zijn, omdat dat ook de beslissers zijn in de gemeenten.

- **Aantal leden**

20.000 leden en dat is verdeeld in 16 regio's.

Wat betekenen jullie voor de branche

Wij zijn de steun en toeverlaat. Wij zijn de bron voor informatie. Dus naast belangenbehartiging is informatie een heel belangrijk facet. Wij zorgen dat de ondernemers goed geïnformeerd zijn over wet- en regelgeving, stukje toekomst, verwachtingen, we bieden ze ook cijfers, maar heel veel informatie komt via weekbrieven en onze website. En we bieden ze ook platforms. Ze zijn inmiddels allemaal wel georganiseerd middels Whatsapp-groepjes. Op die manier communiceren we eigenlijk alle informatie die we hebben. Er is geen ene vraag onbeantwoord. Binnen het bedrijf dat we hebben hebben we ook specialisten, zoals juristen die ook rechtszaken aanspannen.

Mening derde steunpakket

Wat vindt u van het derde steunpakket?

Dan moet je eigenlijk beginnen bij het begin. 15 maart werden wij gesloten voor 10 weken. Toen werd voor de NOW1 ons 90% beloofd en daar kregen we uiteindelijk 67% voor. Dus iedereen kwam uiteindelijk geld te kort om zijn personeel te betalen. Daarnaast zaten er ook benodigde voorwaarden. We hebben in de eerste periode t/m 1 juli hebben we 1 keer een vast bedrag voor iedere ondernemer gehad van €4.000 en er was een mogelijkheid voor diegene die in de problemen kwamen een Tozo-regeling te krijgen en dat bedrag was afhankelijk van of je wel of niet een partner had. Als je geen partner had was dat €1.500 en als je wel een partner had was dat €1.000. Toen gingen we van 1 juni t/m 23 oktober, of eigenlijk tot aan september gingen wij op 50%. Met alle beperkingen gingen wij open. Er mochten minder zitplaatsen, op 1,5 meter, moesten allemaal protocollen doen, looproutes, heel veel investeren in de zaak om coronaproof te worden. Maar we hebben dus 20 weken aan een stuk op 50% gewerkt. Toen is er een NOW2 gekomen en er is ook nog toen verzonnen de TVL. En dan praten we over huur, afschrijvingen, dat soort kosten werden afhankelijk van de omzet werden die voor tot max. 80% vergoed en er werd een inschatting gemaakt op voorhand dat hotels, restaurants en cafés op een andere manier een ander percentage zouden krijgen op die algemene kosten. Die twee waren ook wel te kort om alles te dekken. Laat staan voor een ondernemersinkomen. Vandaar dat er ook in het tweede pakket is er toen afgesproken dat ondernemers ook gebruik konden maken van de

Tozo. Dan komen we op het derde pakket, dat is oktober, november, december dat is NOW3 en dan krijgen we eigenlijk hetzelfde. We zouden reductie gaan krijgen en langzamerhand zou dat afgebouwd gaan worden naar een langer percentage. Dat is gelukkig teruggedraaid omdat we weer op slot gingen voor 3 maanden. Als we zo'n bedrijf analyseren en ik heb heel veel berekeningen op mijn bureau, iemand die vanaf 15 maart helemaal dicht is geweest met 5 personeelsleden en 1 fulltime werknemer en die heeft een omzet van €350.000-€375.000, die komt over die hele periode ondanks alles, komt hij €60.000 te kort. Dat betekent dus dat die geen ondernemersinkomen heeft en hij heeft een schuld opgelopen of hij heeft zijn spaargeld ingeleverd of hij heeft zijn pensioen ingeleverd. Dus zo is de situatie in een heel klein bedrijf van 5 personen. Grotere bedrijven leveren nog veel meer in. Nu gaan wij een periode in van onzekerheid, januari/februari/maart. Het ziet er naar uit dat we in ieder geval niet weer helemaal vrijuit kunnen. Dus of we gaan open met beperkingen of we gaan wederom een noodpakket krijgen. Dat noodpakket ligt eigenlijk al klaar dat ligt klaar t/m 1 juli 2021 en dat zou nou kwartaal 3, 2 en 1 worden en onder dezelfde voorwaarden. Hiervoor lobbyen we in Den-Haag om ervoor te zorgen dat dat groter wordt. Omdat wij zo plotseling zijn gestopt op 23 oktober hebben wij de zogenaamde koelkastbonus gekregen voor alle bederfelijke spullen.

Wat vindt u van het draagvlak van het derde steunpakket?

We zijn ontevreden ja, nog steeds. We hebben 100% kosten en 0 omzet en daarvoor wordt 70% compensatie gedaan. Dus de ondernemer wordt niet gecompenseerd, dus die heeft geen inkomen en hij moet zijn spaargeld of pensioen inleggen en als hij dat niet heeft dan kan hij een lening aangaan en die lening die moet die ooit nog een keer terugbetalen. Dan moet die ook nog rente over betaald worden, dan wel met staatsgarantie en met een lage rente maar dat is geen kwijtschelding. We zitten in een situatie waarbij 40% nu op een knop zouden moeten drukken en al hun rekeningen moeten betalen zou dit dus niet kunnen en zouden op weg gaan naar een faillissement.

Zijn er met het derde steunpakket goede keuzes gemaakt?

Daar vind ik niks van. Het is onvoldoende. Op zich was het noodpakket prima als het hogere percentages waren geweest.

Is het verstandig om de steunpakketten nu al af te bouwen?

Daar zijn ze nu gelukkig van terug gekomen en dat doen ze dus niet meer en met terugwerkende kracht wordt er nu gerepareerd aan de NOW en de TVL, maar nog niet naar 100% en dat vind ik wel. 100% kosten betekent dat dat volledig gecompenseerd moet worden.

Denkt u dat er in de horeca veel ontslagen gaan vallen aangezien dit gemakkelijker is in het derde steunpakket?

Ja, er gaan veel bedrijven omvallen en daarmee dus richting een bijstand en uitkeringen en dat gaat onze staat heel veel geld kosten.

Wat vindt u van de extra steun voor de horeca?

Waar het voor bedoeld is, je koelkast leegmaken prima. Maar dat heeft natuurlijk onvoldoend gedekt in zijn totaliteit. 40% van de omzet zijn kosten, 30% is personeel en 30% is inkoop. Als jij niet voor de TVL 40% krijgt lever je dus in. Merendeel die ook beetje is gaan afhaken en bezorgen die hebben omzet gedaan en die zij daar ook ingekort. Dus iemand die vreselijk zijn best doet om zijn mensen aan het werk te houden en contact te houden met zijn gasten met bezorgen en afhaken die wordt daar ook ingekort. Dan kan het zo zijn dat mensen wel wat omzet halen en daarmee dus ook een deel van het noodpakket verspelen en eigenlijk veel slechter uitzien dan helemaal te sluiten.

Aspecten derde steunpakket

Van welke steun uit het derde steunpakket maakt de horecabranche vooral gebruik?

De NOW en de TVL. Dat zijn de 2 belangrijkste.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn erg belangrijk voor de horecabranche?

De NOW en de TVL. Uitstel van belastingbetaling is fijn dat het er is maar het komt een keer. Het is geen kwijtschelding en iemand die tot nu toe zijn best heeft gedaan en in juli moet betalen of in het eerste kwartaal en het ziet ernaar uit dat het weer uitgesteld gaat worden naar het tweede kwartaal. Het loopt alleen maar op. Vandaar dat wij ook tegen de exploitant zeggen je bent 12 weken open geweest en 10 weken dicht 20% of 25% en 10 weken weer gesloten. Dus dat is 40 weken corona. Dat zou 3 maanden kwijtschelding huur moeten zijn.

Welke aspecten uit het derde steunpakket zijn niet belangrijk de horecabranche?

Nee, alles heeft en functie en alles heeft geholpen. Anders was het nog slechter geweest en er zit nu een nieuwe wet aan te komen waarbij je je bedrijf kan stopzetten waarbij 1 schuldeiser jou niet failliet kan verklaren. De Wet homologatie onderhands akkoord. Daar vraag je eigenlijk aan een rechter na een screening van het bedrijf of die jou tijd gunt om je zaken op orde te krijgen en overeenstemming te krijgen met je schuldeisers.

Aanvullingen derde steunpakket**Kan de horecabranche met de huidige steun van het derde steunpakket de crisis overbruggen? Is de steun genoeg?**

Nee, deze is niet genoeg.

Hoelang denkt u dat de meeste horecabedrijven nog kunnen blijven bestaan als er geen aanvullingen komen op het derde steunpakket?

40% gaat het loodje leggen. Als al onze schuldeisers zeggen dat ze het geld nu willen hebben en de leveranciers roeren zich nu dus ook, banken die kunnen niet want er wordt niet afgelost, huur wordt niet betaald, de leveranciers die beginnen te knijpen, gas/water/elektra blijft doorlopen. Al die rekeningen hebben zich opgestapeld en die stapel is zo hoog dat als dat allemaal betaald moet worden zij failliet zijn. Ze zijn dicht dus ze leven nog en die schuldeisers die eisen het maar niet op want als ze het opeisen dan krijgen ze helemaal niks meer. Dus iedereen is bang om iets op te eisen aan de horeca want ze hebben het geld niet. In februari/maart gaat alles gebeuren. Als er geen aanvullingen komen zal 40% rond maart uitvallen. Dan wisselen het van ondernemers en zijn ondernemers misschien hun schulden kwijt maar ook het bedrijf. Als je de schulden wegzet tegen de bezittingen en de bezittingen is vaak de tafels, stoelen, inrichting, keuken en alles wat daarin is geïnvesteerd dat wordt afgezet tegen de schulden en dan zegt de huurbaas lever je sleutels maar in en dan wordt er gekeken naar een nieuwe ondernemer die daar instapt op een hele andere manier dan degene die daaruit gaat.

Welke aanvullingen missen er nu nog voor de horecabranche, die zij wel nodig hebben om de crisis te kunnen overbruggen? Welke steun er nog gemist wordt.

Alles naar 100% toe. Dat is hetgeen wat we missen, dus volledige compensatie. Als wij volledige compensatie krijgen dan kunnen ze het redden maar dat moet dan wel met terugwerkende kracht, want ze hebben nu zo ongelooflijk veel averij opgelopen dat we nu met 100% steun het niet redden omdat ze al allemaal schulden hebben.

